

Державний університет «Київський авіаційний інститут»
Факультет психології, комунікацій та перекладу
Кафедра української мови, історії та інформаційної діяльності
Bingöl Üniversitesi (Турецька Республіка)
Bartın University (Турецька Республіка)
Necmettin Erbakan University (Турецька Республіка)
Univerzita Palackého v Olomouci (Чеська Республіка)
Transport and Telecommunication Institute (Латвія)
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Матеріали
VII Міжнародної наукової конференції
«МОВА ТА КУЛЬТУРА У ПРОСТОРІ
НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ:
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»

12 березня 2025 року

Київ 2025

УДК 811+008J:001.12/18:378.4(477.411)КАІ(082.1)

M741

Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації : матеріали VII Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 12 березня 2025 р.; ДУ «Київський авіаційний інститут» / за заг. ред. А.В. Сібрук. К., 2025. 136 с.

Містить матеріали наукової конференції з проблем сучасної комунікації мови та культури у просторі новітніх технологій.

Редакційна колегія

доктор пед. наук, доцент Н.І. Мельник

кандидат пед. наук, доцент А.М. Кокарева

кандидат філол. наук, доцент А.В. Сібрук

Рекомендовано до друку Вченою радою ДУ «Київський авіаційний інститут» (протокол № 6 від 23.04.2025)

© Колектив авторів, 2025; © Київський авіаційний інститут

ЗМІСТ

АНТОНЧУК Олександр

*ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ЗМІСОВОЇ ЛІНІЇ*

НАВЧАННЯ.....8

БЕМ Наталія

*ПРОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНЦІВ СВІТОВИМ
КОНГРЕСОМ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ*

(СКУМО).....10

ВАРЕНКО Володимир

*ІНТЕРАКТИВНІ ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ*.....13

ВИНОГРАДОВА Юлія

*ОБСТАВИНИ ДЕТЕРМІНАНТИ ЯК ЧИННИК ВАРІАТИВНОСТІ
СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ*

ДИСКУРСІ.....16

ГАЗУК-КОТИК Лілія

*УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ДІАЛЕКТНОЇ МОРФОЛОГІЇ В
НУШІ*.....18

ГІМБЕР Хритисна ЛИТВИНСЬКА Світлана

*УКРАЇНСЬКА МОВА – ЦЕ ЗБРОЯ У БОРОТЬБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ
УКРАЇНИ*.....20

ГРОНА Наталія

*ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН:
ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ МОВНОЇ*

ОСОБИСТОСТІ.....22

ДИЯК Олена

*ІНТЕЛЕКТ-КАРТА ЯК ЗАСІБ УПОРЯДКУВАННЯ Й УНАОЧЕННЯ
ІНФОРМАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ*

СФЕРІ.....24

ДОБРОВОЛЬСЬКА Людмила

МОТИВАЦІЙНІ ОСНОВИ ПОЗИВНИХ УКРАЇНСЬКИХ

ВІЙСЬКОВИХ.....26

ДУБИК Христина

*ЛЕКСИКА РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ: ФУНКЦІЇ ПОЗАНОРМАТИВНИХ
ЛІТЕРАТУРНИХ
ОДИНИЦЬ.....*

28

KABADAYI Abdülkadir

*EARLY BILINGUALISM: UNLOCKING COGNITIVE
SUPERPOWERS.....*

33

KABADAYI Abdülkadir

*FROM SCREENS TO SPEECH: YOUTUBE AND LANGUAGE
GROWTH.....*

38

КІРІЛІЧЕВА Владена

*КОМУНІКАТИВНІ ФУНКЦІЇ ЕВІДЕНЦІЙНОСТІ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ
АСПЕКТ.....*

45

КОРНУХ Олександр ЛИТВИНСЬКА Світлана

*УКРАЇНСЬКА МОВА – ЗВ'ЯЗОК
ПОКОЛІНЬ.....*

47

КОЧУКОВА Наталія

*ЕКОНОМІЧНІ НЕОЛОГІЗМИ В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ
МЕДІА.....*

48

КУЗЬМИЧ Оксана

*РЕДУКЦІЯ ЯК СИНТАКСИЧНЕ ЯВИЩЕ В СУЧАСНІЙ
УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....*

50

КУЧЕРЕНКО Ірина

*ФЕМІНІТИВИ ЯК ВИРАЗНИК ГЕНДЕРНОЇ РІВНОПРАВНОСТІ
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....*

53

ЛИТВИНСЬКА Світлана

*РЕПОРТАЖ У МЕДІЙНОМУ ІНТЕРНЕТ-
ПРОСТОРІ.....*

56

МАМЧУР Лідія

АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....

58

MYHOL Valentyna SLYNKO Iryna

FEATURES OF THE TRANSLATION AND FUNCTIONING OF

COMPLEX ENGLISH TERMS IN THE FIELD OF MARKETING	62
--	----

NESTEROVA COŞKUN Svitlana <i>EXPANDING THE CONCEPT OF KNOWLEDGE IN THE AGE OF AI AND MOLECULAR BIOLOGY: THE NEED FOR REDEFINITION</i>	66
---	----

ОНУФРІЙЧУК ГАННА <i>ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ</i>	68
---	----

ПАВЛЮК Наталія <i>МОВНА ОСОБИСТІСТЬ У ДОБУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	71
--	----

ПЕТРЯНИК Маргарита ЛІТВІНСЬКА Світлана <i>УКРАЇНСЬКА МОВА – ЗАПОРУКА ІСНУВАННЯ НАЦІЇ</i>	73
--	----

ПОКРОВСЬКА Таїсія <i>СЕМАНТИКО-СЛОВОВІРНА СВОЄРІДНІСТЬ ТЕАТРАЛЬНОГО СЛЕНГУ В ЧЕСЬКІЙ ІНТЕРНЕТ- КОМУНІКАЦІЇ</i>	75
--	----

ПОЛІЩУК Орест <i>ДОСЛІДЖЕННЯ СИНТАКСИЧНОЇ СКЛАДНОСТІ УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ТЕКСТУ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ</i>	77
---	----

ПРИБЛУДА Людмила <i>ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ НА ТЛІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ СВІТОВИХ ПРОЦЕСІВ</i>	80
---	----

ПРИХОДЬКО Оксана <i>ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДИСКУРСІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ОСВІТНЬОЇ І НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	82
---	----

РИЧАГІВСЬКА Юлія <i>ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІ АНТРОПОНІМИ ЯК МАРКЕРИ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР</i>	85
--	----

СЕМАШКО Тетяна <i>ВПЛИВ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ПРОЦЕС МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ</i>	87
---	----

СЕНЧИЛО-ТАТЛІЛІОĞЛУ Надія

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРА ЧИТАННЯ:

ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 89

SIBRUK Anastasiia, KHALINOVSKA Lyudmila

ONLINE COMMUNICATION TOOLS IN THE EDUCATIONAL

SYSTEM 92

СТАШКЕВИЧ Оксана

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР 95

СТОРОЖЕНКО Гліб

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮРИДИЧНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ:

ЛІНГВІСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ І ЗАГРОЗИ 97

СТОРОЖЕНКО Ліна

ПОЛІТИЧНА РИТОРИКА НЕТОКРАТІЇ: ЯК ІНФОРМАЦІЙНІ

МЕРЕЖІ ЗМІНЮЮТЬ КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІНЦІВ 99

СТОРОЖЕНКО Ярина

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ПЕРСОНАЛІЗОВАНІ ФІНАНСОВІ КОНСУЛЬТАЦІЇ:

МОВНІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ 101

TATLILIOĞLU Kasım

WHAT IS PSYCHOLINGUISTICS: A CONCEPTUAL PERSPECTIVE 103

TEMİZ Nihan

THE ROLE OF LIBRARIES IN CRISIS MANAGEMENT:

ADAPTATION, COMMUNICATION AND RESTRUCTURING 109

ТІМЧЕНКО Максим ЛІТВИНСЬКА Світлана

УКРАЇНСЬКА МОВА – ГОЛОС НЕЗЛАМНОГО НАРОДУ 118

ФІЛІПЧУК Марія

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ КАРТИНИ

СВІТУ В УКРАЇНІ 120

ФАЗИЛОВ Арелан

РОЗКЛАДКА НА КЛАВІАТУРУ ДЛЯ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ

МОВИ, ЯК ЗАСІБ КОДИФІКАЦІЇ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ 122

ЧЕРПКО Сергій

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЦАРИНІ ВІДНОСИН МІЖ

НАЦІОНАЛЬНИМИ КУЛЬТУРАМИ124

ЧЕРНУХА В'ячеслав ЛИТВИНСЬКА Світлана

УКРАЇНСЬКА МОВА – СИМВОЛ СТІЙКОСТІ,

БОРотьби й незламності народу126

ШЕВЧУК Світлана

ЗВЕРТАННЯ ЯК ВЕРБАЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ

ОСОБЛИВОСТЕЙ У

МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ128

ШКАРБАН Тамара

ДЕМІНУТИВНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНІЙ ЖІНОЧІЙ ПРОЗІ131

ШУЛЬЖУК Наталія

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ133

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ЗМІСОВОЇ ЛІНІЇ НАВЧАННЯ

Мета навчання української мови – розвиток особистості здобувача освіти засобами предмета, а саме: пізнання мови як цілісної системи, що забезпечує розвиток людини (мислення, пізнання світу, комунікацію, самовираження й самовдосконалення, емоційний світ тощо) і функціонування суспільства; формування компетентного мовця, носія духовності, культури й традицій українського народу [2].

Програму навчання української мови укладено з дотриманням принципу культуровідповідності (вивчаючи мову, її носії засвоюють притаманну їй народів культуру). Важливим завданням у навчанні української мови сьогодні є вихід за межі академічності курсу, тобто зміна уявлення школярів про мову, усвідомлення, що мова не лише складна система, але й живий організм, багатовіковий носій мудрості, хранителька унікальної української культури, надійний інструмент пізнання й порозуміння, ефективний засіб самовираження, джерело естетичної насолоди.

Соціокультурна змістова лінія передбачає перелік компетентностей, серед яких є культурна. Очікуваними результатами її реалізації є: виявляє інтерес до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу; шанобливо ставиться до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин України, інших країн і народів; розуміє й поціновує творчі способи вираження й передавання ідей і смислів у різних культурах через різні види мистецтва й інші культурні форми; виражає власні ідеї, почуття засобами культури й мистецтва.

Цьому сприяють такі види навчальної діяльності: Пізнавальна діяльність (критичний аналіз інформації; пошук інформації про творчі способи вираження й передавання ідей і смислів у різних культурах; формулювання й обґрунтування своїх

думок під час дискусії на тему культури мовленнєвої поведінки у соцмережах; формулювання своєї думки, ставлення до проблем культури; аналіз ухвалених рішень місцевої влади з питань культури тощо). Мовленнєва діяльність (читання й осмислення текстів на культурну тематику; переказування (стисле, докладне, вільне, творче) тексту на тему культури; висловлення власної думки (усно й письмово) щодо способів проведення дозвілля тощо). Текстова діяльність (опрацювання текстів, присвячених українській культурі; визначення й формулювання проблеми, покладеної в основу тексту тощо).

У своїх методичних працях Д. Кобцев зазначає, що розвиток соціокультурної компетентності залежить від ефективної реалізації соціокультурної змістової лінії на уроках української мови. Важливо також структурувати навчання у міжпредметних зв'язках і посилити роль українознавства в освітньому процесі з метою набуття знань з різних навчальних дисциплін, необхідних для розвитку мови, мовлення, культури і світогляду учнів [Кобцев: 9].

Соціокультурна компетентність трактується як властивість особистості, яка об'єднує та характеризує теоретичну та практичну підготовленість до соціокультурної взаємодії, що проявляється як свідоме та позитивне ставлення до соціокультурної взаємодії, а також глибокі та міцні знання, уміння та навички. для вирішення соціальних і культурних проблем. Її можна трактувати як наявність усвідомленого та активного ставлення до соціокультурної взаємодії. Соціокультурна змістова лінія передбачає систему методичних орієнтирів, що забезпечують соціокультурний розвиток мовної особистості учнів на профільному рівні навчання української мови.

Література

1. Кобцев Д. А. Реалізація соціокультурної змістової лінії на уроках української мови в 5 класі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2012. 21 с.
2. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (автори Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni->

БЕМ Наталія

канд. істор. наук, доцент, Київ

ПРОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНЦІВ СВІТОВИМ КОНГРЕСОМ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (СКУМО)

Ключові слова: World Congress of Ukrainian Youth Organization, СКУМО, молодь української діаспори, солідарність

«Діла добрих оновляться, діла злих загинуть». Таку позицію у сьогоденних складних умовах займає світове українство. Проте, щоб добрі справи тривали, щоб українці могли обстоювати та просувати свої інтереси, підтримувати національну ідентичність – естафету від старших поколінь має приймати активна молодь. Саме така активна молодь об'єднана у World Congress of Ukrainian Youth Organizations – СКУМО. Сьогодні СКУМО очолює представник української громади у Румунії, учасник низки волонтерських ініціатив Алекс Греченюк [1]. Найбільш свідомі члени СКУМО (зокрема Андрій Якубів) вважають свою організацією тією «надбудовою», яка відображає позицію чверті українського населення за кордоном, та допомагає реагувати на ті виклики, що з'являються в громадському просторі стосовно української діаспори. Про збереження української ідентичності говорить молодь, що входить до СКУМО. Роман Грод, очільник СКУМО в Канаді закликає: «Тримаємо наші українські традиції... Як громада ми це в Канаді багато робимо» [2].

З початком російсько-української війни молодь української діаспори активно демонструє свою солідарність з Україною. Вже з березня 2022 року лунають заклики до молодих українців виступити в різних країнах світу на захист України. «Щоб іще більше об'єднати наші зусилля в боротьбі за майбутнє України, закликаємо всіх до глобальних акцій щонеділі, о 14:00, та залучайте до цього лідерів думок своїх держав, друзів і знайомих,

щоб чисельність цих демонстрацій зростала» [3]. Організатори акцій закликали підтримати своїми фінансами глобальну кампанію СКУ «[Unite With Ukraine](#)», мотивували врятувати життя мужніх захисників.

СКУМО енергійно долучається, коли відбуваються важливі міжнародні зустрічі, спрямовані на консолідацію світового українства, коли вкрай потрібно відстоювати інтереси України. Сьогодні такі зустрічі мають одне цілеспрямовання – надання всебічної підтримки Україні та її громадянам. Так, у 11-12 серпня 2023 року команда СКУМО долучилася до роботи Українського молодіжного форуму «Відновлення в єдності», який організувала Рада з молодіжних питань при Президентові України разом з партнерами та Міністерством молоді та спорту України.

Команда СКУМО через соціальні мережі активно комунікує з молоддю України. Особлива підтримка звучить напередодні важливих подій та у свята. Так, 12 серпня 2023 року на сторінці у фейсбуці було розміщено звернення: «Щиро вітаємо всіх молодих, активних та незламних українок та українців світу з міжнародним днем молоді!!! 12 серпня – це день присвячений всім нам, які гідно обороняють Україну по всіх фронтах, всім нам, які гуманітарною допомогою неперестанно підсилюють своїх друзів, всім нам, які своїми вчинками щодня спасають життя завтрашньої України» [4].

26 серпня 2024 року в Києві (центральна локація) відбувся міжнародний захід «Світове українство у допомозі Україні», при цьому він відбувався у змішаному форматі і надав можливість понад 200 учасникам долучитися як офлайн, так і онлайн. Перша секція «Роль світового українства у репрезентації України» безпосередньо була спрямована на просування національних інтересів українців[5].

Проекти СКУМО, спрямовані на просування інтересів України, є масштабними і є більш скромними. Але все вони вкрай важливі. Один з них – створення та розповсюдження відео на пісню «Моя Україно», зняте в серпні 2023 року в Загребі як захід Української громади міста Загреба на підтримку України з нагоди Дня Незалежності України українською молоддю в Хорватії. Пісню виконав ансамбль української громади міста Загреба [6].

СКУМО підтримує зв'язки з українськими молодіжними організаціями та товариствами й у серпні 2024 року долучився до Українського Молодіжного Форуму онлайн. У привітання від української діаспори звучали слова: «Наша вільномріюча молоде, вітаємо тебе із твоїм днем! Ти – майбутнє нашої нації, її надія і сила» [7]. Форум проходив під гаслом «Вільні мріяти!» й розумінням того, що жодне рішення стосовно молоді не повинно прийматися без участі молоді. Тому всім було запропоновано долучитися до формування Концепції Державної цільової програми «Молодь України на 2026-2030 роки», висловити свою думку, представити пропозиції. До дискусій долучилися 200 найактивніших молодих лідерів України – вони не тільки знайомилися, але й обмінювалися досвідом роботи в громадах як в Україні, так і за її межами. Тож пропозиції членів СКУМО були вивчені й враховані [8].

Активну позицію члени СКУМО зайняли й під час Глобального саміту миру, який відбувся у Швейцарії 15-16 червня 2024 року. Президент СКУМО Алекс Греченюк відкрив серію пропозицій й представив ініціативи української молоді діаспори країн Глобального Півдня по цій тематиці. Президент СКУМО зазначив, що українська молодь продовжує підтримку України і твердо стоїть на її боці навіть з найвіддаленіших куточках світу.

Отже, солідарність з українським народом, який сьогодні захищає свою незалежність й право жити та розвиватися у вільному демократичному світі, тверда його підтримка з боку молодих українців за кордоном – головне в діяльності СКУМО сьогодні.

Література

- 1.«Діла добрих оновляться...» 22 грудня 2023. URL: https://www.facebook.com/CKYMO/?locale=uk_UA.
2. Тримаємо наші українські традиції. URL: https://www.facebook.com/CKYMO/?locale=uk_UA
3. Unite With Ukraine: Долучаймося до глобальних акцій щонеділі. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/unite-with-ukraine-doluchajmosya-do-globalnyh-akczij-shhonedili/>

4. 12 серпня 2023. World Congress of Ukrainian Youth Organizations - СКУМО. URL: https://www.facebook.com/СКУМО/?locale=uk_UA
5. Запрошуємо долучитися до важливої міжнародної зустрічі. World Congress of Ukrainian Youth Organizations. URL: https://www.facebook.com/СКУМО/?locale=uk_UA
6. Моя Україна. 2 вересня 2023. URL: https://www.facebook.com/СКУМО/?locale=uk_UA
7. «Наша вільномріюча молодь». URL: https://www.facebook.com/СКУМО/?locale=uk_UA
8. СКУМО долучився до розробки програми «Молодь України» 2026-2030. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/skumo-doluchyvsia-do-rozrobky-prohramy-molod-ukrayiny-2026-2030/>

ВАРЕНКО Володимир

канд. пед. наук, доцент, м. Київ

ІНТЕРАКТИВНІ ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Без сумніву, в сучасних комунікативних практиках не обійтися без використання інтерактивних цифрових платформ, особливо в умовах військової агресії, коли часто спілкування онлайн є чи не єдиним засобом комунікації. Насправді їх існує багато (кожна з них має свої переваги і недоліки), але будь-яка з них створює користувачу конкурентну перевагу перед тими, хто ними не користується. Виділимо найпопулярніші.

Viva Engage (стара назва Yammer) – мережа інтерактивного спілкування корпоративного рівня, що використовується для обміну контентом, діловими даними та розмовами. Вона чудово підходить для віддаленого спілкування співробітників в умовах дистанційної роботи. Доступ до мережі можна отримати через веб-браузер будь-якого настільного чи мобільного пристрою. Так як дана система належить Microsoft, її можна легко інтегрувати з багатьма іншими системами та програмними додатками. Мережа дає можливість ділитися посиланнями та зображеннями, надсилати

повідомлення, а також завантажувати файли для спільного доступу. Надає можливості для створення каталогу організації, щоб співробітники могли легко знаходити один одного. Viva Engage надсилає сповіщення про події на робочому столі, навіть якщо програма не відкрита. Рівень інтеграції, який забезпечує програма, дозволяє миттєво спілкуватися та співпрацювати в разі потреби.

Slack – чи не найпопулярніша мережа для внутрішньої комунікації між співробітниками та керівництвом. Вона не тільки полегшує спілкування, але й легко інтегрується з іншими сервісами. Окрім надсилання особистих повідомлень, тут можна створювати тематичні канали та швидко перемикатися з одного на інший. Система підтримує зручний пошук, хмарні сховища, а також надає бота-асистента. Заслужують на увагу гнучкі налаштування повідомлень, можливість встановлення нагадувань. У 2023 році здійснено запуск оновленого месенджера Slack на основі ШІ – SlackGPT, що спрощує отримання інформації та побудову робочих процесів у мережі.

Microsoft Teams – інтерактивна цифрова платформа для командної роботи в Office 365 від Microsoft, яка інтегрує користувачів, вміст і засоби, необхідні для ефективної роботи. Система об'єднує все в спільному робочому середовищі, яке містить чат для нарад, корпоративні програми та файлообмінник. Microsoft Teams розроблений для смартфонів, що працюють на платформах Android, iOS, Windows Phone і комп'ютерів з операційною системою Windows 7, Windows 10 S та вище або Mac OS X 10.10 та новіші версії. Microsoft Teams створює конкуренцію таким сервісам, як Slack, а також є еволюційним оновленням від Microsoft Skype для бізнесу.

Fleep – інтерактивна платформа для командної комунікації та спільної роботи, що дозволяє створювати і виконувати завдання, обмінюватися повідомленнями і файлами між учасниками спілкування. Крім внутрішнього месенджера з функцією пошуку і редагування повідомлень, Fleep оснащений підтримкою аудіо- та відеодзвінків. Важливою опцією платформи є віртуальна дошка з нотатками, на якій можна публікувати плани, ідеї, нагадування і будь-який інший контент. Сервіс доступний в хмарному форматі з

будь-яких пристроїв через веб-браузер і мобільних додатків (Android, iOS).

ClickUp – це хмарний інструмент для спільної роботи та управління проектами, що підходить для будь-яких організацій. Функції включають інструменти для призначення завдань і статусів, комунікації та співпраці, сповіщення та панель інструментів для завдань. Користувачі можуть призначати коментарі та завдання конкретним членам команди або групам членів команди. Коментарі та завдання можуть бути позначені як вирішені або в процесі виконання, або користувачі можуть створювати власні статуси.

Окрім названих комунікаційних платформ існує цілий ряд інших, різнопланових сервісів за функціональними можливостями управління продуктивністю і командною взаємодією у різних сферах діяльності, зокрема: Asana, HipChat, Jira, Worksection, Trello, ProofHub, Todoist, Cage, Notion, Zoho CRM, Basecamp, Harvest, Redbooth, Confluence, Beesbus та інші.

Як бачимо, кожен користувач, група, організація має широку можливість обирати інтерактивну комунікаційну платформу, виходячи з потреб та особливостей комунікаційних процесів, специфіки інформації, яка підлягає комунікаційному обміну, очного або дистанційного формату співпраці, роботи з стаціонарними ПК чи мобільними пристроями в процесі комунікації тощо.

Література

Лизанець А., Проскура В., Дудаш В. Застосування комунікаційних технологій у менеджменті персоналу. *Цифрова економіка та економічна безпека*, (1 (10), 2024. 219-224.

Топ 41 інструментів для продуктивності, які полегшують життя URL: <https://worksection.com/ua/blog/best-productivity-tools.html> (дата звернення: 03.01.2025).

Шкробот М. В. Сучасні технології управління персоналом : навчальний посібник / за ред. М.В. Шкробот. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 194 с.

ОБСТАВИННІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЯК ЧИННИК ВАРІАТИВНОСТІ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ

Офіційно-діловий дискурс відіграє важливу роль у регулюванні правових, адміністративних, дипломатичних та комерційних процесів. Його характерними ознаками є стандартизованість, точність, об'єктивність, відсутність експресивності та логічна структурованість [Бабій: 57]. Однак, попри прагнення до уніфікації мовних конструкцій, синтаксична структура офіційно-ділових текстів може змінюватися під впливом обставинних детермінант, зокрема юридичних, ситуативних, комунікативних і когнітивних чинників [Кульбабська: 115]. Вплив зовнішніх чинників на синтаксичні конструкції офіційно-ділових текстів можна поділити на чотири основні групи:

-юридичні детермінанти Юридичні норми вимагають від текстів офіційно-ділового стилю високого рівня точності, однозначності та відсутності інтерпретаційної двозначності. Саме тому в нормативно-правових документах домінують складнопідрядні конструкції, що конкретизують умови, за яких діє правова норма. Наприклад: "Якщо міжнародний договір України передбачає інші правила, ніж ті, що встановлені внутрішнім законодавством, застосовуються правила міжнародного договору, якщо інше не передбачено Конституцією України" [Закон України «Про міжнародні договори України»]. Юридичні детермінанти також сприяють широкому використанню пасивних конструкцій, що забезпечують безособовість і формалізацію висловлювання: "Договір ратифіковано Верховною Радою України"; -комунікативні детермінанти визначають вибір синтаксичних конструкцій залежно від типу адресата (державний орган, юридична особа, міжнародна організація). У зверненнях до міжнародних партнерів часто використовують нейтральні та дипломатичні конструкції, що мінімізують конфліктність: "Рішення було ухвалене на основі всебічного аналізу ситуації, з урахуванням позицій усіх сторін." У

текстах, орієнтованих на громадян, використовують простіші речення: "Для отримання довідки потрібно подати заяву у визначеній формі"; -ситуативні детермінанти Синтаксис офіційно-ділового дискурсу змінюється залежно від ситуації його створення. У міжнародних угодах домінують розширені періоди, що деталізують усі можливі обставини: "З урахуванням спільної зацікавленості сторін у подальшому розвитку двосторонніх відносин, визнаючи необхідність узгодження правових норм і дотримання міжнародних стандартів, укладено цю угоду". У дипломатичних комюніке частіше використовуються безособові та номінативні конструкції: "Досягнуто домовленості про продовження переговорів у визначений термін". В адміністративних текстах зустрічаються імперативні конструкції: "Заявник зобов'язаний надати документи до кінця поточного місяця"; -когнітивні детермінанти стосуються рівня підготовленості читача. Для фахівців-юристів допускають складні юридичні терміни: "Принцип верховенства права реалізується через систему правових механізмів контролю за дотриманням законності". У текстах для широкої аудиторії формулювання є спрощеними: "Кожен громадянин має право подати запит на інформацію".

Вплив детермінант виявляється у таких синтаксичних особливостях: складнопідрядні речення з умовними та допустовими відношеннями: "Якщо рішення суду не було оскаржене у визначений термін, воно набирає законної сили"; пасивні конструкції для об'єктивізації тексту: "Документ розглянуто та ухвалено відповідно до регламенту"; номіналізації для стислості й точності: "Реалізація угоди передбачає розробку механізмів контролю"; довгі періоди у міжнародних текстах: "Враховуючи необхідність зміцнення співробітництва, підкреслюючи важливість правової гармонізації та підтверджуючи взаємні зобов'язання, сторони погодилися продовжити консультації".

Обставинні детермінанти визначають вибір синтаксичних конструкцій у офіційно-діловому дискурсі. Юридичні, комунікативні, ситуативні та когнітивні чинники зумовлюють

використання складнопідрядних конструкцій, пасивного стану, номіналізацій та імперативних формулювань.

Література

1. Бабій О. Офіційно-діловий стиль української мови. – Київ: Наукова думка, 2022. – 235 с.
2. Кульбабська О. Синтаксис офіційно-ділових текстів: структура та варіативність. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. – 198 с.
3. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge University Press, 2019. – 608 p.
4. Закон України "Про міжнародні договори України". – Верховна Рада України, 2004.

ГАЗУК-КОТИК Лілія

канд. філол. наук, асистент, м. Чернівці

УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ДІАЛЕКТНОЇ МОРФОЛОГІЇ В НУШ

З'ясувати тенденції формування загальнонародної мови, зрозуміти і розтлумачити процеси змін, які відбувалися і відбуваються у фонетичній системі, граматичній будові сучасної української мови – усього цього можна досягти за допомогою поглибленого вивчення специфіки діалектного мовлення у шкільному курсі нової української школи. Під час опрацювання матеріалу з граматики вчителі досить часто стикаються із труднощами – неповні теоретичні знання з курсу української діалектології, невміння застосувати їх у роботі, розглядаючи певні теми. У мовленні учнів вчителі лише викорінюють діалектні форми у процесі роботи над матеріалом, замінюючи їх літературними відповідниками, не подаючи необхідних пояснень, які б запобігали помилкам у роботі учнів.

Так, наприклад, при вивченні відповідних тем з морфології, коли учитель-словесник пов'язує матеріал народнорозмовної скарбнички з питаннями мовознавчого характеру, важливим є використання матеріалу тієї чи тієї говірки. Поступово визначити

найважливіші ознаки у діалектному мовленні не тільки на лексичному, фонетичному, синтаксичному, а також морфологічному рівнях. Пізнавальним може бути при розгляді тем з морфології, а саме категорії числа, уточнення, що у діалектному мовленні вживають, на відміну від літературної мови, форми двоїни, які є окремими фрагментами колишнього граматичного різновиду числа.

Двоїна була відома ще в праіндоевропейській мові, однак у процесі розвитку в більшості індоевропейських мов вона втрачена. Занепад форм двоїни, зокрема в сполученні з числівником *два*, припадає на період формування слов'янських мов. До того ж цей процес у різних мовах відбувався неодноразово. У говірках, на відміну від літературної мови, де форми двоїни занепали, їх наявність чітко прослідковується найчастіше в південно-західних ареалах: (дв'ї) *ру'ц'ї*, (дв'ї) *но'з'ї*, (дв'ї) *до'роз'ї*, (дв'ї) *ко'ров'ї*, (дв'ї) *'туч'ї*, (дв'ї) *о'нуч'ї*, (дв'ї) *па'нуч'ї* (буковинські говірки) [Герман: 141-144]; *дві ко'ров'ї*, *дві ру'ц'ї*, *но'з'ї*, *'бритв'ї* (говірки галицьких лемків) [Верхратський: 45, 48]; *дві 'вер'б'ї*, *ко'ров'ї*, *поло'вен'ї*, *'баб'ї*, *го'ден'ї*, *м'ї'нут'ї*, *'пар'ї*, *'хат'ї*, *но'з'ї*, *ру'ц'ї*, *'мус'ї*, *до'роз'ї* (гуцульські говірки) [Кобилянський: 52]; *дві 'баб'ї*, *гу'дин'ї*, *'гусці'ї*, *'за'пас'ц'ї*, *'ж'ін'ц'ї*, *ну'з'ї*, *ру'ц'ї*, *сист'р'ї*, *'хат'ї*, *'в'ї'ц'ї*, *'мили*, *ни'д'їли*, *сви'ни*, *'тис'ачи*; *'и'тири ко'ров'ї*, *дв'ї 'пар'ї*, *три 'ф'ір'ї*, *дв'ї го'р'ї*, *три д'ї'р'ї*, *дв'ї мі'нут'ї* (говірки Львівщини) [Приступа: 44; Бандрівський: 61].

Таким чином, розширюючи знання про літературну мову, особливості взаємодії її з народнорозмовним мовленням, фіксацією і класифікацією мовного матеріалу українських говірок передбачає глибоке вивчення народної скарбниці. За таких умов учні зможуть докладно пізнати не тільки особливості існування своєї говірки, а й глибше зрозуміти процеси творення і розвитку рідної мови як системи.

Література

1. Бандрівський Д. Г. Говірки Підбузького району Львівської області / Д. Г. Бандрівський. К.: АН УРСР, 1960. 104 с.
2. Верхратський І. Про говір галицьких лемків / І. Верхратський // зб. філол. секції Наук. тов-ва ім. Т. Г. Шевченка.

Львів, 1902. Т. 5. С. 115–136.

3. Герман К. Ф. Залишки форм двоїни в українських говірках Північної Буковини / К. Ф. Герман // *Українська мова на Буковині: минуле і сучасне: змінюються Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції*. Чернівці: Місто, 1998. С. 141–144.

4. Кобилянський Б. Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття / Б. Кобилянський // *Український діалектологічний збірник*. К., 1928. Кн. I. С. 3–92.

5. Коць Тетяна. Категорія двоїни і становлення морфологічної норми української мови *Українська мова*, 2011, № 2. С.68-74.

6. Нікітіна А.В. Педагогічний дискурс учителя-словесника: монографія. Київ: Ленвіт, 2013. 338с.

7. Приступа П. І. Говірки Брюховицького району Львівської області / П. І. Приступа. К.: АН УРСР, 1957. 135 с.

8. Тищенко Т.М. Робота учителя-словесника в умовах місцевої говірки // *Актуальні проблеми лінгвістики і лінгводидактики: зб. матеріалів загальноуніверситетської звіт. наук. конференції викладачів, аспірантів, студентів*. Умань, 2000. С. 53-55.

ГІМБЕР Христина

здобувач вищої освіти, м. Київ

ЛИТВИНСЬКА Світлана

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

УКРАЇНСЬКА МОВА – ЦЕ ЗБРОЯ У БОРОТЬБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Мовне питання – це складна проблема, що постала перед українцями майже чотириста років тому. Відтоді, як московія перейменувалася на росію і привласнила собі нашу історію й культуру, то намагається знищити українську мову докорінно. Століттями росія активно працювала над тим, щоб не стало української держави, а народ асимілював, використовуючи всі можливі найжорстокіші способи і засоби.

Чи вдалося їм це? Відповідь очевидна – ні! Ми досі живемо у вільній Україні, яку так любимо за її самобутню культуру й величну історію. Але, на жаль, знову змушені зі зброєю боротися за її незалежність.

Із початку повномасштабного вторгнення багато що змінилося у свідомості людей, але суперечки щодо мови залишаються відкритими. Дехто досі не розуміє, навіщо переходити на українську, аргументуючи це так: «Мені говорити російською зручно», «Військові теж розмовляють російською», «Не через мову ж почалася війна». Боляче це чути, тому що багато батьків, особливо в містах східної, південної й центральної України, досі комунікують зі своїми дітьми російською. Це дуже прикро й небезпечно! Адже діти – це майбутнє нашої держави, тому над вирішенням мовного питання потрібно працювати на різних рівнях.

Російські загарбники на окупованих територіях робили все, щоб їхні мешканці забули мову своєї країни! Нескорених патріотів переслідують, принижують, вбивають. На цих територіях закривають українські школи, забороняють українську мову, придушують традиції, знищують нашу культуру. І це боляче, адже історія циклічна, і сьогодні ми знову, як за часів царської російської імперії, відбиваємо чергову спробу знищити нашу націю.

На завершення хочу навести приклад із власного життя. Після 2022 року, перебуваючи за кордоном як біженці, ми зіткнулися з такою проблемою, що не могли відрізнити українця від росіянина, бо вони говорили однією мовою – російською. Також ця ситуація була незрозумілою для іноземців, які нас прихистили. Тобто навіть за кордоном виникла загроза асимілювати з росіянами, які там проживають. Тому краще вчити європейські іноземні мови, культуру, переймати їхній досвід ведення економіки й побудови демократичного суспільства, щоб відбудувати нашу землю.

Отже, мова – це потужна зброя у боротьбі за незалежність України, за український народ. Як часто повторювала нескорена патріотка Ірина Фаріон, що той, хто володіє мовою, той має силу.

ГРОНА Наталія
доктор. пед. наук, доцент, м. Прилуки

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН: ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Діяльнісний підхід у викладанні дисциплін філологічного циклу в ЗВО узагальнює пошукову, проєктну, дослідницьку методики, спрямовує освітній процес на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, поглиблює розуміння здобувачами освіти мовних явищ та забезпечує різноманітні форми взаємодії зі змістом навчального матеріалу. Організація навчання на основі цього підходу сприяє розвитку критичного мислення та самостійного вирішення проблем, що є важливим у фаховій підготовці майбутніх філологів. Таким чином, діяльнісно зорієнтовані завдання ставлять акцент на формуванні вмінь і навичок та адаптації знань у реальних життєвих ситуаціях [Брюханова:149]. У процесі навчання студенти активно працюють із різними мовними та культурними контекстами, що сприяє інтеграції знань про культуру, традиції та мовні особливості різних народів. Це формує у майбутніх фахівців гнучку комунікативну компетентність, здатність до міжкультурного діалогу та ефективного спілкування в умовах зростаючої глобальної взаємодії.

Діяльнісний компонент ґрунтується на низці концептуальних положень теорії діяльності (В. Зінченко, Г. Костюк, Н. Кузьміна та ін.). Г. Атанов характеризує діяльнісний підхід у професійній підготовці здобувачів освіти вищої школи як стан професійної компетентності, який зумовлює логічний, цілісний розгляд основних компонентів педагогічного процесу, зокрема, його мети, мотивів, операцій, способів контролю та аналізу досягнутих результатів [Атанов: 86]. Науковець вважає, що діяльнісний підхід забезпечує формування здатності фахівця реалізувати основні завдання своєї професійної діяльності.

У ході вивчення предметів філологічного циклу ми використовуємо вправи та завдання, які сприяють аналізу текстів й

усвідомленій роботі з мовним матеріалом, зорієнтовані на вирішення реальних проблем, розвиваючи критичне мислення та творчість, Наприклад, у ході засвоєння поняття креолізованого тексту (дисципліна «Текстознавство») пропонуємо завдання для створення текстів на основі візуальних джерел «Фотографія як текст: завдання для аналізу та інтерпретації»: доберіть сімейні фото, фотографії з історичних подій, фотографії відомих людей; напишіть хештег до кожної, звертаючи увагу на композицію: розташування об'єктів, зміст, деталі, емоційний фон: настрій, який передає світлина, дата та місце зйомки (можна приблизно), автор (якщо відомий), історичні події, що відбувалися в той час, соціально-культурні особливості епохи, виконайте детальний опис однієї з фотографій, зосереджуючись на візуальних деталях та емоційному фоні.

У ході вивчення української мови за професійним спрямуванням (спеціальність 061 Журналістика), вивчаючи дотримання мовних норм у професійній діяльності пропонуємо такі завдання: підготувати презентацію (за вибором): «Грамотність – зброя журналіста: як не втратити її в епоху змін», «Журналістика та український правопис: як зміни впливають на професію», «Найпоширеніші лексичні помилки в професійному мовленні журналіста та шляхи їхнього уникнення».

Упровадження діяльнісного підходу в освітній процес сприяє розвитку фахової компетентності майбутніх фахівців. Це відбувається через творче самовдосконалення під час виконання професійних обов'язків, застосування сучасних методів активного навчання та стимулювання пізнавальної самостійності студентів у навчальній та дослідницькій діяльності. Упровадження діяльнісного підходу є ключовим чинником у модернізації освітнього процесу та розвитку полікультурної мовної особистості.

Література

1. Атанов Г. Обґрунтування та сутність діяльнісного підходу до навчання. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2002. № 3. С. 85–94
2. Брюханова Н. О. Про діяльнісний підхід до формування змісту підготовки інженерно-педагогічних кадрів.

Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць. Харків : УПА, 2007. С. 148–162.

3. Деміденко В. В. Середовищний підхід до розвитку професійно- педагогічної компетентності викладачів коледжу. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2014. Вип. 42. С. 51–59.

ДИЯК Олена

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

ІНТЕЛЕКТ-КАРТА ЯК ЗАСІБ УПОРЯДКУВАННЯ Й УНАОЧНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

3-поміж напрямів оновлення й удосконалення сучасної освіти чільне місце посідає впровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних засобів навчання, особливо унаочнювальних (візуалізації). У навчально-освітній діяльності візуалізацію трактують як створення та подання графічного образу текстової чи математичної інформації, що робить її наочною, а отже, зручнішою для аналізу й осмислення [Бондар].

Візуалізацію трактують як новочасний спосіб передання інформації. Унаочнення інформації – це набір графічних елементів і зв'язків між ними, що дають змогу здобувачам освіти чи фахівцям різних галузей продуктивно працювати із зоровими образами [Іванова].

Питанню унаочнення освітньої чи професійної інформації приділяло увагу чимало науковців, також і Д. Поспелова, Е. Артем'єва, Р. Гуріна, М. Хенакі, Б. Депортер, А. Смірнова, П. Анохіна, Б. Бадмаєв, В. Каган, Г. Селевко, Н. Жинкіна, А. Соколова та ін., які наголошували, що візуалізація сприяє успішному сприйманню і запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Прийоми візуалізації, зокрема буктрейлер, інтелект-карти, інтернет-меми, лепбук, скрайбінг, хмари слів, скетчноутінг, не втрачають своєї актуальності й нині. Особливо прикметні інтелект-карти, які є універсальним способом організації інформації, що дає змогу у зручному форматі викладати думки та формулювати

висновки [Дияк: 38]. Це добрий інструмент для впорядкування та запам'ятовування великого обсягу інформації та генерування ідей.

Перевага інтелект-карт полягає в розширених можливостях – довільне додавання малюнків та інших допоміжних елементів. Складники цього прийому – ключові (стрижневі) слова з теми; графічні зображення; стрілки, що поєднують змістові блоки. Вартісним є те, що хмари слів можуть ставати складовою інтелект-карти, набуваючи іншої зовнішньої форми, зберігаючи до того ж сутність. Цей прийом можна використовувати і як відповідь до ситуативних задач або кейсів, і як нагадування про прямі і непрямі компліменти у професійній сфері [Дияк: 38]. За допомоги інтелект-карт можна створювати яскраві конспекти, реалізовувати різноманітні проекти та ін.

Важливо, що відображення будь-яких відомостей у форматі інтелект-карти впорядковує стрижневі питання і структурні елементи, а також дає змогу сприйняти водночас причиново-наслідкові зв'язки певного питання в межах єдиної картини. Отримуючи нову інформацію завдяки яскравій схемі, що відображена у форматі інтелект-карти, здобувач освіти чи слухач легше її відокремлює та сприймає, ніж із суцільного тексту.

Отже, використання інтелект-карт під час вивчення лінгвістичних дисциплін, викладання мовної інформації сприятиме вдосконаленню мовленнєвих та комунікативних умінь і навичок, формуватиме у здобувачів освіти культуру презентації професійних тем, актуалізуватиме знання й розширюватиме практику використання сучасних інноваційних технологій. Прийоми візуалізації вимагають від викладача, доповідача, промовця відповідної підготовки, а до створення і застосування візуальних матеріалів – усвідомленого підходу.

Література

Бондар Т. 9 прийомів візуалізації для використання на уроці.
URL: <https://naurok.com.ua/post/9-priyomiv-vizualizaci-dlya-vikoristannya-na-uroci>

Дияк О.В. Прийоми візуалізації на заняттях із мовленнєвого етикету // Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції /відп.

ред. С.В. Шевчук, відп. за випуск С.В. Глушик, О.В. Дияк. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. С.37-41. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23294/Dyak%20Olena.pdf;jsessionid=A92A198765BF703F9D538044CABF7903?sequence=1>

Іванова І. Використання сучасних методичних прийомів візуалізації навчального матеріалу на уроках української мови та літератури : навч. посіб. / Н.Андрющенко. 2021. 43 с. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-suchasnih-metodichnih-priyomiv-vizualizaci-navchalnogo-materialu-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-216559.html>

ДОБРОВОЛЬСЬКА Людмила
викладач, м. Київ

МОТИВАЦІЙНІ ОСНОВИ ПОЗИВНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ

З початком повномасштабної війни росії проти України в українській мові виникла й актуалізувалася мілітарна лексика, зокрема та, що пов'язана із неофіційним найменуванням військових. Виконуючи бойові завдання, військові послуговуються псевдонімами, або позивними, щоб залишатися анонімними.

Сьогодні в українській лінгвістиці досить повно досліджено неофіційні назви учасників визвольних змагань українського народу 40-50-х років ХХ ст., а також військових АТО. Зокрема, детально проаналізовано мотиви їхнього творення, структуру, специфіку функціонування. Важливі дослідження в цьому напрямку здійснили Л. Белей [1], М. Лесюк [2], Н. Павликівська [3], Л. Підкуймуха [4], Н. Сокіл-Клепар [5] та ін.

Позивні військовослужбовців, які беруть участь у сучасній повномасштабній війні проти росії, ще не були об'єктом ґрунтовного вивчення.

Мета роботи – визначити мотиви номінації позивних українських військовослужбовців повномасштабної війни проти росії.

Термін «позивний» вживається для неофіційного найменування учасників сучасної російсько-української війни, яка розпочалася у 2014 році і у 2022 році стала повномасштабною. На вибір позивних українських військових впливають як внутрішньомовні, так і поза мовні чинники (соціально-економічні, суспільно-політичні, культурно-побутові тощо).

Як показує аналіз, найчастіше позивні утворюються від офіційних прізвищ, власних імен осіб: *Кондрат, Гроза, Захар, Римар, Мороз, Орест*.

Кількісно значною є група неофіційних назв військових, мотивованих характеристикою їхньої професійної діяльності. *Адвокат, Танкіст, Історик, Дантист, Журналіст, Бармен, Актор, Фізрук, Монах, Сталкер*. Мотивація таких назв зрозуміла й прозора: *Актор* – грав у фільмах і серіалах. *Фізрук* – працював учителем фізкультури.

Рідше основою виникнення позивних стають фізичні, психічні, анатомо-фізіологічні, розумові якості, а також ознаки, пов'язані зі способом життя військовослужбовця. Такі позивні мають здебільшого прозору мотивацію, їхнє значення є зрозумілим без спеціального контексту, наприклад: *Добрий* – боєць, що має добру вдачу, *Живчик* – дуже активний, завжди усміхнений.

Мотиваційна ознака фізичних і фізіологічних особливостей особи є досить продуктивною для прізвиськ, для позивних же вона не суттєва, що зумовлено потребою збереження військової таємниці, дотримання вимог неможливості ідентифікувати військового зовнішньо. Позивні, мотивовані назвами на позначення соматичних особливостей військового, є не частотними: *Залізяка* – псевдо військового, у тілі якого наявні металеві пластини, *Китаєць* – у чоловіка вузький розріз очей, *Лисий* – псевдо військового, який бриє голову наголо, *Ганс* – світловолосий військовослужбовець із блакитними очима.

Поширеними є позивні, утворені від лексем на позначення рослин, тварин, абстрактних понять. Серед них можна виокремити такі групи.

1. Позивні, утворені від зоолексем, а саме: від назв птахів: *Сокіл, Ворон*; від найменувань комах: *Кліщ, Жук, Світляк*; від назв

тварин: *Вовк, Кінь, Лис*; плазунів: *Змій, Алігатор*; риб: *Риба*. Так, позивний *Вовк* боєць отримав через свою вовчу витривалість.

2. Чимало псевдонімів утворена від фітолексем – назв дерев, рослин: *Береза, Клен, Осокір, Явір, Дуб, Звіроби́й, Лимон*.

3. Частина позивних походить від назв природних явищ: *Гроза, Крига, Цунамі*.

Отже, мотиваційними основами творення позивних українських військових сучасної війни проти росії є офіційні прізвища, власні імена осіб. Продуктивною є група псевдонімів, утворена від назв тварин, рослин, явищ природи, рідше виникають позивні на базі фізичних і фізіологічних особливостей військових.

Література

1. Белей Л. Л. Позивні учасників АТО й ООС – творення та функціонування. Мовознавство. 2020. № 3. С. 49-62.

2. Лесюк М. П. Неофіційний антропонімікон УПА. Галичина. 2002. № 8. С. 126–139.

3. Павликівська Н. М. Система і структура псевдонімів ОУН та УПА. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. Вип. 7. С. 274-279.

4. Підкуймуха Л. М. Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі: спроба аналізу. Мова: класичне – модерне – постмодерне: зб. наук. праць. 2016. Випуск 2. С. 135-144.

5. Сокіл-Клепар Н. Семантико-мотиваційні основи псевдонімів УПА. Народознавчі зошити. 2021. № 4 (160). С. 971-976.

ДУБИК Христина

канд. філол. наук, доцент, Київ

ЛЕКСИКА РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ: ФУНКЦІЇ ПОЗАНОРМАТИВНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ОДИНИЦЬ

Незважаючи на посилену увагу мовознавців до вивчення текстів рекламного дискурсу [1; 2; 3], окремі аспекти його дослідження ще потребують детального висвітлення, зокрема це

стосується особливостей функціонування лексичних одиниць та їхнього прагматичного навантаження в рекламі.

Метою роботи є проаналізувати лексичні засоби в мові сучасної реклами – дослідити функції таких мовних одиниць у ній, як сленгізми неологізми й діалектизми. Джерельною базою стали рекламні тексти в соціальних мережах «Інстаграм» і «Фейсбук».

Доступність, конкретність, лаконізм, зручність сприйняття, естетичність як обов'язкові критерії успішності реклами зумовлюють такі особливості її мови, як динамічність, креативність, іронічність – загалом експеримент поза межами норм і традицій. «Рекламний текст сьогодні є продуктом принципово нового дискурсивного типу з власним комплексом мовленнєвих технологій, стилістичних і естетичних норм. До арсеналу художньо-стилістичних засобів мови належать макаронізми, стилізації, діалектизми, неологізми, а полілінгвізм є звичним явищем» [2, с.24].

Важливу роль у реалізації прагматичної функції реклами відіграють лексичні засоби. Значне місце серед цих мовних одиниць посідають сленгізми – слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення.

У рекламних текстах сленгові слова є частотними, особливо ті, які є найновішими, тобто з'явилися зовсім недавно – *вайб*, *крінж*, *база*, *плюс*, *треш*, *метч*, *слей*, наприклад: *Напиши свою книжкову **крінж**-історію під цим дописом. І отримай промокод - 15% на увесь асортимент книгарень або сертифікат на 300 грн на книжки Vivat! Читай умови в карусельці (реклама книгарні «Vivat»); Осінь – це не тільки про теплий одяг, а й про затишок вдома. Свічки, аромадифузори, килимки та інші дрібнички з Аврори додадуть оселі особливого шарму. Закутуйся в осінній **вайб** разом з Авророю (реклама магазину «Аврора»).* У наведених текстах сленгізми *крінж* (сором, неприємні емоції), *вайб* (приємна атмосфера) є засобом маніпулятивної технології, імітації усної розмовної мови, наближення до споживача, його інтелектуального й культурного рівня, що відповідає сформульованому

дослідниками принципу реклами: рівень зрозумілості має бути нижчий ніж середній показник інтелекту.

Сленгізми як стилістичний засіб більше поширений у соціальній мережі «Інстаграм», аніж у «Фейсбуці», що зумовлено насамперед віковими особливостями її користувачів. Як відомо, аудиторія інстаграму – це молодь і підлітки (за статистикою, в Україні інстаграм має значну частку користувачів 13-18 років, а найбільше є 22-річних відвідувачів застосунку [4]). Саме для цієї категорії властивим є активне вживання сленгу. Відповідно реклама, розрахована на таких споживачів, міститиме низку вказаних мовних одиниць.

Для реалізації комунікативно-прагматичної настанови рекламних повідомлень, підкреслення оригінальності і сучасності рекламованого продукту копірайтери часто вдаються до таких мовних засобів, як неологізми – слова, а також їхні окремі значення, вислови, які з'явилися в мові на певному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями. Стратегії, орієнтовані на впровадження неологізмів у текстах, можуть бути застосовані для просування товарів і послуг, часто спеціально розрахованих на молодіжну аудиторію. Тому в рекламі, зокрема тій, яка розміщена в соціальній мережі «Інстаграм», рідше – «Фейсбук», активно використовуються ті нові слова, які характерні для мовлення молоді. Наприклад: *Слей воркшоп «Без надриву». Набрид твій внутрішній лінивець? Не хочеться нічого робити, крім як **скролити** стрічку? МЦВ має рішення! Дводенний **слей** воркшоп «Без надриву» 23-24 березня створений саме для тебе!* (анонс заходу від громадської організації «Молодіжний центр Волині»). Неологізми *слей* (те, що викликає захоплення), *скролити* (прокручувати зміст на дисплеї електронного пристрою) привертають увагу до рекламного повідомлення, формують нові асоціації та залучають молодшу аудиторію.

Неологізми як творчий елемент мови дають рекламодавцям і копірайтерам можливості для створення унікальних і запам'ятовуваних текстів. Підкреслюючи інноваційність і динамічність рекламованого об'єкта, вони роблять його більш сучасним і привабливим. Наприклад: *До 33-річниці відновлення незалежності України ми створили лімітований **дроп мерчу**. До*

нього увійшли футболки, шопери, улюблені торбинки для книжок у новому дизайні та набори листівок і закладинок (реклама книгарні «СЕНС» в інстаграмі). *Дроп* – розпродаж обмеженої партії рідкісного товару. *Мерч* – товари з символікою (логотипом) певного бренду, музичного колективу, фільму, комп’ютерної гри і так далі. Вживання неологізмів створює ефект новизни, модерності і дає змогу швидше мотивувати адресата до відповідної дії – купівлі пропонованого товару.

Важливу роль у досягненні прагматичної мети в рекламі відіграють діалектизми – позалітературні слова, що використовуються в певному регіоні і можуть бути введені в текст для відтворення місцевого колориту, локалізації зображуваного, підкреслення автентичності рекламованого товару чи послуги. Крім того, діалектні мовні одиниці виконують експресивну функцію, оскільки є іншосистемними, незвичними в загальній канві повідомлення, написаному літературною мовою. Завдяки своїй позанормативності вони вносять у текст особливу експресію, враження свіжості і небанальності.

Діалектизми в рекламі активно використовуються як у назвах брендів, так і у власне описі рекламованого об’єкта. Так, у соціальних мережах «Інстаграм» і «Фейсбук» представлено діяльність компаній із такими діалектними назвами, як «*ЧІЧКА*» («квітка») – крамниця гуцульських виробів; «*Обрус*» («скатертина») – проєкт-поєднання українських традицій і дитячих спогадів, продаж текстилю, декору, вінтажних знахідок; «*ВЕРЕТА*» («домоткане різнокольорове вовняне або конопляне покривало») – магазин тканих виробів, зітканих на традиційних ткацьких верстатах майстринями села Стіна на Вінниччині; «*Файна Фамілія*» («гарна родина») – ресторан європейської кухні; «*Файний сад*» («гарний сад») – магазин із продажу саджанців плодових і декоративних рослин. Діалектна лексика в наведених прикладах виступає засобом формування унікального стилю, визначає ідентичність бренду через автентичне лексичне наповнення.

Іноді діалектні слова використовують в описі діяльності компанії: «*Вироби гуцульських майстрів, речі, які нагадують хто ми і відки. Ше є кав’ярня-крамниця, а тутка посилання на наш сайт*» (сторінка бренду «ЧІЧКА» в інстаграмі). Вживання

діалектизмів *йкі, відки, ше, тутка* є засобом імітації живого місцевого мовлення, вказівки на регіональну приналежність бренду, створення емоційного зв'язку із традиціями, формування образу автентичності та якості.

Висновки. Отже, в рекламних текстах соціальних мереж «Інстаграм» і «Фейсбук» активно вживаються позанормативні лексичні засоби – сленгізми, неологізми й діалектизми. Сленгізми як емоційно конотовані одиниці дозволяють брендам спілкуватися «мовою аудиторії», особливо молоді, створюючи відчуття швидкості й динамічності. Неологізми асоціюються з новизною та інноваціями, що робить їх незамінними в рекламних кампаніях, спрямованих на популяризацію сучасних технологій. У тексті реклами вони допомагають звернути увагу на рекламне оголошення шляхом новизни, креативності, сучасності та легкості. Діалектизми підкреслюють автентичність і локальність продукту чи послуги, що особливо важливо для брендів, орієнтованих на національну або регіональну ідентичність.

Література

1. Арешенкова О. Ю. Комунікативно-прагматичні та стилістичні параметри рекламного тексту: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Кривий Ріг, 2016. 230 с.
2. Іванова І. Б. Еволюція лінгвостилістики рекламного дискурсу в мовному просторі України: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.0. Київ, 2017. 40 с.
3. Островська Людмила. Прагматичний потенціал атрибутивних конструкцій у рекламному тексті. Лінгвістичні студії. 2019. Випуск 38. С. 23-29.
4. Facebook та Instagram: порівняння платформ. URL: <https://itforce.ua/blog/facebook-instagram-porivniannia-platform/>

EARLY BILINGUALISM: UNLOCKING COGNITIVE SUPERPOWERS

Abstract. Early bilingualism significantly influences various developmental domains in children, including cognitive, linguistic, socio-emotional, and academic growth. Research suggests that bilingual children exhibit enhanced executive functioning, such as improved working memory, cognitive flexibility, and problem-solving skills. Linguistically, bilingual exposure strengthens metalinguistic awareness, facilitating proficiency in both languages. Socio-emotionally, bilingual children develop greater intercultural competence, empathy, and adaptability in diverse environments. Academically, early bilingualism has been linked to higher literacy skills and long-term educational success. This paper explores these contributions, highlighting bilingualism's role in fostering sustainable cognitive and social development in early childhood.

Key words: Bilingualism, contributions, children, developmental domains, early bilingualism

Анотація. Ранній білінгвізм суттєво впливає на різні сфери розвитку дітей, включаючи когнітивний, лінгвістичний, соціально-емоційний та академічний ріст. Дослідження показують, що двомовні діти демонструють покращену виконавчу функцію, наприклад покращену оперативну пам'ять, когнітивну гнучкість і навички вирішення проблем. У лінгвістичному плані двомовне спілкування зміцнює металінгвістичне усвідомлення, полегшуючи знання обох мов. У соціально-емоційному плані двомовні діти розвивають більшу міжкультурну компетентність, емпатію та адаптивність у різноманітних середовищах. В академічному плані ранній двомовність був пов'язаний з вищими навичками грамотності та довгостроковим успіхом у навчанні. Ця стаття досліджує ці внески, підкреслюючи роль двомовності у сприянні сталому когнітивному та соціальному розвитку в ранньому дитинстві.

Ключові слова: білінгвізм, внески, діти, сфери розвитку, ранній білінгвізм

Introduction

Early bilingualism, the simultaneous or sequential acquisition of two languages in childhood, plays a crucial role in shaping various developmental domains. Research has demonstrated that children who grow up learning two languages experience significant cognitive, linguistic, social-emotional, and academic advantages [Bialystok: 2009]. The ability to navigate between two linguistic systems fosters mental flexibility, enhances problem-solving skills, and promotes cultural awareness [Peal & Lambert: 1962]. This paper explores the contributions of early bilingualism to children's developmental domains, emphasizing its positive impact on cognitive development, linguistic proficiency, social-emotional growth, and academic achievement.

Cognitive Development

Executive Functioning

One of the most widely recognized benefits of early bilingualism is its positive effect on executive functioning. Bilingual children develop enhanced cognitive flexibility, working memory, and attentional control due to their continuous need to manage two language systems [Bialystok et al., 2012]. Research suggests that bilingual children outperform monolingual peers in tasks requiring inhibition, shifting attention, and problem-solving [Costa et al., 2008].

Metalinguistic Awareness

Bilingual children exhibit greater metalinguistic awareness, or the ability to think about language as an abstract system. This heightened awareness allows them to recognize and manipulate linguistic structures more efficiently, leading to advantages in reading comprehension and literacy skills [Kuo & Anderson, 2010].

Delaying Cognitive Decline

Longitudinal studies have indicated that the cognitive benefits of bilingualism extend into adulthood and aging. Bilingual individuals tend to show delayed onset of dementia and other neurodegenerative diseases compared to monolinguals, likely due to their lifelong engagement in managing multiple languages [Craik et al., 2010].

Linguistic Development

Enhanced Phonological Awareness

Bilingual children demonstrate greater phonological awareness, meaning they can recognize and manipulate the sounds of language more effectively. This skill contributes to their ability to learn additional languages and excel in literacy-related tasks [Gathercole et al., 1997].

Increased Vocabulary Breadth and Depth

Although bilingual children may have slightly smaller vocabularies in each individual language compared to monolingual peers, their total lexical knowledge across both languages is often greater [Bialystok, 2009]. Exposure to diverse linguistic contexts enriches their semantic understanding and strengthens word-learning skills.

Code-Switching and Pragmatic Skills

Bilingual children frequently engage in code-switching, the ability to alternate between languages depending on context. This behavior reflects their advanced pragmatic skills and understanding of social language use, allowing them to adjust their communication based on the listener and setting [Genesee et al., 2004].

Social-Emotional Development

Cultural Awareness and Empathy

Early bilingualism fosters cultural awareness and sensitivity, as bilingual children often navigate multiple cultural identities. Exposure to diverse perspectives enhances their ability to empathize with others and adapt to multicultural environments [Chen & Bond, 2010].

Stronger Family and Community Bonds

Maintaining proficiency in a heritage language allows bilingual children to connect with family members who may not speak the dominant societal language. This strengthens intergenerational relationships and reinforces cultural identity [Fillmore, 2000].

Emotional Regulation

Bilingual children often develop stronger emotional regulation skills due to their ability to express emotions in multiple linguistic contexts. Studies suggest that switching between languages can help children process emotions differently, enabling them to manage stress and conflict more effectively [Pavlenko, 2012].

Academic Achievement

Improved Literacy Skills

Bilingualism has been linked to superior literacy outcomes, particularly in reading comprehension and writing skills. The ability to transfer knowledge between languages enhances bilingual children's understanding of grammar, sentence structure, and storytelling [August & Shanahan, 2006].

Higher Problem-Solving and Critical Thinking Skills

The cognitive demands of bilingualism contribute to enhanced analytical and problem-solving abilities. Bilingual children demonstrate greater creativity and flexibility in approaching academic challenges, which translates to improved performance in mathematics and science [Adesope et al., 2010].

Better Academic Resilience

Bilingual children often exhibit greater academic resilience, adapting more easily to new learning environments. Their exposure to multiple linguistic and cultural contexts equips them with the adaptability and perseverance needed for academic success [Hakuta, 1986].

Conclusion

Early bilingualism offers substantial benefits across cognitive, linguistic, social-emotional, and academic domains. Bilingual children develop advanced executive functioning skills, heightened linguistic awareness, and enhanced cultural sensitivity. Furthermore, bilingualism fosters academic resilience and higher literacy skills, contributing to long-term educational success. As global interconnectedness continues to grow, promoting bilingual education can support children's holistic development and equip them with essential skills for navigating diverse cultural and linguistic landscapes.

Recommendations

Parents - policy makers, teachers, educators are advised to apply the recommendations below: Parents and educators should introduce bilingual experiences from infancy to maximize cognitive, linguistic, and socio-emotional benefits. Schools should implement bilingual programs that promote proficiency in both languages while supporting cognitive and academic development. Families and communities should create an immersive and culturally rich bilingual setting to enhance children's language acquisition and intercultural understanding. Interactive and play-based bilingual activities should be encouraged to

develop linguistic and executive functioning skills in an engaging manner. Educators should receive specialized training in bilingual education strategies to effectively support children's language and cognitive growth. Awareness campaigns should inform parents and teachers about the advantages of bilingualism, such as improved problem-solving, memory, and flexibility in thinking. Instead of discouraging code-switching, caregivers and educators should view it as a natural part of bilingual development and a sign of linguistic competence. Families should be encouraged to maintain the home language while children learn a second language to preserve cultural identity and linguistic diversity. Digital resources, such as bilingual apps and interactive media, can supplement language exposure and reinforce learning in both languages. To maximize benefits across all developmental domains, bilingual learning should continue throughout early childhood and into later academic years.

References

- Adesope, O. O., Lavin, T., Thompson, T., & Ungerleider, C. (2010). A systematic review and meta-analysis of the cognitive correlates of bilingualism. *Review of Educational Research, 80*(2), 207-245.
- August, D., & Shanahan, T. (2006). Developing literacy in second-language learners: *Report of the National Literacy Panel on Language-Minority Children and Youth*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bialystok, E. (2009). Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent. *Bilingualism: Language and Cognition, 12*(1), 3-11.
- Bialystok, E., Craik, F. I. M., & Luk, G. (2012). Bilingualism: Consequences for mind and brain. *Trends in Cognitive Sciences, 16*(4), 240-250.
- Chen, S. X., & Bond, M. H. (2010). Two languages, two personalities? Examining language effects on the expression of personality in a bilingual context. *Personality and Social Psychology Bulletin, 36*(11), 1514-1528.
- Costa, A., Hernández, M., & Sebastián-Gallés, N. (2008). Bilingualism aids conflict resolution: Evidence from the ANT task. *Cognition, 106*(1), 59-86.

Craik, F. I. M., Bialystok, E., & Freedman, M. (2010). Delaying the onset of Alzheimer's disease: Bilingualism as a form of cognitive reserve. *Neurology*, 75(19), 1726-1729.

Fillmore, L. W. (2000). Loss of family languages: Should educators be concerned? *Theory into Practice*, 39(4), 203-210.

Genesee, F., Paradis, J., & Crago, M. B. (2004). *Dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning*. Baltimore, MD: Brookes.

Hakuta, K. (1986). *Mirror of language: The debate on bilingualism*. New York, NY: Basic Books.

Kuo, L., & Anderson, R. C. (2010). Conceptual and methodological issues in comparing metalinguistic awareness across languages. *Language Awareness*, 19(4), 256-268.

Pavlenko, A. (2012). Affective processing in bilingual speakers: Disembodied cognition? *International Journal of Psychology*, 47(6), 405-428.

Peal, E., & Lambert, W. E. (1962). The relation of bilingualism to intelligence. *Psychological Monographs: General and Applied*, 76(27), 1-23.

Traduce, N., & Martin, P. (2015). Bilingual education and academic resilience. *Educational Review*, 67(4), 422-437.

KABADAYI Abdülkadir

PhD, Konya, Turkey

FROM SCREENS TO SPEECH: YOUTUBE AND LANGUAGE GROWTH

Abstract. The rapid integration of digital media into children's daily lives has transformed the way they acquire language and conceptual understanding. YouTube, one of the most influential social media platforms, provides an extensive range of audiovisual content that significantly impacts language acquisition and cognitive development. This paper explores both the benefits and challenges of YouTube as an educational tool for children's language and concept development. While exposure to diverse linguistic inputs can enhance vocabulary, pronunciation, and comprehension, excessive or unfiltered content may

pose risks, such as reduced interactive communication and exposure to inappropriate material. The study highlights the role of parental guidance, content quality, and educational curation in maximizing the platform's benefits while mitigating its drawbacks. Findings suggest that with proper regulation and strategic content selection, YouTube can serve as a powerful supplementary resource in early childhood learning.

Keywords: YouTube, social media, language development, concept development, children, digital learning, educational media, screen time, early childhood education

Анотація. Швидка інтеграція цифрових медіа в повсякденне життя дітей змінила спосіб, у який вони набувають мови та концептуального розуміння. YouTube, одна з найвпливовіших платформ соціальних мереж, надає широкий спектр аудіовізуального контенту, який значно впливає на засвоєння мови та когнітивний розвиток. У цьому документі досліджуються як переваги, так і проблеми YouTube як освітнього інструменту для розвитку мови та понять дітей. Хоча вплив різноманітних мовних даних може покращити словниковий запас, вимову та розуміння, надмірний або невідфільтрований вміст може становити ризики, такі як зниження інтерактивного спілкування та вплив невідповідного матеріалу. Дослідження підкреслює роль батьківського контролю, якості контенту та освітнього курування в максимізації переваг платформи та одночасному пом'якшенні її недоліків. Результати свідчать про те, що за належного регулювання та стратегічного вибору контенту YouTube може служити потужним додатковим ресурсом у ранньому навчанні дітей.

Ключові слова: YouTube, соціальні медіа, розвиток мови, розвиток концепції, діти, цифрове навчання, освітні медіа, час перед екраном, рання освіта

Introduction

In the digital era, technology has transformed the way children engage with language and learning. Among various digital platforms, YouTube stands out as a widely accessible and engaging resource for young learners. With its vast array of educational videos, interactive

storytelling, and language-learning content, YouTube has become an influential tool in shaping children's linguistic and cognitive development. The impact of YouTube on language growth is a subject of growing interest among educators, parents, and researchers, as children today are exposed to digital media from an early age. Language acquisition during early childhood is a crucial developmental milestone, forming the foundation for cognitive abilities, social interactions, and academic success. Traditionally, language learning has been facilitated through direct communication with caregivers, teachers, and peers. However, with the rise of digital media, children are increasingly exposed to language through screen-based interactions. YouTube, as a dynamic platform, offers a variety of content that ranges from nursery rhymes and animated storytelling to interactive lessons on vocabulary, phonics, and pronunciation. These videos often incorporate visually engaging elements, repetitive patterns, and immersive storytelling techniques that support children's language acquisition. One of the key advantages of YouTube as a language-learning tool is its accessibility and diversity. Unlike traditional learning resources, YouTube provides exposure to multiple languages, dialects, and cultural contexts, allowing children to develop multilingual skills and broaden their linguistic understanding. Additionally, interactive and child-friendly content encourages active participation, which enhances vocabulary development, pronunciation, and listening comprehension. Educational YouTube channels, such as those focused on phonics, storytelling, and early literacy, have become digital classrooms that supplement formal education and parental guidance. However, while YouTube offers undeniable benefits in language learning, concerns regarding its unregulated content, passive screen time, and potential negative effects on speech development must also be addressed. Not all content is educational or age-appropriate, and excessive screen exposure may hinder real-world language interactions. Therefore, it is essential to examine both the positive and negative aspects of YouTube's influence on language development and establish strategies for its effective use in early childhood education. This paper explores the role of YouTube in children's language growth, analyzing how digital content contributes to vocabulary acquisition, speech development, and concept formation. By examining the opportunities and challenges presented by this platform,

we aim to provide insights into how YouTube can be leveraged as a valuable tool for enhancing language skills while ensuring responsible and balanced usage.

The Role of YouTube in Language Development

1. Exposure to Language

One of the most significant ways YouTube impacts children's language development is by exposing them to new vocabulary, sentence structures, and pronunciation. Educational channels, animated stories, and interactive content help children learn words and phrases beyond their immediate environment [Guernsey, 2014].

- **Expansion of Vocabulary:** Programs designed for language development introduce new words contextually, aiding retention.

- **Pronunciation and Accent Formation:** Exposure to different dialects and accents influences children's speech patterns.

- **Multilingual Learning:** Many children use YouTube to learn second languages, benefiting from immersive experiences [Kirkorian et al., 2008].

2. Enhancement of Listening and Comprehension Skills

Children who watch storytelling videos, educational animations, and explainer content often develop better listening skills. The visual context helps them grasp meanings, enhancing comprehension [Linebarger & Piotrowski, 2009]. However, passive consumption without interaction may limit deeper understanding.

3. Interaction and Language Production

Some content encourages active participation, such as sing-along videos, question-and-answer formats, and role-play scenarios, which can enhance expressive language skills [Vanderplank, 2016]. Engaging videos that promote repetition and practice aid in speech development, especially for toddlers.

The Role of YouTube in Concept Development

1. Introduction to Abstract and Concrete Concepts

YouTube provides exposure to a broad range of ideas, from basic counting and colors to complex scientific concepts [Rideout, 2014].

- **Concrete Concepts:** Colors, shapes, animals, and numbers are taught through engaging visuals and songs.

- **Abstract Concepts:** Moral lessons, emotional intelligence, and cultural diversity are explored through storytelling and animated narratives.

2. Cognitive Load and Information Processing

While well-structured educational content enhances learning, rapid scene changes and overstimulation in fast-paced videos can hinder deep processing [Christakis et al., 2018]. Content that is too stimulating can lead to shortened attention spans and difficulty concentrating.

3. Encouragement of Curiosity and Critical Thinking

YouTube's vast repository of information enables children to explore various interests, fostering intellectual curiosity [Plowman & Stephen, 2007]. However, unsupervised access can lead to exposure to misinformation or inappropriate content.

Challenges of YouTube on Child Development

1. Excessive Screen Time and Reduced Real-World Interaction

Heavy reliance on YouTube for learning can limit face-to-face interactions, which are essential for social and linguistic development [Sigman, 2012]. The American Academy of Pediatrics [AAP, 2016] recommends limiting screen time to ensure a balanced cognitive and social growth environment.

2. Risk of Misinformation and Poor-Quality Content

Not all content on YouTube is educational or accurate. Exposure to low-quality videos with incorrect information may lead to misconceptions, requiring parental guidance to ensure children access credible sources [Chassiakos et al., 2016].

3. Passive Consumption vs. Active Learning

Videos that encourage passive consumption rather than interactive engagement can delay cognitive development. Active learning, involving discussion and practical application, is crucial for conceptual understanding [Hirsh-Pasek et al., 2015].

Conclusion

YouTube, as a powerful social media platform, significantly impacts children's language and concept development. While it offers extensive educational opportunities, challenges such as excessive screen time, misinformation, and passive consumption need to be managed. By integrating responsible viewing habits, parental guidance, and

interactive learning strategies, YouTube can be a valuable tool in children's cognitive and linguistic growth. The influence of YouTube as a social media platform on children's language and concept development is multifaceted, offering both opportunities and challenges. As digital media becomes increasingly integrated into children's daily lives, its impact on their cognitive and linguistic growth cannot be overlooked. YouTube provides diverse and engaging content that can support early language acquisition, vocabulary expansion, pronunciation improvement, and concept formation. Through exposure to different languages, interactive storytelling, and visual learning materials, children can benefit from a more dynamic and immersive educational experience. Additionally, educational channels curated by professionals can enhance comprehension, critical thinking, and cognitive flexibility. However, despite these potential benefits, unregulated and excessive screen time on YouTube may lead to negative consequences. Passive consumption of content, lack of real-world social interaction, and exposure to inappropriate or misleading information are key concerns. Unfiltered content may introduce language patterns that lack proper grammatical structure, while overstimulation from fast-paced videos can affect children's attention spans and cognitive processing. Additionally, overreliance on digital platforms for learning may hinder the development of essential social and communication skills that arise from face-to-face interactions. To maximize YouTube's positive impact while mitigating its risks, a balanced approach is necessary. Parental guidance and supervision play a crucial role in ensuring that children engage with age-appropriate, educational, and high-quality content. Establishing screen time limits and encouraging active discussion about the content watched can reinforce learning and promote critical thinking. Educators and content creators must also collaborate to produce videos that align with developmental needs, emphasizing interactive and meaningful engagement over passive viewing. Furthermore, future research should explore long-term effects of YouTube exposure on children's cognitive, linguistic, and socio-emotional development. Policymakers and digital media regulators must also consider implementing stricter content control measures to protect young viewers from potentially harmful material. Ultimately, when used responsibly, YouTube has the potential to serve as a valuable

supplementary tool for language and concept development, enhancing children's educational experiences in a digital era while maintaining a balance with traditional learning and interpersonal communication.

Recommendations for Responsible Use

1. Parental Supervision and Content Selection: Parents should monitor and curate the content their children consume. Using YouTube Kids, educational playlists, and interactive learning videos can help ensure a productive experience (AAP, 2016).

2. Encouraging Balanced Media Consumption: Combining YouTube with real-world activities such as reading, outdoor play, and social interactions fosters holistic development (Guernsey, 2014).

3. Teaching Digital Literacy: Educating children about media literacy and critical thinking skills helps them discern reliable information from misleading content (Buckingham, 2013).

References

American Academy of Pediatrics (AAP). (2016). Media and Young Minds.

Buckingham, D. (2013). Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture.

Chassiakos, Y. L., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. A., & Cross, C. (2016). Children and Adolescents and Digital Media.

Christakis, D. A., Ramirez, J. S. B., Ferguson, S. M., Ravinder, S., & Ramirez, J. M. (2018). How Early Media Exposure May Affect Cognitive Development.

Guernsey, L. (2014). Tap, Click, Read: Growing Readers in a World of Screens.

Hirsh-Pasek, K., Zosh, J. M., Golinkoff, R. M., Gray, J. H., Robb, M. B., & Kaufman, J. (2015). Putting Education in “Educational” Apps.

Kirkorian, H. L., Wartella, E. A., & Anderson, D. R. (2008). Media and Young Children's Learning.

Linebarger, D. L., & Piotrowski, J. T. (2009). TV as a Storyteller: How Exposure to Television Narratives Impacts Language Development.

Plowman, L., & Stephen, C. (2007). Guided Interaction in Preschool Settings.

Rideout, V. (2014). Learning at Home: Families' Educational Media Use in America.

Sigman, A. (2012). The Impact of Screen Media on Children: A Eurovision for Parliament Report.

Vanderplank, R. (2016). Captioned Media and Language Learning.

КІРІЛЧЕВА Владена
аспірантка, м. Київ

КОМУНІКАТИВНІ ФУНКЦІЇ ЕВІДЕНЦІЙНОСТІ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Евіденційність визначається як вказівка на джерело того, про що йдеться в повідомленні [Aikhenvald 2004: 1]. Традиційно цей термін застосовувався виключно до граматичних одиниць, зокрема спеціальних «екзотичних» морфем, властивих індіанським мовами, однак на сучасному етапі значного поширення набуло широке тлумачення евіденційності, згідно з яким евіденційні маркери можуть бути елементами різних мовних рівнів, від лексичного до синтаксичного [Mélac]. Зважаючи на те, що зазначення джерела інформації є універсальною потребою носіїв абсолютно всіх мов світу, погоджуємося з В. Ясликом у тому, що евіденційність можна визначати як функціонально-семантичну категорію [Яслик: 23]. Так, Л. Йохансон характеризує евіденціали як «семантично ключові» і «комунікативно багаті» категорії [Aikhenvald 2018: 148]. Оскільки ж вказівка на джерело висловленого ніколи не є самоціллю, а лише засобом досягнення взаєморозуміння всередині комунікативного акту, особлива увага має бути приділена встановленню комунікативно-прагматичного потенціалу мовних одиниць з евіденційною семантикою, що водночас передбачає посилення уваги до постатей мовця та адресата [Яслик 20].

У результаті розвідки було встановлено, що окрім, власне, вказівки на джерело повідомлення, евіденційні маркери виконують низку інших функцій, а саме, оцінка змісту пропозиції (якщо інформація не була засвідчена власноруч, а отримана від третьої особи, її надійність, як правило, піддається сумніву), психологічне

дистанціювання від ситуації або навпаки наближення до неї, уникнення відповідальності або ж проголошення (підтвердження) епістемічного авторитету, пом'якшення / підвищення категоричності висловлення.

Аналіз особливостей вживання граматичних і лексичних евіденційних одиниць дозволив здійснити порівняльну характеристику їх функцій. Особливу увагу було приділено ролі цих одиниць у дотриманні принципу кооперації П. Грайса, зокрема, максим якості, кількості та способу [Grice]. Так, наприклад, в індіанській мові вінту морфема *-ke* у реченні *Купа-ke* — «Він рубає дрова» вказує на те, що сам мовець цю подію не бачив, а почув про неї від третьої особи (якщо ж мовець хоче наголосити на тому, що засвідчив подію власноруч, то морфема *-ke* буде замінена на *-be*). Особлива зручність такого мовного засобу полягає в тому, що він фактично знімає питання про те, як мовець дізнався про певну подію, і таким чином сприяє економії мовних зусиль комунікантів. Однак функційність цих імперативних частин речення цим не обмежується, оскільки в цьому конкретному випадку вказівка на джерело інформації є не стільки засобом досягнення певної комунікативної мети, скільки необхідністю, зумовленою соціальними та культурними нормами суспільств, членами яких є носії цих мов [Aikhenvald 2004: 335–337]. Правильне використання евіденційних маркерів у цих суспільствах є запорукою підтримання свого соціального статусу на належному рівні; натомість якщо мовцю бракує мовних навичок у цьому аспекті, він може втратити всі соціальні привілеї і навіть бути вилучений із суспільства.

Перспективи подальших розвідок полягають у поглибленому вивченні функцій евіденційних маркерів у різних дискурсах, а також з'ясуванні шляхів подолання комунікативного бар'єру між носіями мов, у яких евіденційність – імперативна категорія, та мов, де вона є лише факультативним, прагматично зумовленим засобом комунікації.

Література

Aikhenvald A. Y. Evidentiality. Oxford : Oxford University Press, 2004. 452 p.

Aikhenvald, A. Y. The Oxford handbook of evidentiality. Oxford : Oxford University Press, 2018. 882 p.

Grice H. P. Logic and conversation. *Syntax and semantics* / ed. by P. Cole, J. Morgan. New York : Academic Press, 1975. Vol. 3. P. 41–58.

Mélac E. The pragmatic differences between grammatical and lexical evidentiality: A corpus-based study of Tibetan and English. *Journal of Pragmatics*. 2023. Vol. 210, 143–156.

Яслик В. І. Вербалізація евіденції в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 2018. 209 с.

КОРНУХ Олександр

здобувач вищої освіти, м. Київ

ЛИТВИНСЬКА Світлана

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

УКРАЇНСЬКА МОВА – ЗВ'ЯЗОК ПОКОЛІНЬ

Перша ознака народу – його власна мова. Тому не дивно, що туристи, які приїжджають до нової країни, в першу чергу вивчають саме мову, бо це основа, яка дозволяє далі вивчати народ, його культуру та історію. Без мови людина швидко втратить зв'язок зі своїми пращурами, а отже і не буде собою. А в українській мові зібрана вся їхня могутня сила й віковий досвід. Важко навіть уявити, який важкий шлях пройшов наш народ з нашою мовою. Стільки століть Українцям забороняли говорити своєю рідною мовою, але народ боровся і бореться до цих пір за це право. Втратити рідну мову – це втратити всю ту силу, мужність, натхнення, які закладені у наших серцях.

Поруч з нами живе білоруський народ, мову якого, аналогічно нашому, забороняли. Але білоруси дозволили визнати російську мову другою державною поряд з білоруською. Це збільшило вплив і натиск агресивної російської, тож білоруською зараз майже ніхто не спілкується. Або ще роблять за межами країни чи приховано від влади (наприклад, білоруськомовний моніторинговий проєкт «Білоруський гаюн» офіційно визнаний екстремістським, а його учасників переслідують). Тому білорусів

наразі вже мало хто вважає окремим від росіян народом, країною? Вони асимілюють, вони слабкі, а їхню територію росія практично приєднала до своїх володінь. Зникла мова — а з нею зникає народ, який зараз вже ідентифікують з росіянами.

У інтернеті неодноразово з'являються українці, що говорять російською за

кордоном. Іноземці також їх ототожнюють саме з росіянами. Бо розмовляючи російською, вони перетворюючись на росіян, пропагують їхню культуру, їхній менталітет тощо. Це небезпечно для українців.

Відомо, що у США, наприклад, практично немає власного корінного народу (індіанці малочисельні), переважають переселенці різних часів, що є представниками різних народів. У них є мова, але це мова впливових переселенців, а інші просто приймали і підкорялися цим правилам. Але вихідці з інших країн мають свої рідні мови, але змушені говорити офіційними мовами. Це значно послаблює їхню національну ідентичність.

Отже, народ має єднатися. І мова є дуже важливим, основним фактором цього єднання.

КОЧУКОВА Наталія

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

ЕКОНОМІЧНІ НЕОЛОГІЗМИ В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

Лексика української мови зазнає активного впливу суспільно-економічних та науково-технічних змін, глобалізації суспільства, яка супроводжується розширенням меж в економіці й науці. Особлива увага засобів масової інформації спрямована на питання економіки, банківської справи та фінансів, що сприяє активному засвоєнню термінології з цієї галузі. Потужні взаємозв'язки зі світовим співтовариством, взаємовигідна торговельно-економічна співпраця знаходять реальний вияв у спільних підприємствах, розробленнях, проєктах, наукових міжнародних форумах, присвячених цим питанням, обмінах фахівцями тощо.

Зовнішня економічна політика, нові види діяльності на ринку праці поступово формують нову фінансово-економічну сферу, що зумовлює функціонування оновленого лексикону, зокрема в медійній мові, яка сприяє популяризації аналізованої тематичної групи лексики. Напр.: *«Блокчейн та аероспейс інжиніринг: Кондратюк розказав, де живуть та чим займаються його діти»* (<https://tabloid.pravda.com.ua/person/635b7562d3ddd/>).

Розвиток новітніх технологій, стрімка автоматизація багатьох галузей життя, стратегічне планування успішної діяльності компаній зумовили появу нових професій на позначення осіб, назвами яких є неологізми-запозичення. Ця відкрита лексична група повсякчас поповнюється. Напр.: *«Саме тому інженери-програмісти або ж як їх модно кликати в ІТ-колах **Software Engineers** зараз ціняться на вагу золота, а інколи навіть платини»* (<https://neoversity.com.ua/blog/software-engineer-hto-ce-shcho-roboti-i-de-comu-navchayut>); *«Дехто назвав би рішення рішення Вікторії Білодо працювати позаштатним **диджитал-маркетологом** спробою досягти балансу між роботою та особистим життям»* (<https://dev.ua/news/robota-1691315210>); *«Вербдизайнер – омріяна професія багатьох креативних людей по всьому світу»* (<https://prodesign.in.ua/2018/03/de-navchatys-na-veb-dyzajnera-v-ukrajini/>); *«Бізнес-коучі часто працюють з менеджерами середньої та вищої ланки у великих корпораціях, допомагаючи їм реалізовувати завдання компанії»* (<https://eduhub.in.ua/news/suchasni-profesiji>); *«З чого починається HR. Все про професію **«Ейчар-менеджер»**»* (<https://www.staff.ua/uk/blog/z-choho-pochynaietsia-hr>); *«Якщо говорити про фандрайзинг у спорті, він має свою особливість. А люди, які стають **фандрайзерами** в цьому напрямку, відкривають в собі нові грані»* (<https://kyivmarathon.org/news/istoriya-svitovogo-fandrajzingu-abo-yak-v-ukrayini-biguny-zbyrayut-groshi-na-blagodijnist/>).

Серед назв осіб за родом діяльності в журналістських матеріалах досить часто трапляються варваризми, які формують професійний жаргон працівників різних галузей, зокрема ІТ-галузі, нерідко потрапляючи в молодіжний новітній сленг, а звідти – у медіа. Напр., *девелопер – розробник*: *«Найчастіше уніфікують*

поняття забудовника, замовника та **девелопера**. Так називають себе і забудовники, і замовники, і генпідрядники...» (https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA016601).

У досліджуваних текстах виявлено також нові лексеми, які позначають дії, стани, процеси в економічній сфері. Суфіксальний спосіб деривації дієслів-інновацій представлений кількома словотвірними типами. У медійній мові спостерігаємо активізацію власне українського суфікса **-и-**, що поєднується з різними іменниковими основами. Дієслова з цим формантом, утворюючись за виробленими і закріпленими в українській мові словотвірними типами, постійно поповнюються новотворами. Це відбувається здебільшого на ґрунті іншомовних основ іменників (*овертайм – овертаймити, пруфрід – пруфрідити*). Напр.: *«Робота для ледачих дівчат» зараз в тренді. Як молодь навчилася працювати вдома і не овертаймити»* (<https://dev.ua/news/robota-1691315210>).

Продуктивним у творенні дієслівних неологізмів відіменниковий словотвірний тип із суфісом **-и-** виражає дію, стан або процес, які відбуваються постійно.

Функціонування української мови в сучасних медіа безпосередньо пов'язано з процесами неологізації. Потреба в називанні нових понять і реалій політичного, культурно-освітнього, економічного життя суспільства спричиняє якісні зміни в складі лексико-семантичної системи української мови. Повсякденна увага медіа, спрямована здебільшого на проблеми науково-технічної галузі, економіки, фінансів, банківської справи, бізнесу тощо, безперечно, істотно сприяє популяризації аналізованої тематичної групи лексики та активному її засвоєнню.

КУЗЬМИЧ Оксана

канд. філол. наук, доцент, м. Рівне

РЕДУКЦІЯ ЯК СИНТАКСИЧНЕ ЯВИЩЕ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У сучасній українській мові інтенсивно відбувається процес ускладнення засобів і способів вираження думки. Ідеться про тенденцію до економії мовних зусиль, прагнення передати ту саму

інформацію меншим відрізком тексту, відтворити динаміку ситуації чи її експресивність. Зазначене спостерігаємо передусім у малих формах постмодерної літератури.

Компресію, або стиснення структури речення пов'язують із поняттям семантичної елементарності/неелементарності синтаксичних одиниць. Семантично елементарне речення складається лише з одного предиката і зумовлених його валентністю непередикатних знаків (іменникових поширювачів), тобто є монопропозитивним, тимчасом як традиційне формально ускладнене речення фактично перебуває на межі між простим і складним реченням, тобто воно є поліпропозитивним. Причому перша з пропозицій – основна, базова й виражається в мові розгорнутою суб'єктно-предикатною структурою, якій притаманні всі ознаки предикативності. Інша (інші) – доповнювальна й пов'язана з основною різними логіко-семантичними відношеннями. У формально ускладненому реченні відбувається процес «згортання» предикативних одиниць у компоненти простого речення, що виконують роль другорядних членів речення.

Отже, лінгвісти схиляються до думки, що пропозиція постає в мові у своєму первинному вигляді як речення, але може бути й у некомунікативних різновидах – реченнях із дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами, прикладками, однорідними членами речення тощо.

У дослідженні К. Городенської «Деривація синтаксичних одиниць» домінують поняття «редукція» та «згортання». Обидва терміни вжиті стосовно конструкцій, у яких одна пропозиція є вираженою, а друга – прихованою [Городенська: 3]. І. Вихованець визначає такі конструкції як семантично складні, де системний зв'язок із простим реченням виявляється у семантико-синтаксичній похідності простого ускладненого речення від складного [Вихованець: 2]. Аналогічної точки зору притримуються мовознавці А. Загнітко, М. Бudyко [Бudyко: 1] та ін.

Із праць зарубіжних дослідників 70-80-их років минулого століття до українського наукового обігу увійшов термін «імпліцитність» («імплікація», «імпліцитний»), який спостерігаємо і в пізніших дослідженнях.

Чим різняться заявлені поняття? Лексикографічні джерела засвідчують такі значення термінів: *згортання* – (переносне) звуження, обмеження, припинення діяльності чого-небудь; *редукція* – процес або дія, що призводить до зменшення, послаблення або спрощення чого-небудь, іноді до повної втрати якихось об'єктів, ознак; *імпліцитний* – який мається на увазі. На перший погляд дефініції тотожні. Проте імпліцитні конструкції варто відрізняти від граматично неповних, тобто еліптичних структур, у яких спостерігається порушення первинного зв'язку між словами і мовними ланками. Під терміном «імпліцитний» звичайно розуміють «прихований», «невиражений», «неявний», а не «скорочений», «зредукований». Однак мусимо визнати, що спільним для окреслених конструкцій є їхня нерозгорненість у співвідношенні плану вираження та плану змісту, неповноцінність у власне-логічному розумінні і при цьому абсолютна самодостатність як комунікативної одиниці.

Найпоширенішу групу зредукованих синтаксичних конструкцій у сучасній українській мові становлять прості речення з детермінантними членами, вираженими прийменниково-відмінковими формами, дієприслівниками, вставними словами. Також до центральної ланки речень із прихованою пропозицією відносимо конструкції з однорідними членами речення.

Література

Будько М. В. Семантико-синтаксична структура простого ускладненого речення: автореф. дис... канд. філол. наук. Київ, 1992. 16 с.

Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. Київ: Либідь, 1993. 368 с.

Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць. Київ: Наукова думка, 1991. 192 с.

ФЕМІНІТИВИ ЯК ВИРАЗНИК ГЕНДЕРНОЇ РІВНОПРАВНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мова як суспільне явище – житва, постійно розвивається, вдосконалюється, реагує на життя суспільства. На початку ХХІ століття в соціумі в усіх царинах життя утверджується гендерна рівноправність як важливий ціннісний складник дотримання соціальних прав і свобод особистості. Мова нині також відображає гендерну рівність у лінгвістичних одиницях (фемінітивах), як протиставлення мовного антропоцентризму, за якого назви професій, посад, звань жінок позначаються формами іменників чоловічого роду.

Фемінітиви (від лат. *fēmina* – жінка, *fēminīnus* – жіночий) – це група слів жіночого роду за певним станом, професією, посадою, званням тощо.

Питання фемінітивів є предметом лінгвістичних досліджень учених: М. Брус, К. Городенська, А. Загнітко, Є. Карпіловська, О. Стишов, О. Тараненко, З. Шевченко та ін.

На думку А. Загнітка, фемінативи – це «слова, які потенційно є виразниками чоловічої і жіночої статі, а у структурі мови вони марковані граматичним жіночим родом, що й зумовило їхню назву [Загнітко: 77]». З. Шевченко зазначає: «Фемінітиви – це слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду, що належать до всіх людей незалежно від їхньої статі: *льотчик – льотчиця, письменник – письменниця, професор – професорка* тощо» [Шевченко: 255]. О. Тараненко вважає, що фемінітиви – це «підсистема морфологічних одиниць, чітко окреслених граматичним жіночим родом, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду. Інтенсифікацію творення й уживання таких одиниць спричинено низкою чинників: значно ширшим опануванням жінками суто «чоловічих» царин діяльності, а також зростанням в українському соціумі під впливом Заходу ідей фемінізму, спрямованих, зокрема, і на подолання «мовної дискримінації жінки» [Тараненко: 23].

В українській мові фемінітиви були відомі з давніх дописемних часів, а з появою книгодрукарства означені лексеми стали більш вживаними. Найдавніші за походженням фемінітиви – це назви жінок індоєвропейського та праслов'янського походження, а саме: назви жінок за їх діяльністю, станом, віком, стосунками тощо. Ще у текстах перших пам'яток української писемності наявні фемінітиви:

➤ «Руська правда» (XI ст.): *дщерь, госпожа, жена, кормилиця, мати, матерь, ремесвениця, роба, сестра*;

➤ «Слово о полку Ігоревім» (XII ст.): *дѣва, дѣвица, дѣвка, жена, мати, Богородица*;

➤ «Повість минулих літ» (XII ст.): *заступниця, ключниця, наложниця, начальниця*.

У першому українському друкованому словнику «Лексис» Лаврентія Зизанія (1596 р.) було такі жіночі назви: *дочка, медведиця, молодиця, невістка, скорчена, сляка (скривлена), горбата*. У XVI–XVIII століттях кількість фемінітивів як жіночих назв в українській мові поступово збільшується. У XIX столітті фемінітиви вживаються в усному мовленні, а в писемному фіксуються не так часто. На початку XX століття жінки стали активно виявляти себе у соціальному житті та професійній діяльності, тому і певною мірою зросла кількість вживання фемінітивів. Лексикографічні праці початку XX століття містять фемінітиви. Так, у «Словнику української мови» (1920 р.) Дмитра Яворницького зафіксовано такі фемінітиви: *євангелитка, єретниця, величниця (шанувальниця), домовласниця, злочинниця, колежанка, змагальниця (учасниця змагань), здільниця (майстриня, артистка)* та ін. У 30-х роках XX століття фемінітиви були маловживані в писемній українській мові. У другій половині XX століття фемінітиви активно поширюються у мовленні. Так, в 11-томному Словнику української мови (1970–1980 рр.) вже було 3500 фемінітивів, однак багато з них мали позначку «розмовне», чи «зневажливе» слово. Вживання фемінітивів у сучасній українській літературній мові XXI століття – це відновлення питомої мовної традиції. За матеріалами дослідників, нині в українській мові налічується приблизно 8000 фемінітивів.

З 2019 року в Україні набула чинності нова редакція Українського правопису, у якій визначено використання фемінітивів (параграф 32, пункт 4).

У 2020 році Міністерство економіки України затвердило Зміну №9 до Національного класифікатора ДК 003:2010, відповідно до якої можливе вживання фемінітивів в документації. У документі зазначено: «У Класифікаторі професій професійні назви робіт наводяться у чоловічому роді, окрім назв, які застосовуються виключно у жіночому роді (економка, нянька, покоївка, сестрагосподиня, швачка). За потребою користувача, при внесенні запису про назву роботи до кадрової документації окремого працівника, професійні назви робіт можуть бути адаптовані для означення жіночої статі особи, яка виконує відповідні роботи (відповідно до пункту 4 параграфу 32 Українського правопису, схваленого постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 р. № 437). Наприклад, інженер інженерка, верстатник широкого профілю верстатниця широкого профілю, соціолог соціологиня».

Фемінітиви в сучасній українській мові, згідно чинного правопису 2019 р., творяться від іменників чоловічого роду переважно за допомогою суфіксів **-к-**, **-иц-**, **-ин-**, **-ес-**.

Найуживанішим є суфікс **-к-**: *авторка, дизайнерка, редакторка, доцентка*.

Суфікс **-иц-** додається до основ:

✓ із суфіксом **-ник**: *порадниця, письменниця, засновниця, речниця*.

✓ із суфіксом **-ень-**: *учениця*.

Суфікс **-ин-** сполучається з основами:

на **-ець**: *кравчиня, плавчиня, продавчиня*;

на приголосний звук: *майстриня, філологиня, лемкиня, фахівчиня*.

Суфікс **-ес-** є рідковживаний: *дияконеса, патронеса, поетеса, боронеса*.

Не від усіх назв можна утворити милозвучні фемінітиви. Не для всіх назв осіб жіночої статі за видами діяльності (професія, звання, посада тощо) є загальноприйняті фемінітиви. За такої

умови, варто вживати лексему «пані», наприклад, *пані посол, пані генерал, пані пілот* та ін.

Література

1. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк. 2012. 388 с.
2. Тараненко О. Принцип андроцентризму в системі мовних координат і сучасний гендерний рух. *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 22.
3. Український правопис. К.: Наукова думка, 2019. 392 с.
4. Шевченко З. Словник гендерних термінів. Черкаси. 2016. 336 с.

ЛИТВИНСЬКА Світлана

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

РЕПОРТАЖ У МЕДІЙНОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

Репортаж – один із найдинамічніших жанрів журналістики, який у цифрову епоху зазнав значних змін [Різун: 50]. Завдяки інтернету, соціальним мережам і мультимедійним технологіям, сучасний репортаж став *інтерактивним, швидким та багатоформатним*.

В інтернет-медіа репортаж вирізняється низкою ознак, а саме:

- *оперативністю висвітлення інформації* (новини не лише публікуються в реальному часі, а й часто доповнюються оновленнями, що неможливо робити в паперових друкованих виданнях);

- *мультимедійністю* (словесно-буквений текст супроводжується фотографіями, відео, GIF-анімацією, інфографікою);

- *інтерактивністю* (після тексту додаються коментарі читачів, проводиться опитування, реальною є можливість поширення у соцмережах);

- *персоналізацією* (алгоритми інтернету адаптують контент під інтереси користувача й поширюють потенційним читачам);

– *гіперпосиланнями* (можливістю розміщення додаткового контексту та переходу на джерела інформації).

В інтернет-просторі вже сформовано нові види репортажів: *текстовий онлайн-репортаж, відеорепортаж, VR- та AR-репортажі, дрон-репортаж, інтерактивний репортаж*. Так, у текстовий онлайн-репортаж проводиться у режимі реального часу (наприклад, спортивні події або пресконференції). Специфіка відеорепортажу передбачає включення прямих трансляцій чи записаних матеріалів із місця подій (YouTube, Facebook Live, TikTok). У VR- та AR-репортажах працюють із технологіями віртуальної та доповненої реальності, тобто надають можливість «побувати» на місці подій. Використання аерозйомки для висвітлення масштабних подій є обов'язковою умовою для дрон-репортажів. Інтерактивний репортаж містить інтегровані карти, анімацію, вбудовані опитування та реакції користувачів.

Для створення таких сучасних видів онлайн-репортажів використовують інструменти цифрової епохи, зокрема *відеострімінг* (YouTube Live, Facebook Live, Instagram Live), *редактори мультимедіа* (Canva, Adobe Premiere, CapCut), *платформи для текстових трансляцій* (Telegram-канали, Twitter (X), Live Blog), *інструменти візуалізації* (Infogram, Flourish, Piktochart) тощо.

Розвиток цифрових технологій позитивно вплинув на репортаж, розширив його можливості. Значно зросла швидкість оприлюднення інформації, оскільки журналісти можуть миттєво публікувати свої матеріали). З'явилися нові формати – стріми, 360°-відео, інтерактивні статті. Збільшилася увага до фактчекінгу – постійно контролюється і перевіряється інформація на достовірність. Крім того, вже стала популярною мобільна журналістика (MoJo), бо журналісти активно знімають і монтують свої репортажі безпосередньо на смартфонах / айфонах.

Однак в інтернет-медіа виявлено й певні виклики і ризики. По-перше, це фейки та дезінформація, що передбачають швидкісне поширення неправдивих новин. По-друге, це хейт та маніпуляції – вплив соцмереж на сприйняття інформації. По-третє, короткий життєвий цикл новин, бо контент швидко втрачає актуальність. Тому журналісти, які ведуть канали новин, виходять в етер по-

декілька разів на добу. І це стосується не лише новинних блоків на каналах, а й авторських передач. Наприклад, відомий журналіст Василь Климчук на своєму авторському каналі в ютубі повідомляє оперативні новини чотири рази на день [Василь Климчук].

Отже, репортаж у цифрову епоху – це поєднання оперативності, мультимедійності та інтерактивності. З'явилися нові види репортажів: *текстовий онлайн-репортаж, відеорепортаж, VR- та AR-репортажі, дрон-репортаж, інтерактивний репортаж*. Журналісти вповні використовують сучасні цифрові технології, враховуючи достовірність та якість інформації.

Література

Василь Климчук: канал новин. URL: <https://www.youtube.com/@vklmchuk> (дата звернення: 01.03.2025).

Різун В. В. Медіакомунікації : до визначення понять. Українське журналістикознавство. 2013. Вип. 14. С. 50-56.

МАМЧУР Лідія

докт. пед. наук, професор, м. Біла Церква

АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Людська мовна комунікація – особливий вид діяльності. Мова – найбільше диво й найпотрібніша річ з-поміж усього, що створило людство, адже без мови не було б людини, адже тільки завдяки мові особистість розвивається, духовно зростає. Жива людська мова в спілкуванні виявляється як комунікативний код.

Люди у світі користуються різними мовами. Мова є також втіленням національної ідентичності народу, його культури, світобачення, менталітету. Мови – різні, своєрідні, неповторні. У всьому світі люди спілкуються не тільки в межах мовної картини рідної мови, а і вступають у різні форми міжкультурної комунікації.

Міжкультурна комунікація втілює особливу форму комунікативної взаємодії людей як носіїв різних мов, котрі належать до різних націй та культур, релігій, цінностей, світоглядів тощо.

У науковому просторі питанням міжкультурної комунікацію були зацікавлені вітчизняні та зарубіжні вчені (Ф. Бацевич, В. Жайворонок, А. Загнітко, В.Заслуженюк, О. Левченко, С. Ністо, Т. Рюлькер та ін.), і нині це поняття є предметом наукових досліджень та розвідок.

Лексикографічні джерела констатують такі трактування поняття «міжкультурна комунікація»: «1. Процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило, послуговуються різними ідіотетнічними мовами, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні... 2. Особливий тип культури, який характеризується взаємодією національних (етнічних) культур, етнокультурною компетенцією особистостей, толерантністю, прагненням до міжнаціональної згоди у всіх сферах спілкування [Бацевич]; «Особлива форма вербального та невербального спілкування людей, що належать до різних мовно-культурних та національних спільнот... Адекватне взаєморозуміння двох (і більше) учасників комунікативного акту, що є приналежними до різних національних культур» [Українська дипломатична енциклопедія].

У мові відображається не сама реальна дійсність, а уявлення носія мови про цю дійсність відповідно до певного соціокультурного середовища. Семантика слова у певній мові відображає знання й уявлення представників нації, етносу про навколишній світ, а також дає йому оцінку.

Е.Холл та Д.Трагер у книзі «Культура як комунікація» вперше ввели в обіг термін «міжкультурна комунікація», що висвітлює особливу галузь людських відношень [Hall E., Trager D.]. Згодом Е. Холл у книзі «Німа мова» [Hall E.] охарактеризував основні положення та концепції міжкультурної комунікації, продемонстрував тісний зв'язок між культурою та комунікацією. Вчений акцентував увагу на тому, що необхідно вивчати міжкультурну комунікацію як окремий навчальний предмет. Тому 1954 р. прийнято вважати появою навчальної дисципліни – «Міжкультурна комунікація».

Відповідно до предмета вивчення виокремлюють різні аспекти міжкультурної комунікації, передусім – це культурологічний, лінгвістичний, етичний.

Культурологічний аспект постає стрижневим, основним у процесі міжкультурної комунікації. Важливу роль у міжкультурному контактуванні відіграє діалог культур як взаємодія лінгвокультур у процесі міжкультурної комунікації. Культура – це передусім успадковані та усталені норми, правила, звичаї соціальної життєдіяльності і практики людей, які належать до певних національних чи етнічних спільнот. Культура певною мірою зберігаються у колективній пам'яті (ментальності, ментальній програмі), прищеплюються змалку, матеріалізуються і пізнається через системи культурних кодів. У мові відображається культура нації. Знання рідної мови – запорука успіху міжособистісної комунікації за допомогою спільної мови, а знання мови іншого народу – важлива умова плідної міжкультурної комунікації. Окрім мови, важливу роль у міжкультурній у комунікації відіграють звичаї, обряди, вірування, культура.

Лінгвістичний аспект передбачає вивчення, усвідомлення й оперування лінгвістичними одиницями, їх особливостями, відмінностями, які впливають на створення, передачу і сприймання повідомлення у процесі міжкультурної взаємодії. Особливу роль для правильного кодування і декодування інформації вчені відводять виявленню семантичних особливостей слів різних мов. Заслуговує на увагу вживання міжмовних омонімів, наприклад: специфіка мовного коду кожної лінгвокультури – це система символів, стереотипів, образів, формул етикету тощо. Мовна символіка – це вираження за допомогою мовних засобів понять, почуттів, ідей, що мають особливе символічне значення для культури певної нації, етносу. Наприклад, кольори у різних народів викликають не однакові асоціації. Для українців: білий – чистота, свіжість, непорочність; чорний – нещастя, біда, траур; червоний – любов, перемога; синій – вірність, безкінечність. Для монголів: білий – благополуччя, чистота; синій – вічність. Національно-культурна як мовна, так і позамовна символіка тісно пов'язана із національно-культурними стереотипами, що впливають на

менталітет нації і відповідно на комунікативну поведінку мовно-культурної особистості як носія певної мови і культури.

Національно-культурний стереотип – це образ, уявлення особистості про світ, що формується під впливом національно-культурного оточення у вигляді ментального образу, вербального або невербального вираження. Поняття «стереотип» вперше використав американський журналіст Волтер Ліпман на позначення усталеного спрощеного образу соціального об'єкта в свідомості людини. На основі інтерв'ю з представниками різних соціальних і національних груп, учений дійшов висновку, що погляди людей на одні і ті самі речі можуть бути різними, і висунув гіпотезу про наявність упередженості, необ'єктивності, що виникає в свідомості через усталені образи («картинки»), тобто соціальні стереотипи. В. Ліпман наголошував на негативних властивостях стереотипів [Lippman W.].

1. Стереотипи завжди простіші, ніж реальність.
2. Стереотипи люди не формують особисто, а набувають у соціальному середовищі (сім'я, знайомі, засоби масової інформації та ін.);
3. Усі стереотипи більшою чи меншою мірою помилкові;
4. Стереотипи дуже стійкі та довгорічні.

Стереотип як родове поняття включає стандарт як немовну реальність та існуючу мовну норму. У результаті міжкультурного спілкування, а саме під час сприйняття стереотипів культури іншого народу в одних культурах складаються певні стереотипи щодо культур інших націй, етносів.

Етичний аспект спрямований на розуміння відмінностей етичних норм (моралі, поведінки, міжособистісного спілкування, мовленнєвого етикету тощо), які властиві різним націям, етносам, культурам. Наприклад, великий палець руки, піднятий догори, для українця, як і для більшості європейців, означає «дуже добре», «класно», а в Америці за його допомогою зупиняють автомобіль.

Література

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.

2. Українська дипломатична енциклопедія. У 2-х томах / редкол. Л.В. Губерський (голова) та ін. К. : Знання, 2004. Т. 2. 812 с.
3. Lippman Walter. Public Opinion. New York, London: The Free Press. A Division of Macmillan Publishing Co., Inc. New York; Colier Macmillan Publishers, London, 1949. 268 p.
4. Hall Edward T., The Silent Language. New York: Doubleday, 1959. 340 p.
5. Hall E., Trager D. Culture as Communication. New York: Doubleday, 1954. 451 p.

Valentyna MYHOL

teacher of the highest category, Kyiv

Iryna SLYNKO

methodyst teacher, teacher of the highest category, Kyiv

FEATURES OF THE TRANSLATION AND FUNCTIONING OF COMPLEX ENGLISH TERMS IN THE FIELD OF MARKETING

The importance of languages for special purposes in multinational companies grows with each passing day. Simultaneously, the language of business, especially in the field of terminology, is developing at breakneck speed. In this respect, the work of translators in the field of business is becoming a real challenge [1].

Today, no modern company that wants to be effective, profitable and competitive in its field can do without a marketer. According to the expert and analytical center of the personnel portal, these specialists occupy the fifth place among the most sought-after professions. And to be a great specialist with whom leading Ukrainian and international companies want to work, mastering professional English vocabulary is simply a must-have. Especially in the field of digital marketing, which is now one of the most important and progressive parts of marketing.

English is not only the primary language of business, but also the language in which most professional marketing materials are published. Here are some reasons why English is important for marketers:

International communication. Many global companies, agencies, and platforms use English as their primary language of communication. Knowing the language allows you to work with partners from different countries and regions.

Access to innovation. Most new tools, software, platforms, and strategies in the marketing field are implemented by English-speaking developers. A marketer who does not speak English may miss out on the opportunity to be at the forefront of innovation.

Participation in professional events. Webinars, conferences, and other professional events are mostly held in English. The ability to listen and interact during such events opens up new horizons for professional development.

Studying new trends. The most relevant research and trends in marketing are published mainly in English. Proficiency in the language allows marketers to quickly adapt new trends in their strategic plans.

Career prospects. Marketers with English have more opportunities for professional growth, especially if they plan to work in international companies or participate in projects at a global level.

Marketing has its own specific terminology that is important to understand and work effectively. Below are the main terms in English for marketers that you should know:

Target Audience: The group of people that a marketing campaign is aimed at.

Brand Awareness: The degree to which a brand is known among potential consumers.

Conversion Rate: The percentage of website visitors or users who complete a targeted action, such as a purchase.

Customer Journey: The stages a customer goes through from first contact with a brand to making a purchase or other targeted action.

Engagement: The extent to which an audience participates in a brand's activities, such as through likes, comments, subscriptions, or purchases.

Lead Generation: The process of attracting potential customers who may be interested in a product or service.

Return on Investment (ROI): A performance metric that shows how much a company is earning from its marketing investment.

Call to Action (CTA): Text or element on a website that motivates a user to take a specific action, such as clicking a “Buy Now” button.

Knowing these terms will help you better understand marketing campaign strategies, communicate with colleagues and customers, and use tools and platforms more effectively.

Online advertising is an integral part of marketing campaigns, and knowing key terms in English will help marketers navigate the digital environment better. It is necessary to notice that not only large in volume advertisement texts but also advertisement slogans yield direct translation. For example: I’m loving it. Mc Donalds. (Я це люблю. Макдональдз) [2, p. 515–516]. Here are some of the main types of online advertising that are important to know:

Display Ads: These are ads that appear on websites in the form of banners containing text, images, or videos.

Native Ads: Ads that fit organically into the content of the site and do not look like traditional advertising.

Search Ads: Ads that appear in search engines based on user queries.

Social Media Ads: Ads that appear on social networks such as Facebook, Instagram, LinkedIn.

Video Ads: Ads that are placed on platforms such as YouTube or on social networks.

Remarketing Ads: Ads that are aimed at users who have previously visited the site but did not take a targeted action.

Influencer Marketing: Working with influencers or bloggers who promote a product or service through their channels.

Knowing these types of online advertising and the terminology in English will help marketers plan and launch advertising campaigns more effectively.

Researchers believe that metaphors in advertising make it possible to comprehend some objects through the properties or qualities of others and aim to create an original advertising image and/or bring some evaluative element into the advertising text [3, p. 49].

Abbreviations greatly simplify marketing communication, but it is important to use them correctly to avoid misunderstandings. Here are some tips for using abbreviations effectively:

Knowledge of context. Use abbreviations only in situations where you are sure that everyone in the conversation or correspondence is familiar with their meaning.

Explaining new terms. If you are using an abbreviation for the first time in communication with new partners or clients, be sure to explain its meaning.

Avoiding overuse. Do not saturate your messages with a large number of abbreviations. This can create the impression of incompetence or make it difficult to understand the information.

Context of professional correspondence. Use abbreviations in business correspondence only when appropriate. In important documents, it is better to write the terms in full for greater clarity.

Updating knowledge. Knowledge of new abbreviations in marketing is constantly changing, so update your vocabulary regularly.

Effective use of abbreviations in professional communication will help save time and improve mutual understanding with colleagues and partners.

Learning English for marketers is an integral part of professional success, as it allows you to work internationally and stay up to date with all the new trends and technologies. Knowledge of key vocabulary, terms, marketing abbreviations in English, as well as the peculiarities of English pronunciation will help marketers communicate more effectively, understand analytics, and use advanced tools to promote their products or services.

References

1. The language of marketing and its translation: morphological and semantic morphological and semantic aspects of terminology. Manuscript received on June 30, 2015 and accepted for publication on October 16, 2015. Anastasia Konovalova & Guadalupe Ruiz Yepes.

2. Обрителько Б. А. Реклама і рекламна діяльність : курс лекцій / Б. А. Обрителько – Київ: МАУП, 2002. – 240 с.

3. Шевчук Н. В., Несольонова А. Т. Linguistic peculiarities of the English language advertising discourse and ways of slogans

translation into the Ukrainian language. LXXIV наукова конференція професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів та співробітників відокремлених структурних підрозділів університету : зб. доповідей. К. : НТУ, 2018. С. 515–516.

NESTEROVA COŞKUN Svitlana

PhD, Bartin, Turkey

EXPANDING THE CONCEPT OF KNOWLEDGE IN THE AGE OF AI AND MOLECULAR BIOLOGY: THE NEED FOR REDEFINITION

Knowledge is one of the most fundamental concepts that characterizes the essence of a human being, and its use is a necessary condition for any human activity. The growth of research practices leads to an expansion of the meaning of the concept of knowledge, as well as related concepts such as information, explanation, understanding, meaning and sense, etc. This process results in the blurring of boundaries between concepts and creates the need to clarify their meanings and areas of use. In this study, we examine examples of the use of this terminology in two relatively independent areas: artificial intelligence and modern molecular genetics.

In the philosophical tradition, knowledge has always been closely linked to the subject of cognition. Kant, Fichte and the phenomenologists emphasized that knowledge is the result of the purposeful activity of human consciousness [Segundo: 240-241]. It is the role of the subject that differentiates the concepts of knowledge and information. Information is structured data that can be coded, transmitted and used by both people and automated systems. Whereas knowledge encompasses not only the result, but also the process – the integration of information by the subject through cognitive mechanisms of comprehension and self-reflection [Sosa: 207]. Thus, knowledge has traditionally presupposed an agent – someone who knows.

However, the development of artificial intelligence (AI) technologies may challenge human hegemony over knowledge. The rapid development of AI technologies has led to the emergence of systems that imitate — and in many cases quantitatively and

qualitatively surpass — human cognitive and research capabilities. Moreover, the necessity of verifying AI-generated results has driven the further development of Autonomous Explanatory Agent technology—an AI system endowed with the ability to self-reflect, self-explain, and effectively engage in dialogue with humans [Yargan: 275]. Although this agent consists of a set of tools and algorithms devoid of self-awareness and personality, researchers and developers of this technology frequently use terms such as "knowledge," "explanation," "understanding," and "dialogue" when describing its functions [Franklin & Graesser].

While AI is often seen as a tool of a supra-individual form of knowledge - an integrated or collective mind that some researchers consider to be the next qualitative stage in the development of the noosphere [Colther & Doussoulin: 3] - recent studies in molecular biology also suggest the possibility of knowledge existing in a pre-individual form. At least, this appears to be the case given the conceptual framework employed in this field. Research on gene decoding, which emerged almost simultaneously with the theory of information and communication, initially borrowed terminology from this domain. Terms such as "information," "language," "transcription," "translation," "code," and "message" are traditionally used to explain gene function and organismal development [Segal: 276]. Moreover, in one of the latest studies in the field, M. Barbieri introduces, in addition to the term "organic information," the concept of "organic meaning," which he uses to denote the process of variable coding carried out by external molecular agents [Barbieri: 249-252]. These developments have sparked debate regarding the appropriateness and epistemological value of using, in genetic research, concepts that are traditionally associated with human consciousness [Maynard Smith: 193].

These examples indicate that the increasing number of possible forms and sources of information leads to a convergence of the concepts of "knowledge" and "information," though their conflation may result in conceptual confusion. At the same time, it is evident that many terms within the semantic field of knowledge are used across disciplines that describe objects with fundamentally different physical and ontological characteristics. This suggests that, in some cases, "knowledge" and "information" may function as convenient metaphors that provide a

degree of explanation but may ultimately prove insufficient for accurately understanding the issues at hand. From an epistemological standpoint, the development of specialized terminology might be more effective than the universalization or borrowing of concepts from other fields.

References

Barbieri M. Biology with Information and Meaning. History and Philosophy of the Life Sciences. 2003. Vol. 25. № 2. P. 243-254

Cellucci C. Rethinking Knowledge. Metaphilosophy. 2015, Vol. 46. № 2. P. 213-23.

Colther, C. Doussoulin J. P. Artificial intelligence: Driving force in the evolution of human knowledge. Journal of Innovation & Knowledge. 2024. № 9/100625. P. 1-14.

Franklin, S. Graesser, A. Is It an agent, or just a program?: A taxonomy for autonomous agents. Intelligent Agents III Agent Theories, Architectures, and Languages. 1997. P. 21–35.

Maynard Smith J. 'The Concept of Information in Biology'. Philosophy of Science. 2000. № 67. P. 177-194.

Sosa, Ernest. "Epistemology". UK: Princeton University Press. 2017. 256 p.

Segal J. The Use of Information Theory in Biology: a Historical History and Philosophy of the Life Sciences. 2003. Vol. 2. №. 2. P. 275-281

Segundo R.S. The new concept of knowledge. Online Information Review. 2002.Vol. 26. № 4. P. 239-245.

Yargan D. The Machine As an Autonomous Explanatory Agent. Felsefe Dünyası Dergisi, 2024. №. 79. P. 265-279.

ОНУФРІЙЧУК ГАННА

канд. філол. наук, м.Київ

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Загальновідомо, що однією з визначальних ознак нації є її мова. Власне, зрозуміло, що поки народ береже свою мову, доти

він зберігає свою особливість, свою етнічну єдність, а втрачає мову – втрачає й себе як народ [1, с.7]. З цього погляду цікавою для дослідників є фразеологія, яка виступає не лише окрасою, скарбом мови і народного досвіду, а й багатим об'єктом наукового розгляду, зокрема, в етнолінгвістичному плані. Взагалі фразеологізми, містячи в собі велику силу експресії й емоційної наснаги, є яскравим виявом зображальних і естетичних якостей мови, тому найвиразніше передають дух і нев'янучу красу мови, яку витворив народ протягом віків для потреб спілкування в усній та писемній формах. Саме у фразеології найяскравіше виявляється її національна особливість і самобутність [3, с.143-147].

Особливість фразеологічних одиниць полягає в тому, що вони, як номінативні одиниці, називають уже названі реалії, виражають оцінку, побудовану на семантичному осмисленні. При цьому не тільки одне слово, а цілий вираз вступає в синонімічні зв'язки з іншими словами.

Фразеологія мови відбиває гнучкість інтелекту, внутрішній темперамент, своєрідний спосіб мислення як окремого індивіда, так і нації загалом. Тим самим фразеологічні глибини є животворною основою мови, свідком минулого життя народу, динамічною й дифузною стихією, наповненою роздумами та емоціями, смутком і веселощами, свіжими враженнями й віковою зажурою. У сталих образних виразах, приповідках, приказках, прислів'ях спостерігаємо міцний генетичний зв'язок з народним світовідчуттям [4, с.3].

Фразеологія дає змогу проникнути в далеке минуле не лише мови, але й історії та культури її носіїв. Досліджуючи фразеологізовані сполуки народного мовлення, відслідковуємо сталі сполуки, які давно ввійшли в сучасну українську мову, і сполуки, які характерні для говіркового мовлення. Скажімо, у вербальному контексті різдвяних обрядодій постає ряд фразеологізованих висловів як загальнолітературного, так і діалектного характеру: *носити вечерю* – напередодні Різдва розносити хрещеним батькам свячену їжу; *проганяти кутю* – обрядодія, яку здійснюють переважно діти напередодні Водохреща; *вечірня вода* – вода, освячена у Надвечір'я Водохреща; вважається найсвятішою. Також у народному мовленні

спостерігаємо фразеологізоване сполучення діалектного характеру *чатувати сонце*, коли людина намагалася побачити сонцеворот. Такі мовні вирази свідчать про зв'язок світосприймання предків з ушануванням небесного світила, з одухотворенням навколишнього світу. Можливо, звідси постало стійке фразеологізоване сполучення *ходити з сонцем*.

У процесі розвитку української мови утворилися фразеологічні одиниці, в основу яких лягло порівняння – найпродуктивніший і найдавніший спосіб творення мовних сполучень. Так, якщо взяти фразеологічну одиницю *перемивати кістки*, що означає «поширювати плітки», «обговорювати когось», то в процесі дослідження з'ясовуємо, що первинно вираз означав – «мити рештки померлих» і був пов'язаний з обрядом так званого «другого поховання», відомого деяким народам на ранньому етапі розвитку цивілізації. З плином часу первинне значення відійшло на периферію, закріпивши за фраземою значення змісту мовлення.

Фразема *накріти мокрим рядном* віддзеркалює практику покарання злочинця самосудом. Називаючи спочатку засіб самосуду – накрити мокрим рядном (мокре щільніше прилягає до тіла, «сповиває» злодія), вираз поступово порвав зв'язки із сферою первісного функціонування й розвинув два значення: «виляти кого-небудь (звичайно зненацька)» і «піймати, захопити на чому-небудь зненацька», а фразеологічна одиниця *мокрим рядном* на кого, яка вичленувалася із фразеологізму *накрити мокрим рядном* кого, набувала значення «зненацька, несподівано». Семантика названих висловів успадкувала певні смислові компоненти.

Наявність невичерпної скарбниці фразеологізмів у мовотворчій діяльності народу свідчить про високий рівень його мовної культури, про самобутній зв'язок його, як творця і носія мови, з власним побутом, звичаями, обрядами, міфами, легендами, поезією, про його ніким і нічим не виміряну любов до мовних надбань попередніх поколінь.

Отже, спостереження над фразеологічними одиницями, породженими народним мовленням, переконує в тому, що маємо справу з мовним матеріалом, дослідження якого потребує не лише пізнання власне мовних процесів, але й неабияких знань з історії, культури етносу. Саме фонові знання (передусім етнологічного

плану) дають змогу глибше проникнути у природу багатьох фразеологізованих народних висловів.

Література

1. Жайворонок В. Слово в етнологічному контексті. *Мовознавство*. 1996. № 1. С. 7 – 14.
2. Івченко А. Здобутки і перспективи етимологічних досліджень української фразеології. *Мовознавство*. Львів, 1993. С.178 – 183.
3. Кучеренко Т. До проблеми трансформації фразеологізмів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці, 1996. Вип.9. Слов'ян. філологія. С.143 – 147.
4. Ужченко В. Східноукраїнська фразеологія. Луганськ, 2003. 362 с.

ПАВЛЮК Наталія

канд. пед. наук, доцент, м. Рівне

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ У ДОБУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, які впливають на всі аспекти життя, зокрема на мовну культуру та комунікацію. Мовна особистість формується не лише під впливом традиційного навчання, а й у процесі взаємодії з цифровим простором: соціальними мережами, блогами, чатами, відеоплатформами. Це створює нові можливості для розвитку мовлення, але водночас породжує виклики, пов'язані з грамотністю, критичним мисленням та інформаційною безпекою.

Дослідження впливу цифрових технологій на мовну особистість проводили різні науковці. Зокрема, Лариса Осадча в своїй статті «Вплив віртуальної комунікації на мовну картину світу» розглядає мову як феномен культури та аналізує вплив віртуальної комунікації на мовну картину світу [Осадча: 49]. Також варто відзначити дослідження, присвячені цифровізації комунікативного простору та трансформації комунікативної особистості, які аналізують вплив цифрових технологій на різні

аспекти суспільства, економіки та людської діяльності. Крім того, дослідження впливу цифрових технологій на мовну культуру та комунікацію в цифровому середовищі також є актуальними в сучасній науці [Петришак: 306].

Варто зауважити, що інтернет дає змогу швидко знаходити інформацію, вивчати іноземні мови, розширювати словниковий запас через електронні ресурси, словники та освітні платформи. Онлайн-курси, вебінари та відеоуроки сприяють удосконаленню мовленнєвої компетентності. Однак велика кількість неконтрольованого контенту може призводити до засвоєння ненормативної лексики, суржикових конструкцій та порушення мовних норм.

Цифрове середовище породило нові форми комунікації – месенджери, чати, соціальні мережі, блоги, відеоконтент. У таких умовах мовлення стає більш динамічним, емоційним, часто скороченим (емодзі, аббревіатури, меми). Це розширює можливості вираження думок, але може призводити до зниження рівня письмової грамотності через нехтування пунктуацією, орфографією та синтаксисом.

У цифровому просторі людина постійно стикається з великою кількістю інформації, яка не завжди достовірна. Фейки, пропаганда, маніпулятивні заголовки можуть формувати хибну картину реальності. Це вимагає розвитку критичного мислення, уміння аналізувати тексти та перевіряти джерела. Важливо навчати користувачів, особливо молодь, відповідальному ставленню до інформації та розрізненню об'єктивних фактів і суб'єктивних маніпуляцій.

Учителі та освітяни мають адаптувати навчальні програми до реалій цифрової комунікації, використовуючи сучасні платформи, інтерактивні методи навчання, аналіз онлайн-контенту. Важливо розвивати навички академічного, публічного та цифрового мовлення, навчати грамотному використанню мови в різних середовищах.

Отже, цифрові технології стали невід'ємною частиною мовної реальності, створюючи нові можливості та виклики. Формування мовної особистості в таких умовах потребує балансу між адаптацією до сучасних тенденцій і збереженням мовних норм,

критичного ставлення до інформації та розвитку культури спілкування в інтернеті. Відповідальне використання цифрових ресурсів може сприяти збагаченню мовної особистості та підвищенню рівня мовної грамотності.

Література

Осадча Л. Вплив віртуальної комунікації на мовну картину світу. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2023. Том 6. С. 45–50.

Петрушак Б. Я. Вплив технологій на розвиток мовної культури: аспекти комунікації в цифровому середовищі. *Вісник науки та освіти*. №3(21)2024. С. 301–312.

ПЕТРЯНИК Маргарита

здобувач вищої освіти, м. Київ

ЛИТВИНСЬКА Світлана

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

УКРАЇНЬСЬКА МОВА – ЗАПОРУКА ІСНУВАННЯ НАЦІЇ

Українська мова є тим комунікаційним каналом, що поєднує минуле, теперішнє і майбутнє нашого волелюбного народу. Вона звучить у вітрові над степами, у дзвоні карпатських потоків, у материних колискових. Вона вплетена у народні думи й пісні, закарбована у сторінках безсмертної класики.

Українська мова – це сила, що єднає, пробуджує пам'ять, веде нас вперед. Наша рідна мова вистояла крізь століття. Попри численні заборони та утиски залишилася головних чинників національної єдності. Славетний педагог Костянтин Ушинський – засновник української класичної педагогіки, що була вкрадена і привласнена росіянами, писав: «Мова – найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що зв'язує віджиті, живущі і майбутні покоління в одне велике, історичне живе ціле... Коли зникає народна мова, – народу немає більше» [Ушинський: 123]. Як ці слова перегукуються з поемою-посланням Тараса Шевченка «І мертвим і живим, і ненарожденним...»!

Без мови неможливо уявити націю, адже вона формує свідомість, передає культурні коди, традиції та світогляд. Тому Костянтин Ушинський розробив народний / національний принцип педагогіки, згідно з яким потрібно вивчати свою мову, свою історію, свою літературу, свою географію. Навчання повинно проводитися рідною мовою.

Історія знає багато прикладів, коли зникнення мови призводило до асиміляції народу. Тому її збереження є запорукою існування нації, мова – це її код, ключ до її культурної спадщини. Втрата мови означає втрату історичного зв'язку з минулими поколіннями, національної самобутності, унікального народного світобачення.

Історія української мови – це історія боротьби народу за право жити на своїй землі. Численні обмеження і заборони московитської влади завжди спрямовані на те, щоб витіснити українську мову з освіти, науки, культури й побуту, підкорити інформаційний простір російській. Проте українська мова вистояла — вона жила у піснях і думках, у творах видатних письменників і розмовах у родинному колі. Вона звучала попри заборони, передавалася від батьків до дітей як найцінніший спадок. Ця боротьба була не лише за мову, а й за право українського народу на власну ідентичність, культуру, історію, адже без мови немає нації. Наша мова – є частиною нашої сутності, нашого світогляду. Вона формує особливий спосіб мислення, створює неповторну призму, через яку ми сприймаємо дійсність. Українська мова з її мелодійністю, лексичним багатством, образністю та гнучкістю дозволяє висловити найтонші відтінки думок і почуттів. Ми повинні плекати рідну мову, розмовляти нею, передавати її нащадкам.

Сьогодні українська мова отримала нові можливості для розвитку: вона є державною, звучить у школах, університетах, державних установах, на радіо й телебаченні. Проте її збереження залежить від кожного з нас. Тому важливо завжди пам'ятати слова Омеляна Вишневського: «Рідна мова – кров національної культури, її титульна сторінка. Кожній людині незалежно від її волі властива схильність до своєї рідної мови. Чужа мова рідною не стане» [Вишневський: 460].

Література

1. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищих начальних закладів. Дрогобич: Коло, 2003. 528 с.
2. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: в 2 т. Київ : Рад. школа, 1983. Т.1. 348 с.

ПОКРОВСЬКА Таїсія

студентка, м. Київ

СЕМАНТИКО-СЛОВОТВІРНА СВОЄРІДНІСТЬ ТЕАТРАЛЬНОГО СЛЕНГУ В ЧЕСЬКІЙ ІНТЕРНЕТ- КОМУНІКАЦІЇ

Наше дослідження присвячено сленгу працівників чеських театрів, які обрали Інтернет для обміну думками, висловлення емоцій, пошуку відповідей на хвилюючі питання. Чеський театральний сленг – це розмовні слова або словосполучення, сформовані у творчому середовищі залаштунків. Народжений у театральному світі Чехії, яскравий та виразний акторський сленг відбиває тонкий смак та мовленнєву сміливість працівників сцени, їхнє бажання піднятися над буденністю, налагодити більш ефективну творчу взаємодію. До цього часу театральний сленг потрапляв у поле зору чеських лінгвістів або як сегмент загальномовної сленгової системи [Hubáček 1979; Vondráček: 17–19], або у складі словничків [Hubáček 1988; Novotný 2017], або на матеріалі сленгових виразів, зібраних під час анкетування, інтерв'ю та опитування акторів [Mládková 2014; Králová 2018]. Театральний сленг, «жива мова акторів», увійшовши у віртуальний простір, відкриває широкі можливості для вивчення нових форм і закономірностей комунікації тих, хто присвятив себе акторській грі. Саме такі слова, спостережені під час інтернет-комунікації, стали об'єктом нашого дослідження.

Метою роботи обрано визначення джерел формування чеського театрального сленгу, з'ясування його значеннєвої та словотвірної специфіки.

З точки зору походження серед чеських театральних сленгізмів можна виділити групу французького походження. До неї належать, зокрема, *cedule* «театральна афіша» (від французького *cédule* «розклад»), *biletářka* «контролерка» (від *biletář*, яке походить від французького слова *billetier*, що означає «продавець квитків» від *billet* «квиток»).

Історичним підґрунтям чеського сленгу є німецька театральна термінологія, з якої дотепер збереглися *forbína* «авансцена» (від німецького *Vorbühne* «частина сцени перед завісою, між завісою і залом для глядачів або оркестрова яма»), *aktšlus* «завершення акту» (від *Aktschluss* «завершення / кінець дії чи сцени в художньому творі, особливо в п'єсі чи опері»), *cinkosten* «дуже об'ємний, безформний костюм» (ймовірно, переосмислене *cinkosten* «цинкова коробка», «засклена шафа», запозичене з німецької мови *der Zinkkasten*) [Timofeev: 239], *kasaštyk* «винятково відвідувана постановка» (від німецького *Kassastück* «касовий апарат») та ін.

Запозичені слова, як і питомі чеські, можуть не лише піддаватися переосмисленню, а й брати активну участь у словотвірному процесі з використанням суфіксації: *biletářka* «контролерка», *improvizačka* «імпровізація», *dlaňovka* «гроші за виконану роботу прямо в руки, готівкою, без податків», *anšandtko* «акторка середнього віку, що грає ключові ролі, переважно в історичних п'єсах».

Активним джерелом поповнення театального сленгу залишаються просторіччя: *blábolit* «нечітко говорити», *breptat* «нечітко, незрозуміло говорити» і под.

Творчий підхід театальної спільноти до мови зумовив особливий характер чеського театального інтернет-сленгу: його різноманітність, неповторність, вишукану стислість, потужний емоційно-оцінний потенціал. Вивчення значеннєвих та словотвірних відтінків театального інтернет-сленгу допоможе прояснити специфічну життєву філософію працівників сцени та засоби її втілення в професійній мові.

Література

- Hubáček J. Malý slovník českých slangů. Ostrava: Profil, 1988. 189 s.
- Hubáček J. O českých slanzích. Ostrava: Profil, 1979. 214 s.
- Králová K. Slang v oblasti divadla. Praha: Univerzita Karlova, 2018. 86 s. URL: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/101131/130236850.pdf?s>
- Mládková Š. Současný český divadelní slang. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 124 s. URL: https://is.muni.cz/th/iwzdx/Magisterska_diplomova_prace.pdf
- Novotný M. K. Divadelní slovníček, aneb Abyste měli o divadle jasno! Brno: Radomír Havlík. Premiera, 2017. 63 s.
- Timofeev D. Jazyk českých knih historiografických zápisků „dlouhého“ 18. Století. Praha: Univerzita Karlova, 2018. 334 s. URL: <https://ucjtk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/57/2018/10/DT.pdf>
- Vondráček M. Funkční diferenciacie slangu a profesní mluvy. Sborník přednášek z VII Konference o slangu a argotu v Plzni. Plzeň: ZU, 2005. S. 17–19.

*Науковий керівник: Нечитайло Ірина,
професор кафедри східної і слов'янської філології
Київського національного лінгвістичного університету,
докт. філол. наук, професор*

ПОЛИЩУК Орест
аспірант, м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ СИНТАКСИЧНОЇ СКЛАДНОСТІ УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ТЕКСТУ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Синтаксична особливість художнього тексту є однією з найважливіших характеристик індивідуального авторського стилю. Серед різних ознак побудови синтаксичних одиниць передусім привертає увагу так звана синтаксична складність, пов'язана з будовою і простого, і складного речення. Науковці не одноставні у визначенні синтаксичної складності: одні пов'язують її з

лексичним перенасиченням, інші – з високим ступенем агрегації, тобто об'єднанням елементарних одиниць у складні конструкції [Огірко: 152]. Проблема вивчення лінгвістичної складності (у тому числі синтаксичної) текстів різних стилів привертає увагу не лише мовознавців, а й педагогів, психолінгвістів, соціологів. В. О. Мартиненко дослідила лінгвістичну складність текстів для школярів [Мартиненко]. П. О. Селігей порушив питання синтаксичної складності наукового тексту, наголошуючи на тому, що задовгі конструкції з переускладненим синтаксичним каркасом, властиві для наукового жаргону, не сприяють розумінню тексту [Селігей: 16].

У простому реченні ознаки синтаксичної складності певною мірою прогнозовані такими параметрами, як поширеність/непоширеність, односкладність/двоскладність, наявність чи відсутність ускладнювальних елементів – однорідних, відокремлених членів речення, вставних і вставлених компонентів, звертань тощо. Під час характеристики складного речення визначальним є зіставлення простого елементарного і складного багатокомпонентного речень (СБР), а в системі останнього визначальну роль має кількість компонентів СБР та специфіка їх поєднання. До ознак синтаксичної складності варто зарахувати й інверсію (у простому реченні й у внутрішній структурі складного) та парцеляцію. Однак, очевидно, це спрощене розуміння складності синтаксичної одиниці, бо, на думку дослідників, передусім необхідно брати до уваги відношення ієрархічних рівнів (однорідну супідрядність, послідовну підрядність, контаміновані варіанти тощо).

Вирішальну роль у вивченні проблеми складності синтаксичної структури має отримання інтегрованих даних у вигляді структурних моделей, наприклад, дерев залежностей, речень будь-якої складності та застосування статистичних методів до вивчення закономірностей будови й функціонування на матеріалі різних видів дискурсу. Тому використання методів математичного моделювання українськомовного синтаксичного контенту за допомогою теорії графів посилить доказову базу як щодо ідіостилю окремих авторів, так і щодо стилістичних особливостей представників напряму, періоду, епохи. Традиційно в

дерезовидній схемі речення, побудова якої необхідна для визначення ступеня складності, діють різновиди ієрархічної структури та лінійного порядку, а також варіанти використання відношень однорідності.

В україністиці вже закладено підґрунтя для вивчення синтаксичної складності тексту з використанням методів математичного моделювання, розроблено лінгвістичну стратегію та правила автоматичного синтаксичного аналізу [Дарчук]. Але інтегральні характеристики складності ще остаточно не розроблені. Для реалізації проєкту автоматичного оцінювання складності українськомовного тексту необхідна розробка програмного забезпечення з використанням методів «за правилами» і нейромереж, що дасть можливість узагальнювати матеріал про індивідуальний авторський стиль та виокремлювати стильові закономірності, властиві для певних жанрів, періодів, напрямків.

Література

1. Дарчук Н. П. Лінгвістичне забезпечення автоматичних систем аналізу українськомовного тексту (на прикладі системи автоматичного граматичного аналізу тексту АГАТ) : дис. д-ра філол. наук: 10.02.21. Київ, 2015. 405 с.
2. Мартиненко В. Лінгвістична складність навчальних текстів у підручниках читання для молодших школярів. *Acta Paedagogica Volyniensis*. Вип. 2, 2024. С. 25–34.
3. Огірко І. В., Партико З. В. Інформаційна технологія визначення складності навчальних текстових видань. *Комп'ютерні технології друкарства*. Львів, 2020. Вип. № 2 (44). С. 151–159.
4. Селігей П. О. Український науковий текст: проблеми комунікативної повноцінності та стильової досконалості. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2016. 36 с.

ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ НА ТЛІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ СВІТОВИХ ПРОЦЕСІВ

У глобалізованому світі неологізми швидко поширюються завдяки інтернету, соціальним мережам і міжнародній культурній взаємодії. Багато нових слів виникають через технологічний прогрес. Так, дедалі частіше англізми стають частиною повсякденної мови, витісняючи традиційні відповідники. Водночас неологізми відображають суспільні зміни. Завдяки глобалізації нові слова швидко адаптуються в різних мовах, зберігаючи свою первинну форму або набуваючи локальних варіантів. Так, Н. Стратулат зауважує, що зміни в мові постають як результат дії зовнішніх чинників – передусім інтенсифікації науково-технічного прогресу, демократизації суспільного життя. Усе це, на думку дослідниці, зумовило формування семантичних неологізмів, що демонструють формування актуальних на сьогоднішній день лексико-семантичних груп, передусім наукової сфери, зокрема таких її галузей, як інформатика, техніка, медицина, юриспруденція, фінанси, біологія, лінгвістика [Стратулат: 77].

Дослідження лексикосемантичної системи сучасної української літературної мови привертало увагу як українських, так і закордонних мовознавців, як-от: В. Жайворонка, Д. Мазурик, Л. Полюги, П. Селігея та ін. Студіювання неологізмів присвячено низку праць, зокрема І. Андрусяк, Л. Вакулович, О. Сербенської, Н. Стратулат, О. Кабиш, Л. Підкаміної, О. Стишова тощо.

Н. Стратулат підкреслює: «Аналізуючи причини появи нових значень слів, ми спираємося на поняття семантичної структури слова, що є однією з внутрішньомовних засад для формування нових лексичних значень. Вивчення смислових модифікацій на основі компонентного аналізу являє собою опис елементів єдиного семантичного цілого: зіставлення вихідного й похідного значень, виявлення мінімальних складників семантики слова, визначення динаміки сем, причин та шляхів трансформації смислових компонентів слова» [Стратулат: 70]. Поява та функціонування

інноваційної лексики зумовлені історично, адже неологізм існує лише до того часу, коли він стає візуальним і починає часто використовуватися значною кількістю мовців [Кабиш: 72].

Л. Вакулович зазначає, що з-поміж лексем-неологізмів, які «постійно поповнюють нашу мову, можна виділити декілька їх різновидів, а саме: **новотвори** – відомі морфеми виступають у незвичних поєднаннях, утворюючи слова із зовсім новими значеннями: *етнополітика, правоцентристський, деолігархізація, деокупація*; **власне неологізми** – слова, із рисами абсолютної новизни як форми, так і змісту: *брифінг, коаліція, омбудсмен*; **семантичні неологізми** – вже наявна у мові лексема, яка розвиває нове значення: *нормандська четвірка, стратегічна сімка, політичний притулок*; **текстові інновації** – пов'язані з усвідомленням соціально-політичних процесів, що відбуваються у світі, але проте не мають статусу потенційно кодифікованих: *коаліціант, опоблоківці, кнопкодавство*; **оказіоналізми** – слова, що утворюються за наявними в мові моделями, але не вживаються у загальноновживаному словнику (авторські неологізми): *україноментальність, олігархіада, золотобатонник*» [Вакулович: 14].

Отже, мова є живим організмом, який повсякчас розвивається і на який впливають різні чинники. В умовах стрімкої глобалізації лексичний склад української мови активно реагує на нові реалії, поповнюючись новими лексемами. Неологізми є невід'ємною частиною сучасного глобалізованого світу, відображаючи науково-технологічний прогрес, культурні зміни.

Література

Вакулович Л. Л. Особливості функціонування неологізмів в умовах євроінтеграції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72). № 5. Ч. 1. 2022. С. 13–18.

Кабиш О. Словотвірні та семантичні неологізми в сучасній українській мові. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2013. Вип. 5. С. 69–75.

Стратулат Н. В. Семантична неологізація як спосіб збагачення словникового складу української мови. *Мовознавство*, 2007, № 3. С. 69–77.

ПРИХОДЬКО Оксана

канд. пед. наук, доцент, м. Київ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДИСКУРСІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ОСВІТНЬОЇ І НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поняття академічної доброчесності набуло актуальності ще у 90-их роках минулого століття, коли недоброчесна поведінка здобувачів освіти та здобувачів вищої освіти під час навчання та складання іспитів стала масовим явищем на порозі «комп'ютерної ери». Цифровізація світу та академічного середовища зокрема оприявнила глобальну проблему легкого та швидкого доступу до будь-якої інформації, що суттєво знизило самостійність здобувачів освіти у виконанні різних типів навчальних та наукових завдань. Умовно академічне та освітнє середовище в контексті доступу до інформації, що впливає на якість та самостійність виконання завдань, можна поділити на три періоди: доцифровий, інтернету та штучного інтелекту.

У третьому тисячолітті в епоху тотальної цифровізації усіх сфер суспільного життя завдяки стрімкому розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та штучного інтелекту питання академічної культури та доброчесності навчально-наукової діяльності здобувача вищої освіти набуло особливої гостроти та актуальності як у світі, так і в Україні.

Штучний інтелект (AI) – розділ комп'ютерної лінгвістики й інформатики, який швидко розвивається і зосереджений на розробці інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. ШІ здатен згенерувати майже все: від зображень до складної аналітики. Найбільш відомими на сьогодні є такі різновиди ШІ, як Chat GPT, Gemini, Microsoft Copilot, Bing, DeepSeek тощо. 30 листопада 2022 року компанія OpenAI представила нейромережу ChatGPT, який до

сьогодні залишається найпопулярнішим у середовищі здобувачів вищої освіти.

З появою ШІ у 2021 році здобувачі вищої освіти активно почали використовувати його інструменти і генерувати різні види як домашніх завдань, так і наукові тексти і кваліфікаційні роботи зокрема, порушуючи академічну доброчесність.

Поняття академічної доброчесності є ключовим складником академічної культури. Під академічною культурою розуміємо систему цінностей, знань та понять, що лежать в основі функціонування академічних інститутів. Вона базується на принципах академічної доброчесності та визначає основу, способи та методи академічної (наукової/навчальної) діяльності педагогічних (науково-педагогічних) працівників та здобувачів вищої освіти [Приходько: 55].

Зі стрімким розвитком штучного інтелекту та запровадженням ChatGPT (за рік після офіційного запуску його розробники випустили останню версію генеративної мовної моделі ШІ GPT-5), до послуг якого сьогодні активно звертаються здобувачі вищої освіти, видаючи тексти, згенеровані ШІ, за свої авторські, варто виокремити ще один вид академічної недоброчесності – зловживання послугами ChatGPT (для генерування текстів та презентацій, виконання домашніх завдань тощо).

Для того, щоб мінімізувати зловживання студентами послугами нейромереж, викладачам варто урізноманітнювати завдання, які мали б творчий компонент, розвивати дослідницьку культуру, проводити роботу на зіставлення наукових думок (критичний аналіз наукових текстів), розвивати мовлення та мислення студентів шляхом створення індивідуальних есе на запропоновану тему; а здобувачам – обов'язково використовувати посилання під час цитування текстів, під час перефразування не забувати вказувати джерело, звідки переказаний фрагмент, відповідати за свої дії, бути готовими нести відповідальність за будь-які порушення доброчесності.

Попри те, що штучний інтелект сьогодні продовжує залишатися ключовим чинником порушення академічної доброчесності здобувачами освіти, за умови раціонального і

доброчесного його використання він може стати хорошим помічником у створенні самостійних наукових текстів та виконання окремих завдань. Зокрема, пропонуємо перелік завдань, у виконанні яких може допомогти ШІ, не порушуючи академічну доброчесність.

1. Допомога в доборі та формулюванні актуальної теми з проблеми
2. Укладання плану
3. Структурування тексту
4. Визначення ключових слів
5. Створення анотації до статті
6. Переклад тексту статті та анотації англійською мовою
7. Опрацювання наукового тексту: тезування, анотування, скорочення, стислий переказ змісту
8. Пропозиції щодо списку джерел за темою
9. Укладання бібліографії та посилань у різних стилях
10. Створення класифікації
11. Пропозиції лінків та корисних посилань за темою
12. Визначення спільного та виокремлення особливого
13. Редагування тексту (ШІ – велика мовна модель)
14. Транслітерування тексту латиницею
15. Пошук логічних помилок у тексті.

Отже, штучний інтелект, за умови доброчесного його використання, може стати хорошим помічником у створенні самостійних різножанрових наукових досліджень здобувачами вищої освіти та засобом для економії часу.

Література

1. Наукові комунікації у фаховій діяльності: навч. посіб. / Литвинська С.В., Добровольська Л.А., Дячук Т.М., Кошетар У.П., Онуфрійчук Г.І., Приходько О.Ю., Сенчило-Татліліоглу Н.О., Сібрук А.В., Стецик Х.М. Київ: НАУ, 2024. 136 с. URL: <https://umk.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/Navch.-posib.-NKFD-ost.a5Obkl-1.pdf>

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІ АНТРОПОНІМИ ЯК МАРКЕРИ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

Антропоніми – це особливий в кожній мові пласт лексики, що формувався від впливом цілого комплексу мовних і позамовних чинників та впродовж століть набув специфічних національних (регіональних) рис. У художньому творі антропонім стає літературно-художнім онімом, а з-поміж усіх його функцій на перший план виходить стилістична, яка реалізується через звучання, морфологічне оформлення та значення його основи [Белей: 113]. Антропонімікон будь-якого літературного твору розглядають як складну систему, утворену різноплановими одиницями. Вони наділені значним характеристичним потенціалом і зазвичай відіграють неабияку роль у реалізації письменницького задуму.

Регіональні власні імена в художній літературі зберігають самобутні риси й здатність окреслювати часопростір. Крім того, ці оніми можуть містити специфічні ознаки, що вказують на вплив сусідніх антропосистем і сигналізують про формування на перетині культурних традицій. Проілюструємо це прикладами з роману Василя Шкляра «Троща», у якому автор звертається до історичного періоду боротьби УПА на західноукраїнських теренах після II Світової війни. Письменник докладно описав місцевість, де розгорталися події, означивши її відповідними топонімічними назвами.

Виразниками регіонального колориту у творі стала група літературно-художніх антропонімів, серед яких Влодко, Місько, Дзідзьо, Осип, Стефа (Стефця), Зоня (Зонька): Здається, це розумів навіть Влодко, тому й не вірив мені [Шкляр: 335]; Попереду йшов Місько, випереджаючи нас на кільканадцять метрів [Шкляр: 173]; Була ще та рання пора, коли «хвилинку» не атакують завсідники, і ми зі Стефою трохи погомоніли [Шкляр: 33].

Усі наведені особові імена та псевдоніми називають персонажів із числа місцевих мешканців і природно влітаються в

художнє полотно. Характерні фонетичні й морфологічні риси в оформленні цих антропонімів відсилають читачів до південно-західного наріччя української мови. Частина особливостей не лише окреслює регіональні традиції найменування, а й засвідчує зв'язок із польською мовою. Наприклад, здрібніло-пестлива форма власного імені Влодко репрезентує питому для нашої мови модель із суфіксом -к(о), а також містить фонетичну рису польської мови – відсутність повноголосся -оро-, -оло- (порівняймо: Володимир (укр.), Włodzimierz (пол.)). Така сама модель відбита при творенні розмовної форми Місько (Михайло (укр.), Michał (пол.)), що побутує в наддністрянському діалекті та, очевидно, походить від польського здрібнілого імені Miś. До спільного фонду двох мов належать варіанти жіночих імен Стефа (Стефця), Зоня (Зонька), які користуються особливою популярністю на українсько-польському помеж'ї.

Отож, географічний чинник, періоди спільної історії двох народів сприяли взаємопроникненню мов, що знайшло відображення також на рівні традицій найменування осіб. Перейшовши в літературно-художній вжиток, регіональні антропоніми зберігають виразний місцевий колорит і, крім локалізації подій, функціують як маркери діалогу культур.

Література

1. Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії. Ужгород : Карпати, 2002. 212 с.
2. Ричагівська Ю. Є., Захарчук О. В. Художні функції діалектизмів у романі Василя Шкляра «Троща». Лінгвістичні студії молодих дослідників : збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. С. 100–104.
3. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей : словник-довідник / ред. В. М. Русанівський, НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, 3-тє вид., випр. К. : Наукова думка, 2005. 334 с.
4. Grzenia Jan. Słownik imion. Wydawn. Nauk. PWN, 2002. 362 s.
5. Шкляр Василь. Троща. Харків : КСД, 2021. 416 с.

ВПЛИВ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ПРОЦЕС МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ

У світі сучасних глобальних суспільно-політичних, економічних і культурних змін комунікація відіграє роль ретранслятора інформації на рівні міжособистісних, міждержавних, міжкультурних відносин.

Багатоаспектність поняття «міжкультурна комунікація», яке розуміємо як процес взаємного зв'язку та взаємодії представників різних культур, дозволяє умовно виділити одне з її базових значень – соціальне, що використовується для характеристики різноманітних зв'язків, які виникають у суспільстві. Саме тому науковці, досліджуючи комунікативну проблематику, розглядають її (комунікацію) всеосяжною як сам навколишній світ. Відтак, звернення до теми міжкультурної комунікації як домінантної реалії сучасного світу є актуальною проблемою сьогодення.

Своєрідними презентантами міжкультурної комунікації у контексті діалогу культур є етнічні стереотипи. Останні потрактуємо як «детерміновані культурою, впорядковані й фіксовані структури етнічної свідомості, що уособлюють результат пізнання дійсності етнічною спільнотою, закріплюють у свідомості людини культурні традиції, обряди, ритуали, звичаї, вірування, забобони, особливості мовленнєвої й невербальної поведінки тощо» [Rubinska: 147]. Акцентуємо на важливості етнічних стереотипів щодо відтворення характерних кожному етносу особливостей; на стабільності й спадкоємності етнокультурних стереотипів; на їх великій дієвій силі, оскільки члени етносу сприймають етнічний стереотип як єдино достойний; надзвичайній стійкості етнічних стереотипних образів, що легко переносяться на всіх представників етнічної групи; на їх емоційності та аксіологічності, що дозволяє розглядати останні не тільки як узагальнену, етноспецифічну, регулярно відтворювану когнітивно-дискурсивну фіксацію результатів профілювання світу етнічною свідомістю, а й як фрагмент мовної картини світу, тобто

враховувати лінгвістичні засоби прояву цього складного культурно-когнітивного феномену [Семашко: 27].

Різноманітні сфери побутування етнокультурних стереотипів зумовлюють як негативний (стереотипи можуть створювати перешкоди в міжкультурному спілкуванні через спотворення реальної дійсності, пропагування некоректних суджень чи неправомірних висновків тощо) так і позитивний їх вплив на реалізацію міжкультурного спілкування. Потрапляючи в незнайоме етнічне середовище, індивід отримує культурне потрясіння, а етнічні стереотипи за всієї своєї схематичності й узагальненості уявлень про інші народи, якраз і готують до зіткнення з чужою культурою та її носіями, тим самим послаблюючи культурний шок. Більше того, стереотипи допомагають індивідууму вийти за межі свого вузького соціального, географічного і політичного світу, формуючи уявлення про світ в цілому.

Отже, міжкультурна комунікація – це галузь соціальної реальності, змістом якої є процес взаємодії культур, а основним посередником – мовна особистість, яка виступає у ролі медіатора культур. Успішна міжкультурна комунікація передбачає постійну готовність індивіда до сприйняття, розуміння і прийняття етнічних стереотипів. Однак, для успішної реалізації міжкультурної комунікації не можна цілком покладатися на стереотипи, останні є лише одним із факторів, що дає первинне уявлення про етнос.

Саме тому проблема побудови адекватної міжкультурної комунікації з урахуванням чинних етностереотипів залишається актуальною.

Література

Семашко Т.Ф. Етнічні стереотипи та їхня роль у міжкультурній комунікації. *Міжнародний філологічний часопис*. Vol. 11. № 3. 2020. С. 23–32.

Rubinska B. Experiment with the situations for the development of intuition and its role in the formation of methodological competence of students-philologists. *Scientific Letters of Academic Society of Michael Baludansky*. 2019. Issue 2. P. 144–147.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРА ЧИТАННЯ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Цифрові технології вплинули на культуру читання. Змінилися не тільки способи взаємодії з текстом, а й читацькі звички та сприйняття інформації. Перехід від друкованих видань до електронних форматів та аудіокниг сприяє широкому доступу до літератури, підвищенню мобільності читачів та появі нових форм текстового контенту, таких як інтерактивні книги та гіпертекстові наративи. В Україні ці процеси відбуваються на тлі глобалізаційних викликів, цифровізації освіти та популяризації української книги в онлайн-просторі. З одного боку, цифрові технології сприяють розширенню читацької аудиторії, полегшують доступ до української літератури, розвивають нові формати медіаконтенту. З іншого – вони змінюють глибину сприйняття тексту. Дослідники Н. Грицак, О. Жукова, В. Павлов, А. Лукіячук, О. Яковліва, звертають увагу на той факт, що час, який сучасна молодь витрачає на вдумливе читання скорочується, а натомість розвивається кліпове мислення [Грицак; Жукова та ін.].

Актуальністю дослідження є аналіз змін, що відбуваються в культурі читання українців в останні роки, як цей процес впливає на розвиток української мови, літератури й загалом на читацьку компетентність у цифрову епоху. Читання як невід’ємна складова культурного розвитку суспільства сприяє збереженню та поширенню національної і світової спадщини, формує критичне мислення, розвиває мовну компетентність та естетичне сприйняття. Історичні зміни у споживанні текстів, починаючи від рукописної літератури і завершуючи друкованими книгами, відображають еволюцію способів збереження, передачі та сприйняття інформації. Перехід від рукописних документів, доступних лише обмеженому колу людей, до друкарського верстата Йоганна Гутенберга у XV столітті сприяв масовому поширенню знань, розвитку освіти та формуванню нових культурних практик [Бурлакова, Волш, Сенчило]. «Залотим віком» друкованої книги вважається XX

століття. Поява електронних книг та рідерів (Kindle і PocketBook), стала важливим етапом у розвитку культури читання та сприйняття текстів у цифрову епоху. Електронні пристрої забезпечили широкий доступ до літератури, дозволяючи читачам носити з собою цілі бібліотеки. Однак науковці порушують питання щодо збереження глибини сприйняття тексту, концентрації уваги та впливу цифрового читання на когнітивні процеси [Noyes: 412-414].

Останнім часом аудіокниги та подкасти стали популярною альтернативою традиційному читанню. Серед відомих україномовних подкастів про літературу – «Взяла і прочитала», «Запах слова», «Короткий зміст», «Висока полиця» тощо. Вони пропонують новий формат сприйняття інформації, який відповідає ритму сучасного життя. Завдяки мобільності та зручності, вони дозволяють «читати» книги чи слухати інтелектуальний контент під час виконання повсякденних справ. Сьогодні україномовні аудіокниги та подкасти не просто доповнюють традиційне читання, а формують нові культурні практики взаємодії з текстом.

Соціальні мережі, зокрема такі платформи, як Bookstagram (книжковий сегмент Instagram) та BookTok (книжковий контент у TikTok), стали важливими інструментами популяризації читання, особливо серед молодіжної аудиторії. Ці цифрові простори створюють спільноти книголюбів, де користувачі діляться рецензіями, рекомендаціями, емоційними враженнями від прочитаного та обговорюють літературні тренди. Завдяки динамічному візуальному контенту, коротким відео та інтерактивним форматам Bookstagram і BookTok залучають тих, хто раніше не цікавився літературою. Учасники цих спільнот можуть швидко дізнаватися про новинки, читати відгуки в доступній і неформальній формі, а також брати участь у книжкових челенджах, які мотивують до регулярного читання. Особливо важливою є роль інфлюенсерів – блогерів, які створюють контент про книги та формують читацькі тренди. Bookstagram і BookTok виконують важливу роль у залученні нових читачів та формуванні сучасної культури споживання україномовної літератури в цифрову епоху. Водночас є й виклики: сучасні технології та інформаційне перенавантаження підштовхують до поверхневого сприйняття літератури, а не глибокого аналізу змісту.

Після початку повномаштабної війни в Україні особливої актуальності почали набувати читацькі клуби, які стали доступною формою дозвілля як для дорослих, так і для маленьких читачів. Особливістю таких спільнот є увага до української та українськомовної літератури. Такі клуби існують в офлайн та онлайн форматах у книгарнях, видавництвах, інших культурних просторах. Учасники зустрічаються в безпечному комфортному просторі і обговорюють літературу, слухають лекції, дізнаються про літературні новинки, знайомляться з авторами, інфлюенсерами тощо [Література як терапія...].

Отже, з розвитком технологій змінюється культура читання, урізноманітнюються формати взаємодії людини з текстом. Цифрові технології відкривають нові можливості для поширення та популяризації української мови та літератури, роблять їх затребуваними в глобальному інформаційному просторі. Однак в той же час можуть негативно впливати на рівень концентрації та осмислення прочитаного. В умовах глобалізації та цифровізації україномовні електронні книги є доступнішими для широкої аудиторії (як в Україні, так і поза її межами), у порівнянні з друкованими. Аудіокнижки та подкасти популяризують українську мову та літературу, розширюючи коло слухачів та залучаючи тих, хто має обмежений час для традиційного читання. Вони також сприяють розвитку усного мовлення та аудіального сприйняття літератури. Онлайн спільноти (Bookstagram, BookTok) та книжкові клуби відіграють важливу роль у формуванні читацьких практик, створюючи інтерактивний простір для обговорення українських книг, стимулюючи інтерес до читання. Вони сприяють мовному розвитку через активне використання української в цифровому середовищі.

Література

Noyes J. M., Garland K. J. VDT versus paper-based text : Reply to Mayes, Sims and Koonce. *International Journal of Industrial Ergonomics*. Vol. 31. 2003. P. 411–423.

Бурлакова, І., Волш, О., Сенчило, Н. Культура і комунікація: перманентність та симбіоз в історичній ретроспективі. Соціальні

комунікації інформаційного суспільства: теоретичні та прикладні аспекти: монографія Київ : Талком, 2020. С. 28-65.

Грицак Н. Літературна освіта молоді та проблема кліпового мислення. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. № VI (75). С. 25–28. DOI:<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-181VI75-05>

Жукова О., Павлов В., Лукіяничук А., Яковліва О. Психолого-педагогічний аналіз кліпового мислення як феномена сучасності. Академічні візії. Випуск 17. 2023. С 1-7.

Література як терапія: як читання допомагає пережити війну. Українська правда. Життя. 6 лютого 2025. <https://life.pravda.com.ua/projects/literatura-yak-terapiya-306246/> (Дата звернення 5.03.2025).

SIBRUK Anastasiia

PhD, Associate professor, Kyiv

KHALINOVSKA Lyudmila

PhD, Associate professor, Kyiv

ONLINE COMMUNICATION TOOLS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Globalization and modernization have a profound impact on the dynamic development of modern society, particularly affecting young people who are active Internet users, especially on social media. Students frequently seek information, engage in communication, and make extensive use of educational online resources. However, within these digital networks, they often encounter unreliable facts and misinformation. Manipulators take advantage of the multi-directional interactive communication on social media, fostering doubt and provoking conflicts.

Unfortunately, such manipulations can lead to misunderstandings of history, military conflicts, and other important issues. Manipulators seek to create an atmosphere of apathy and immorality, fostering a negative attitude toward cultural heritage. Young people, particularly students, are their primary target, as they attempt to fill gaps in their knowledge with falsified information. Therefore, students and graduates

of higher education institutions in Ukraine must possess deep knowledge, strong convictions, and proficiency in information and communication technologies. These skills will help reduce their vulnerability to informational aggression.

Higher education institutions began using digital learning management systems such as Google Classroom, Moodle, and others during the pandemic. In 2022, students resumed in-person learning; however, following the outbreak of full-scale war on February 24, 2022, Ukrainian educational institutions were forced to revert to online classes. By this time, most institutions had already developed a distance learning model, ensuring that the transition back to online education did not disrupt the tutoring process. As of early 2025, most universities have switched to offline format. However, blended learning remains quite relevant.

As students frequently use social networks in their free time, these platforms can serve as effective educational tools accessible from any device—computer, smartphone, or tablet—wherever there is an Internet connection. This promotes the integration of not only the Google Classroom platform into the learning process but also the incorporation of social networks as supplementary educational resources.

Social networks facilitate quick information exchange between communicators and recipients, enable the creation of new communication channels, and support informal interactions. Students are familiar with the ideology and interface of these platforms, requiring little time to adapt to this communicative environment. Most students at the National Aviation University actively use Telegram, Viber, and Facebook for educational purposes, leading to the establishment of additional virtual groups. This has fostered informal communication between lecturers and students, as well as among students themselves. Such interactions ensure that coaching processes continue beyond the classroom.

Social networks enable rapid information exchange between communicators and recipients, create new communication channels, and promote informal interactions. Students are well-versed in the ideology and interface of these platforms, allowing for a quick adjustment to this communicative environment. At the National Aviation University, most

students actively engage with Telegram, Viber, and Facebook for educational purposes, resulting in the formation of additional virtual groups. This has encouraged informal communication between lecturers and students, as well as among students themselves, ensuring that coaching processes extend beyond the classroom.

The use of information and communication technologies is an optimal and effective way to achieve the threefold didactic goals in the education system: learning (students' perception and understanding of instructional material), development (search, analysis, and synthesis of acquired knowledge), and education (formation of professional competencies, a professional outlook, independent learning skills, and teamwork abilities). These technologies offer key advantages, including interactivity, an intensified learning process, and enhanced feedback between students and lecturers.

A thorough study of the didactic possibilities of using information networks (search, processing, transmission and storage of information) in tutoring processes in institutions of higher education is an urgent and important task [1].

When we use various information sources, it is extremely necessary to pay attention to the quality of the material. The linguistic quality of academic works significantly affects its theoretical and practical value. Due to rapid progress, in particular, in technical sciences, linguistic, stylistic, psycholinguistics, and pragmatic features of scientific communication are in the severe interests of linguists. However, the current level of scientific language culture testifies to a large number of problems, including insufficient linguistic, communicative, and stylistic competencies of researchers. Quite often in modern linguistic literature, science is referred to as a kind of discourse. The many definitions that give this phenomenon, incredibly complicates the procedure of outlining its attributes and characteristics [2; p. 2].

Thus, the integration of information and communication technologies in higher education is a crucial tool for educational processes. Especially in the context of full-scale war, these technologies stimulate students' cognitive engagement and enhance the quality of tutoring.

References

- 1.Koshetar U., Lytvynska S., Senchylo-Tatlilioglu N., Sibruk A., Onufriychuk H. The Use of Information and Communication Technologies in the Activities of Higher Educational Institutions of Ukraine. DTTLS 2021, LNISO 56, 2022, pp. 86–94.
- 2.Sibruk A., Sibruk V., Senchylo-Tatlilioglu N., Lytvynska S., Varenko V., Storozhenko L. Information and communicative component of an international scientific discourse. Globalization and its Socio-Economic Consequences. SHS Web of Conferences 129, 10012 (2021), pp. 1-9.

СТАШКЕВИЧ Оксана

канд.філос. наук, доцент, м.Київ

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

В останні роки поширення технологій штучного інтелекту докорінно змінило управління інформацією, піднімаючи критичні питання як щодо їх користі, так і щодо їх наслідків. Системи штучного інтелекту все більше інтегруються в пошук і організацію інформації, вони підвищують ефективність, з якою можна обробляти величезні обсяги даних, пропонуючи безпрецедентні можливості для категоризації даних і доступності [Ларченко, 279]. Цей прогрес не тільки оптимізує потік інформації, але й запроваджує складні алгоритми, які значно впливають на точність і релевантність інформації, що надається користувачам. Крім того, штучний інтелект полегшує персоналізацію розповсюдження інформації, пристосовуючи контент до індивідуальних уподобань і потреб, що ще більше підвищує залучення та задоволення користувачів. Однак ці досягнення супроводжуються нагальними етичними міркуваннями, які вимагають ретельного вивчення.

Потенціал упередженості, притаманний алгоритмам штучного інтелекту, створює значні ризики для чесного представлення інформації, викликаючи занепокоєння щодо цілісності контенту, який створюється та поширюється в інформаційному просторі [Луцька, 8]. Крім того, довіра до

штучного інтелекту для обробки інформації вимагає ретельного вивчення конфіденційності та безпеки даних, оскільки конфіденційна інформація користувача стає все більш вразливою для експлуатації та зловживання.

Таким чином, вкрай важливо вивчити існуючі рамки, спрямовані на забезпечення етичних практик у розгортанні технологій штучного інтелекту в цій сфері, оскільки баланс між інноваціями та етичною відповідальністю в кінцевому підсумку сформує майбутнє управління інформацією.

Інтегруючи штучний інтелект в інформаційні системи, організації можуть сприяти кращому повторному використанню та відновленню даних, що не тільки економить час, але й оптимізує ресурси в різних відділах [Ларченко, 280]. Також, технології штучного інтелекту дозволяють створювати складні моделі, які покращують розуміння складних зв'язків даних, підвищуючи загальну інформаційну культуру в організації [Луцька, 10].

Штучний інтелект підтримує організацію інформації за допомогою автоматизованих процесів, що може значно підвищити швидкість і точність доступу до даних, що призводить до покращення рівня обслуговування для користувачів [Ларченко, 281]. Зрештою, впровадження штучного інтелекту в інформаційні системи не тільки розширює можливості співробітників, позиціонуючи їх як згуртовану команду, але й зміцнює відносини між керівництвом і персоналом, надаючи цінну інформацію на основі даних для аналізу ринку та розподілу ресурсів [Луцька, 17].

Тим не менш, незважаючи на потенційні переваги штучного інтелекту в підвищенні ефективності та персоналізації, існує нагальна потреба в надійних регуляторних заходах для пом'якшення ризиків, пов'язаних з його неправильним використанням. Майбутні дослідження мають бути зосереджені на розробці передових методологій для мінімізації помилок алгоритмів, підвищення точності систем штучного інтелекту та вивчення довгострокових наслідків інтеграції штучного інтелекту в різних секторах, сприяючи таким чином створенню більш справедливого інформаційного середовища.

Література

1. Ларченко О. Ефективність впровадження інформаційних систем в управління підприємством / О. В. Ларченко // Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка. - 2020. - Вип. 1. - С. 278-284.

2. Луцька Н., Власенко Л., Пупена О. Технічні аспекти інтеграції відкритих онтологічних баз знань із сучасними автоматизованими системами управління / Н. М. Луцька, Л. О. Власенко, О. М. Пупена // Наукові праці Національного університету харчових технологій. - 2021. - Т. 27, № 1. - С. 7-21.

СТОРОЖЕНКО Гліб

Фінансово-правовий коледж, Київ

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮРИДИЧНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ: ЛІНГВІСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ І ЗАГРОЗИ

Розвиток штучного інтелекту (АІ) впливає на різні сфери суспільного життя, зокрема й на правову систему. Використання штучного інтелекту в юридичній аргументації відкриває нові можливості для підвищення ефективності правосуддя, але водночас породжує ряд загроз, зокрема щодо прозорості, етичності та правової відповідальності.

Сучасні цифрові технології активно трансформують юридичну практику. Штучний інтелект дедалі більше використовується для аналізу правових документів, прогнозування судових рішень та автоматизації юридичних процесів. Його застосування у правовій аргументації дозволяє юристам швидше обробляти інформацію, зменшуючи ймовірність людських помилок. Водночас зростає занепокоєння щодо точності лінгвістичних моделей [1], їхньої здатності коректно інтерпретувати юридичні тексти та уникати неоднозначностей.

Серед лінгвістичних можливостей використання штучного інтелекту в юридичній аргументації можна визначити:

–автоматизований аналіз юридичних текстів – штучний інтелект дозволяє швидко та ефективно аналізувати великі обсяги

нормативно-правових актів, судових рішень та юридичних висновків, що прискорює процес ухвалення рішень;

- генерація юридичних документів – лінгвістичні моделі штучного інтелекту здатні створювати юридичні тексти на основі заданих параметрів, що допомагає юристам у підготовці договорів, позовних заяв та інших правових документів;

- семантичний аналіз і тлумачення законодавства – штучний інтелект може допомагати юристам у визначенні смислових зв'язків між нормативними положеннями, виявляючи можливі суперечності або неоднозначності;

- автоматичний переклад юридичних документів – штучний інтелект підвищує якість юридичних перекладів, що є критично важливим у міжнародному праві.

До лінгвістичних загроз та викликів слід зарахувати:

- неоднозначність та контекстуальні помилки – «юридична» мова складна і контекстуально залежна, що може призводити до неправильного тлумачення текстів штучним інтелектом;

- втрата нюансів юридичної аргументації – алгоритми можуть пропускати важливі лексичні та граматичні нюанси, що впливає на точність правової аргументації;

- упередженість алгоритмів – використання нерепрезентативних навчальних даних може спричинити формування дискримінаційних чи неточних висновків;

- проблеми правової відповідальності – у разі помилкового трактування норм права за допомогою штучного інтелекту постає питання відповідальності за такі висновки.

Для мінімізації ризиків та ефективного використання штучного інтелекту в юридичній сфері необхідно:

- розробити нормативно-правові акти, що регулюватимуть використання штучного інтелекту у правосудді;

- забезпечити відкритість алгоритмів штучного інтелекту та їхню здатність до пояснення прийнятих рішень;

- створити механізми контролю та відповідальності за результати, отримані за допомогою штучного інтелекту;

- гарантувати якість лінгвістичних моделей через їх постійне вдосконалення та тестування.

Сьогодні штучний інтелект відкриває широкі можливості для вдосконалення юридичної аргументації, зокрема в лінгвістичному аспекті, та підвищення ефективності судочинства. Однак його використання пов'язане з рядом загроз, які вимагають ретельного вивчення та регулювання. Для забезпечення безпечного та ефективного впровадження штучного інтелекту у правову сферу необхідний комплексний підхід, що поєднує технологічні, правові та лінгвістичні аспекти.

Література

Демешко І.М., Величко В.А., Олексієнко А.В. Вплив штучного інтелекту на розвиток лінгвістичних досліджень: нові підходи та виклики. Закарпатські філологічні студії. 2024. Т.1. Вип. 33. С. 37–42.

Науковий керівник: Ірина Антипенко, д-р наук з держ. упр.

СТОРОЖЕНКО Ліна

канд. філол. наук, доцент, м.Київ

ПОЛІТИЧНА РИТОРИКА НЕТОКРАТІЇ: ЯК ІНФОРМАЦІЙНІ МЕРЕЖІ ЗМІНЮЮТЬ КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІНЦІВ

Сучасне суспільство зазнало кардинальних змін у зв'язку з розвитком цифрових технологій та глобальної мережі Інтернет. У публічному управлінні традиційні моделі комунікації поступаються місцем нетократичним – заснованим на принципах швидкості, інтерактивності та горизонтального розповсюдження інформації. Політична риторика нетократії відрізняється від класичних форм політичного дискурсу, що обумовлено децентралізацією інформації та зростанням ролі неформальних лідерів громадської думки.

Нетократія (англ. «netocracy») – це поняття, запропоноване А. Бардом і Я. Содерквістом, яке означає клас осіб, що отримують владу через контроль над інформаційними потоками [Bard, Soderqvist: 38]. На відміну від традиційної бюрократії, нетократи орієнтовані на використання соціальних медіа, цифрових платформ

і нових технологій для формування суспільного порядку денного. Основні характеристики нетократії: пріоритетність інформаційних мереж над ієрархічними структурами; висока швидкість передачі повідомлень; орієнтація на візуальний та інтерактивний контент; використання алгоритмів для таргетованого поширення інформації.

Політична риторика нетократії відрізняється від класичних ораторських виступів лаконічністю, емоційністю та мультимедійністю. Традиційні довгі виступи та офіційні заяви замінюються короткими постами в Twitter, відеозверненнями або мемами, які швидко поширюються в мережі. Сьогодні соціальні мережі стали основним інструментом комунікації сучасних управлінців. Використання алгоритмів дозволяє налаштовувати контент відповідно до інтересів аудиторії, підвищуючи його ефективність. Таким чином, політична риторика стає персоналізованою та адаптованою до конкретних груп населення.

Нетократичний дискурс передбачає активне використання трендів, мемів, флешмобів та інших форм контенту, які здатні швидко набувати популярності (вірусного поширення), що, у свою чергу, дозволяє політичним лідерам ефективно комунікувати з населенням без традиційних медіа-посередників. Під нетократичним публічним управлінням слід розуміти модель управління, засновану на залученні громадськості до процесу прийняття рішень через посередництво інформаційно-комунікаційних технологій [Storozhenko: 99].

Управлінці, які орієнтуються на нетократичні моделі комунікації, використовують сьогодні низку стратегій, серед яких: прямий діалог із громадянами (використання соціальних мереж для миттєвого реагування на запити суспільства); гейміфікація комунікації (інтеграція інтерактивних елементів (голосувань, тестів, конкурсів) для залучення аудиторії); криза-менеджмент у реальному часі (застосування цифрових платформ для швидкого спростування фейків та комунікації під час криз); мікротаргетинг (персоналізація повідомлень відповідно до профілю користувачів) тощо.

Політична риторика в епоху нетократії значно відрізняється від традиційних моделей комунікації та базується на цифрових технологіях, адаптивних стратегічних підходах та інтерактивних

методах залучення громадян. Використання інформаційних мереж змінює сучасний політичний порядок денний та розширює можливості взаємодії управлінців із суспільством.

Література

Bard A., Soderqvist J. Netocracy: The New Power Elite and Life after Capitalism. New Jersey : Pearson FT Press, 2002. 288 p.

Storozhenko L.H. Netocratic vector of formation of public administration in the information society. Modernization of the system of public management and administration in Ukraine: the experience of the Republic of Latvia. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. P. 99–114.

СТОРОЖЕНКО Ярина

Фінансово-правовий коледж, Київ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ПЕРСОНАЛІЗОВАНІ ФІНАНСОВІ КОНСУЛЬТАЦІЇ: МОВНІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Розвиток штучного інтелекту (AI) впливає на фінансову сферу, зокрема у сфері персоналізованих фінансових консультацій. Використання штучного інтелекту дозволяє автоматизувати аналіз фінансових даних та надавати індивідуальні рекомендації клієнтам. Проте разом із новими можливостями з'являються мовні та етичні виклики, зокрема щодо точності комунікації, прозорості алгоритмів та захисту персональних даних.

Сучасні фінансові технології активно трансформуються під впливом штучного інтелекту. Алгоритми AI використовуються для аналізу фінансових ризиків, розробки персоналізованих інвестиційних стратегій та автоматизації клієнтського обслуговування. Водночас виникають питання щодо коректності мовного вираження рекомендацій та етичних ризиків, пов'язаних із конфіденційністю даних та потенційною упередженістю алгоритмів.

Мовні аспекти використання штучного інтелекту в фінансових консультаціях можна класифікувати за такими напрямками:

- природна мова та зрозумілість фінансових рекомендацій – важливою є адаптація фінансових порад до рівня розуміння клієнта, з метою уникнення неправильної інтерпретації складної фінансової інформації;

- автоматичний аналіз фінансових документів – штучний інтелект здатний швидко аналізувати фінансові звіти та пропонувати оптимальні рішення, що допомагає клієнтам ухвалювати зважені рішення;

- переклад фінансових термінів – алгоритми штучного інтелекту можуть допомагати з точним перекладом та інтерпретацією фінансових термінів для клієнтів у міжнародному контексті;

- чутливість до тональності комунікації – штучний інтелект повинен враховувати емоційні аспекти комунікації, щоб фінансові консультації були не лише точними, але й коректними з точки зору міжособистісної взаємодії.

У свою чергу, етичні виклики передбачають:

- прозорість алгоритмів – необхідно забезпечити відкритість та аргументованість процесів прийняття рішень штучним інтелектом у фінансових консультаціях;

- конфіденційність персональних даних – використання алгоритмів для аналізу фінансових даних потребує високого рівня захисту персональної інформації;

- упередженість рекомендацій – неправильно сформульовані алгоритми можуть спричиняти дискримінацію та фінансову нерівність серед клієнтів;

- відповідальність за наслідки рішень – важливо визначити, хто нестиме відповідальність за помилкові фінансові поради (розробники штучного інтелекту, фінансові установи чи користувачі).

Для ефективного використання штучного інтелекту у фінансових консультаціях необхідно:

- розробити нормативно-правові акти, що регулюватимуть використання штучного інтелекту у фінансових послугах;

–забезпечити алгоритмічну прозорість та пояснюваність результатів;

–створити ефективні механізми захисту персональних даних клієнтів;

–вдосконалити мовні моделі, щоб вони відповідали професійним стандартам фінансової комунікації.

Сьогодні штучний інтелект відкриває широкі можливості для розвитку персоналізованих фінансових консультацій, проте його використання пов'язане з низкою мовних та етичних викликів. Для забезпечення надійності та справедливості фінансових рекомендацій необхідний комплексний підхід, що включає правове регулювання, розвиток мовних технологій та етичний контроль за алгоритмами штучного інтелекту.

Література

Пархомчук О.С. Штучний інтелект як мегатренд глобального розвитку. Політикус. 2023. № 4. С. 191-196.

Науковий керівник: Людмила Парій, к. .е. н., доцент

TATLILIOĞLU Kasım

*PhD (Psychology), Associate Professor,
Bingöl, TÜRKİYE*

WHAT IS PSYCHOLINGUISTICS: A CONCEPTUAL PERSPECTIVE

Abstract. This article presents an overview of the concept of psycholinguistics. Psycholinguistics outlines the emergence of in the late 1950's and concerned with understanding mental processes. Psycholinguistics emerged in the early 1960s as a result of a new interest in the mental processes and structures underlying humans' use of language, to a large extent an effect of Chomsky's theorizing. Psycholinguistics combines methods and theories from psychology and linguistics. It is evaluate the underpinnings and reality of linguistic rules and processes and seeks to link word and sentence processing to the deeper expressive processes of message construction and interpretation. Although psycholinguistics is the offspring of both linguistics and

psychology, over the years it has relied heavily on the quantitative, experimental methods of psychology rather than the descriptive, intuitive methods of linguistics. In this study is discussed in the concept of psycholinguistic. In this context was conducted a literature review.

Key Words: Psycholinguistics, language, theory.

Research Type: Review.

Introduction. Psycholinguistics or psychology of language is the study of the interrelation between linguistic factors and psychological aspects. The discipline is mainly concerned with the mechanisms by which language is processed and represented in the mind and brain. Psycholinguistics contains data that enable not only individuals to express themselves in an elegant and effective way, but also communities to establish a healthy communication Taştekin, 2016) [13]. As an interdisciplinary field, psycholinguistics in the world revealed at the intersection of psychology and linguistics in the 1950s (Yapıcı, 2015) [14]. The main research topics are: Sentence processing, speech production, speech recognition, discourse processing, reading, visual word recognition, dialogue and gesture. The main aim of psycholinguistics is to outline and describe the process of producing and comprehending communication. In psycholinguistics researchers try to develop models to describe and predict specific linguistic behavior (Jodai, 2011) [11]. Psychological processes coming out during the language learning and its usage are analysed in the light of psycholinguistics. Psycholinguistics or psychology of language is the study of the interrelation between linguistic factors and psychological aspects. Psycholinguistics is a science formed with the contributions of linguistics examining the origins, generations and the qualities of language usage, and of psychological science studying the human behaviours (Özbay & Barutçu, 2013) [12]. Chomsky's views that discuss language development within biological and psychological context are referred to as "psycholinguistic" theories. A psycholinguist is a social scientist who studies psycholinguistics, which connects psychology and linguistics. Psycholinguistics is interdisciplinary in nature and is studied by people in a variety of fields, such as, psychology, cognitive science, linguistics, neuroscience and many more (Chomsky, 2011; Jodai, 2011) [6], [11]. Psycholinguistics focuses on "how different kinds of motives affect how people talk or, more

broadly, how they convey information in language” (Bock & Konopka & Middleton, 2006) [3]. Psycholinguistics concerns with the study of the cognitive process that supports the acquisition and use of language. Psycholinguistics is the branch of cognitive psychology that studies the psychological basis of linguistic competence and performance. Psycholinguistics is concerned with the cognitive faculties and processes that are necessary to produce the grammatical constructions of language. Psycholinguistics is interdisciplinary and is studied in different fields such as psychology, cognitive science and linguistics. The main subject of research in psycholinguistics is the study of cognitive processes that underlie the comprehension and production of language (Harely, 2005; Chomsky, 2011) [9], [6].

Literature Review

What is Psycholinguistics?

Psycholinguistics studies the relationship between linguistic behavior and the psychological processes believed to explain that behavior (Crystal, 2008) [4]. Jean Gleason (1998) [7] argues that the psychological processes that lead people to acquire and use language as the science of detection . In this science, two terms overlap, the first is Psychology of language (Psychology of language) and the second is Psycholinguistics (Aburidi, 2022) [1].

The Study of Language and Mind

- Language Understanding: How do we perceive and interpret spoken or written language?
- Language Production: How do we put our thoughts into words?
- Language Acquisition: How do children learn language?
- Language Comprehension Processes
- Phenology: The structure of language. Recognition of sounds and letters.
- Morphology: The structure of words. (Having the dictionary meaning in mind).
- Syntax: Rules of sentences. (Analysing the structure of the sentence).

- Semantics: The meaning of words. (To extract the meaning of the sentence) (<https://www.thoughtco.com/psycholinguistics>) [16].
 - Language Perception
 - Auditory perception: How do we process speech sounds?
 - Visual perception: How do we read written words?
 - Neural processing: How does the brain support language perception?
 - Sentence Processing
 - Syntactic analysis: Understanding the structure of a sentence.
 - Semantic interpretation: Inferring the meaning of the sentence.
 - Contextual integration: Placing the sentence in context.
 - Language Production
 - Conceptualisation: Deciding what we want to say.
 - Formulation: Choosing words and phrases.
 - Pronunciation: Producing speech sounds.
 - Application Areas of Psycholinguistics
 - Language disorders: Treatment of disorders such as aphasia and stuttering.
 - Education: Development of language teaching methods.
 - Artificial intelligence: Design of natural language processing systems.
 - Current Research In Psycholinguistics
 - Neuropsycholinguistics: Neuropsycholinguistics studies the relationship between language and the brain.
 - Computational psycholinguistics: Computational psycholinguistics uses computer science for modelling language.
 - Applied psycholinguistics: Applied psycholinguistics looks for practical solutions to language problems.
 - Research Methods in Psycholinguistics
 - Eye tracking: Analysing eye movements during reading.

- Brain imaging: measuring brain activity with f MRI and EEG.

- Behavioural experiments: Measurement of reaction times and accuracy rates (<https://en.wikipedia.org/wiki/Psycholinguistics>) [15].

Conclusion. Psycholinguistics helps us understand the complex relationship between language and the mind. Since psycholinguistics is a broad area, there are many studies which were done from different aspects of psycholinguistics. Many studies have been carried out in the country and abroad on psycholinguistics. According to the findings of the research conducted by Duran & Kenanoğlu (2020) [8] due to the fact that psycholinguistics is an interdisciplinary field, nowadays it is the focus of researchers who study the interrelation between mind and language. It was determined that education based on multiple intelligence theory, game-based education program, education technologies and material supported education, High Scope program and DMOEP contributed positively to children's language development. According to Harely (2005) [] the the main subject of research in psycholinguistics is the study of cognitive processes that underlie the comprehension and production of language, and the way the cultural environment interact with these two. Psycholinguistics authorities try to find out methods that are adopted within theories and rules based on rational or scientific data. The findings and concepts of psycholinguistics is used and studied by people in a variety of fields. There are several subdivisions within psycholinguistics that are based on the components that make up the language (Jodai, 2011) [11]. According to Altman (2001) [2] psycholinguistics that means psychology of language is the study of the psychological and neurological factors that enable humans to acquire, use, comprehend and produce language. According to Chomsky, the child uses language with the ability which is an inborn talent. People are born with inner language capacity and they discover and internalize the language spoken in their surroundings with the innate language skills. Language development is always in line with the growth of the child. Parents should always pay attention to these development, because at this time, largely determines the learning process (Chomsky, 2000; Indrayani, 2016) [5], [10].

References

1. Aburidi, O. (2022). Acquisition of Arabic as a second language for non-native speakers in the view of neurolinguistics and Psycholinguistics (Master Thesis). Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, Graduate Education Institute, Department of Basic Islamic Sciences, İstanbul.
2. Altman, T. M. G. (2001). Psycholinguistics in review, British Journal of Psychology, (p. 129–170), printed in Great Britain the British Psychological Society.
3. Bock, K., Konopka, A. & Middleton, E. (2006). Spoken language production: Psycholinguistic approach. Encyclopedia of Language & Linguistics (p. 103- 112). (doi:10.1016/b0-08-044854-2/00799-9).
4. Crystal, D. (2008). A Dictionary of Linguistics and Phonetics, Blackwell Publishing (6th edition).
5. Chomsky, N. (2000). New horizons in the study of language and mind. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Chomsky, N. (2011). Language and Mind. (Trans. A. Kocaman). Ankara: Bilgesu Publications.
7. Gleason, J. & Ratner, N. (1998). An Introduction To Psycholinguistics What do language users know. (2nd edition). Harcourt Brace College Publishing, New York.
8. Duran, M. & Kenanoğlu, D. (2020). Content analysis of studies on language development in early childhood, Journal of Inonu University Health Services Vocational School, 8(1), 15-35.
9. Harely, T. (2005): The Psychology of language. From data to theory, New York, Psychology press translation, 52, 13-21.
10. Indrayani, N. (2016). Language development at early childhood. International Conference on Education (IECO) Proceeding, 1, 279-289.
11. Jodai, H. (2011). An introduction to psycholinguistics. The University of Guilan, Iran.
12. Özbay, M. & Barutçu, T. (2013). Psycholinguistics and Turkish teaching, Adıyaman University, Journal of social sciences, 6(11), 933-973.

13. Taştekin, A. (2016). Areas of interest in psycholinguistics, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 11(4), 987-1000.
14. Yapıcı, Y. (2015). The association dictionary within the context of Russian psycholinguistics theory (Russian-Turkish comparative analysis. (Master Thesis). Gazi University, Social Sciences Institute, Western Linguistics and Literature
15. <https://en.wikipedia.org/wiki/Psycholinguistics>, Accessed, 26.03.2025.
16. <https://www.thoughtco.com/psycholinguistics>, Accessed, 26.03.2025.

TEMİZ Nihan

Assistant Professor, Bartın, Türkiye

THE ROLE OF LIBRARIES IN CRISIS MANAGEMENT: ADAPTATION, COMMUNICATION AND RESTRUCTURING

Libraries are places that carry and preserve the collective memory of humanity. While this memory contains countless achievements from scientific discoveries to cultural heritage, human tragedies such as wars, natural disasters and crises have also left their mark. Each book, document and archive is a silent witness to the events that shaped the history of humanity [Keseroğlu: 183].

Throughout history, libraries have overcome many challenges such as fires, wars, natural disasters and social upheavals, fulfilling their duty to preserve the collective memory of humanity. This study examines the crises that libraries have faced and what has been experienced in this process in terms of adaptation, interaction and reconstruction. The tests that libraries have been subjected to in many different contexts, from fires to wars, from natural disasters to social transformations, and the resilience they have displayed during these processes are discussed. In addition, how these challenges have been turned into opportunities by libraries and the sociocultural, psychological and social lessons learned from crisis processes are discussed. In this context, an answer is also sought to the question of

why libraries are an indispensable memory of human history and cultural heritage.

Crises that libraries have encountered throughout history are discussed as fires, floods/tsunamis, earthquakes, wars and riots, pandemics and technological transformations. Some examples of these are presented in Figure 1.

Figure 1. Some crises that libraries have faced throughout history.

ghout history.

Among these crises, fires in particular are among the most devastating events that threaten the historical memory of libraries and draw attention with their effects leading to the loss of cultural heritage. In the Great Fire that started in London in September 1666, four-fifths of the city was destroyed, one hundred thousand people were left homeless, and many historical buildings were destroyed [Field: 2017; Schofield: 2022] . This disaster, which is engraved in the history of England, raised awareness about the protection of libraries and archives, and paved the way for the development of safer storage and fire prevention measures in later periods [Schofield: 2022]. The Great Fire of London reveals how libraries try to survive in times of crisis and how they are restructured in this process. During the fire, both the transfer of

the Stationers' Company's books to the cellar of St. Paul's Cathedral and the transfer of Sion College's library to Charterhouse emphasize the reflex of libraries to protect valuable information in times of crisis.

However, it is known that libraries tried not only to compensate for the losses but also to gain a new social and intellectual function by restructuring after the crisis. For example, during the reconstruction of London with the contributions of names such as John Evelyn and Christopher Wren, attention was drawn to the importance of preserving knowledge and cultural heritage. While the works saved from the fire formed the basis of new library collections, more systematic and durable library structures were tried to be built. This situation reveals the ability of libraries to restructure not only their physical assets but also their social roles. Libraries become an important tool in ensuring the continuity of knowledge and culture after crises and in providing psychological and intellectual endurance to communities. This adaptation process that libraries showed after the Great Fire of London stands out as an inspiring example of the resilience of libraries in crisis management today. Even today, libraries still plan activities/services for the public to adapt to this situation, gain awareness and cope with it. The event, organized by the Institute of Historical Research as part of the Being Human festival, involves participants learning about efforts to save important documents from the period by solving puzzles in the 250,000-volume archive through a "night in the library" escape game. Dr. Matthew Shaw says the event aims to raise historical awareness and show ways to help us understand ourselves, our relationships with others and the challenges we face in a changing world [Burning Books: 2016].

Libraries have historically faced not only fires but also major disasters such as natural disasters, floods, and earthquakes. A webinar organized by ANKOS Academy in Turkey addresses how libraries can provide bibliotherapy services during times of crisis/disaster. This event shares librarians' experiences in planning and implementing such services [ANKOS Academy Working Group: 2023].

Disasters are also kept on the agenda with museums and disaster memorial halls to raise public awareness and convey the effects of past disasters. Preserving and exhibiting damaged structures and presenting disaster experiences to visitors increases disaster awareness. While

libraries and earthquake museums are at the forefront in countries like Japan, ancient settlements like Pompeii and Lajia provide historical disaster information. At this point, libraries ensure that life continues, that lessons should be learned from the past and that they positively affect public awareness [Yücel: 2022].

Following the earthquake centered in Elbistan on February 6, 2023, which affected 11 provinces, the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey established mobile libraries for children affected by the disaster. These mobile libraries tried to provide psychosocial support to children by providing them with books, coloring sets and toys [Presidency of the Republic of Turkey Strategy and Budget Presidency: 2023].

The central library was rebuilt in order to revitalize the cultural and social life of the city of Christchurch after the earthquakes that occurred in New Zealand in 2010 and 2011. Designed to be earthquake resistant, this building draws attention with its resilience against possible disasters and instills confidence and hope in people [Kılıç Özarslantürk: 2023].

Libraries have not only preserved their physical existence during periods of war and rebellion, but have also managed to survive by undertaking the task of providing society with access to information. During these processes, libraries have faced challenges such as the preservation, relocation and reconstruction of collections. In addition, libraries have become important communication centers for the flow of information and keeping society together during wartime. In terms of protecting collections, it is known that the British Library took valuable manuscripts out of London and protected them during World War II [Z Magazine: 2025]. In terms of reconstruction and recovery, it seems possible to talk about the National and University Library in Sarajevo. The library lost a large part of it in a fire in 1992, but was rebuilt with international assistance. In terms of being a propaganda, education and morale center, the libraries in the USA during World War I can be mentioned. It is known that special information corners were created for soldiers in these libraries and that this was a source of interaction and morale [Işık et al.: 2021].

The Russia-Ukraine war that started in 2022 was a major test for libraries in Ukraine. Many libraries were physically damaged or

destroyed during the war. However, libraries have become a center of solidarity and information sharing for the public. Many libraries in Ukraine have accelerated digitalization due to the risk of not being able to preserve their physical collections. During this process, works have been transferred to digital media thanks to international collaborations. In addition, libraries have tried to strengthen social ties during the crisis by providing information, education and psychosocial support to war victims. They have also provided information and guidance services for refugees [Bluesyemre: 2022, Hürriyet, 2022].

Pandemics are also among the crises that libraries try to manage and adapt to. The World Health Organization (WHO) declared a global pandemic on March 11, 2020, thinking that countries around the world should be prepared for the rapidly increasing virus cases. During this process, countries around the world tried to cope with the health threat on the one hand, while emphasizing the importance of ensuring the continuity of public services on the other. Libraries also felt the responsibility of taking an active role in the fight against coronavirus. They were among the first institutions to open their doors and quickly recognized some risks [Akkaya et al.: 2022]. Among these, IFLA recognized the risk of infodemic and quickly shared it with the infographic “How to Spot Fake News” [IFLA, 2021] . Libraries continued to communicate with people during this period, raised awareness, tried to reduce anxiety, and did this by raising awareness.

Digitalization and the rapid development of technology have led to major changes in the service approach of libraries and have affected them like a crisis. During this process, articles titled “The librarian profession is ending!” were published on blogs and the future of librarianship was discussed. However, it was observed that libraries did not spend time worrying about the situation, instead they preferred to keep up with the transformation. It was observed that libraries quickly adapted and developed in areas such as digital archiving, e-books, online information access and continued to serve the society.

Crises are periods that test not only the identity and resilience of individuals but also of societies. In these processes, libraries are thought to play a unique role in carrying the accumulation of the past to the construction of the future as the memory of the world. The lessons

learned and the application content of libraries in this process can be said to be as follows:

Psychological Lessons

Libraries continue to provide access to information in times of crisis, allowing individuals to feel safer in times of uncertainty. They also support people's processes of solidarity and meaning-finding, providing guidance for post-crisis psychological recovery.

Social Lessons

Libraries ensure fair access to information and continuity of education, thus protecting social equality and strengthening solidarity during times of crisis. They offer social resilience models through innovative crisis management and ensure that lessons learned from crises are recorded.

Sociocultural Lessons

Libraries preserve cultural ties during crises, keeping collective memory alive and strengthening communities' sense of belonging. By continuing the uninterrupted transfer of culture through digital transformation, they can provide safe spaces for individuals and communities in post-crisis reconstruction.

Libraries, considered the memory of the world, constitute the building blocks of collective consciousness by keeping records of the crises experienced by humanity throughout history and the lessons learned. They remind us of the past, enable us to understand today and shape tomorrow, and inspire the development of humanity.

Libraries respond to crises creatively and proactively. In cases where school libraries are closed due to crises such as the pandemic, they plan to offer online courses to students, make virtual resources available at this point, and explore other appropriate ways to help during times of crisis. They quickly integrate into problems and develop innovative solutions. Academic libraries provide access to online services and resources, and all libraries collaborate with school administrators, governments, boards, and university administrations to identify critical services and plan actions in accordance with local directives [ALA: 2020]. The roles of libraries in crisis management are collaboration, interaction, communication, problem solving, decision making, rapid implementation, strategy development, and coping.

Libraries are symbols of resilience that reflect the spirit of humanity. Throughout history, they have burned, collapsed, fallen, but have always risen again. The desire to live and the desire to learn in the essence of man also live in the spirit of libraries. It is a hopeful fact that as long as humanity exists, libraries will exist, bring people together, grow with them, and be reborn.

References

Аккая, М. А., Полат, О. та Алір Дербент, Г. (2022). Вплив пандемії COVID-19 на публічні бібліотеки як місця культурної взаємодії та соціалізації: приклад Ізміра з пропозиціями щодо процесу нормалізації, Стамбул: Niperaun.

Американська бібліотечна асоціація. (2012, 25 січня). Виконавча рада ALA рекомендує закрити бібліотеки для відвідувачів. Американська бібліотечна асоціація. <https://www.ala.org/news/2012/01/ala-executive-board-recommends-closing-libraries-public>

Робоча група Академії ANKOS. (2023, 17 вересня). Стихийні лиха, епідемії тощо. Кризові періоди та бібліотерапія в бібліотеках [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=FrwqongruHo>

Bluesyemre. (2022, 9 грудня). Вони ризикували життям за пам'ять України: Ви не хочете з ними стикатися. <https://bluesyemre.wordpress.com/2022/12/09/ukraynanin-bellegi-icin-canlarini-ortaya-koydular-onlarla-karsi-karsiya-gelmek-istabilirsiniz/>

Палаючі книги: Велика лондонська пожежа. (2016, 30 серпня). Розмова гуманітарних наук. <https://talkinghumanities.blogs.sas.ac.uk/2016/08/30/burning-books-the-great-fire-of-london/>

Філд, Дж. Ф. (2017). Лондон, лондонці та велика пожежа 1666 року: катастрофа та відновлення. Routledge.

Свобода. (2022, 18 жовтня). Знайомтеся з бібліотекарями, які бережуть самотність українського народу. Свобода. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ukrayna-halkinin-kimligini-koruyan-kutuphanecilerle-tanisin-42183858>

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (IFLA). (2021, 31 серпня). Як розпізнати фейкові новини - випуск про COVID-19. БАНКРУТСТВО.

<https://repository.ifla.org/items/5cb6cbc7-9a4c-45da-8de5-01c3d54008b8>

Işık, M., Gazi, M. A., Caki, C., & Caki, G. (2021). Експертиза пропагандистських плакатів, підготовлених Американською бібліотечною асоціацією для армії США під час Першої світової війни. *Бібліотекознавство Туреччини*, 35(2), 131-158. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/62430/910245>

Кесероглу, Х. С. (2010). Бібліотека як локальна пам'ять, у «Центрах пам'яті міст. Симпозіум «Міські спеціалізовані бібліотеки, міські архіви та музеї міста», 26-27.

Kilic Ozarslanturk, A. (2023, 15 червня). Охорона пам'ятних місць від катастроф. Фондація ÇEKÜL. <https://www.cekulvakfi.org.tr/makale/bellek-mekanlarinin-afetlere-karsi-korunmasi?utm>

Шофілд, Дж. (2022). Будівлі в лондонському Сіті після Великої пожежі 1666 р. *Int J Histor Archaeol*, 26, 401–433. <https://doi.org/10.1007/s10761-021-00606-7>

Т.Р. Президентство зі стратегії та бюджету. (2023). Повідомляється про землетруси в Кахраманмараш і Хатай. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Earthquake-Report.pdf>

Юцель, Г. (2022). Використання постраждалих від катастрофи будівель як музеїв. *Academic Perspective Proceedings*, 5 (2), 27-36. DOI: 10.33793/acperpro.05.02.961.

Журнал Z. (2025). Британська бібліотека. Журнал Z. https://www.zdergisi.istanbul/makale/britanya-kutuphanesi-547?utm_source

Akkaya, M. A., Polat, Ö. ve Alır Derbent, G. (2022). COVID-19 Salgın döneminin kültürel etkileşim ve sosyalleşme mekânı olarak halk kütüphanelerine etkisi: normalleşme süreci için öneriler eşliğinde İzmir örneği, İstanbul: Hiperayayın.

American Library Association. (2012, January 25). *ALA Executive Board recommends closing libraries to the public*. American Library Association. <https://www.ala.org/news/2012/01/ala-executive-board-recommends-closing-libraries-public>

ANKOS Akademi Çalışma Grubu. (2023, Eylül 17). *Doğal afetler, salgın vb. kriz dönemleri ve kütüphanelerde bibliyoterapi*

hizmeti

[Video].

YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=FrwqongruHo>

Bluesyemre. (2022, Aralık 9). Ukrayna'nın belleği için canlarını ortaya koydular: Onlarla karşı karşıya gelmek istemezsiniz. <https://bluesyemre.wordpress.com/2022/12/09/ukraynanin-bellegi-icin-canlarini-ortaya-koydular-onlarla-karsi-karsiya-gelmek-istemezsiniz/>

Burning books: The Great Fire of London. (2016, August 30). *Talking Humanities*.

<https://talkinghumanities.blogs.sas.ac.uk/2016/08/30/burning-books-the-great-fire-of-london/>

Field, J. F. (2017). *London, Londoners and the Great Fire of 1666: disaster and recovery*. Routledge.

Hürriyet. (2022, Ekim 18). *Ukrayna halkının kimliğini koruyan kütüphanecilerle tanışın*. Hürriyet.

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ukrayna-halkinin-kimligini-koruyan-kutuphanecilerle-tanisin-42183858>

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2021, August 31). *How to spot fake news - COVID-19 edition*. IFLA. <https://repository.ifla.org/items/5cb6cbc7-9a4c-45da-8de5-01c3d54008b8>

Işık, M., Gazi, M. A., Çakı, C., & Çakı, G. (2021). Birinci Dünya Savaşı'nda Amerikan Kütüphane Derneği'nin ABD ordusuna yönelik hazırladığı propaganda posterleri üzerine inceleme. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(2), 131-158. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/62430/910245>

Keseroğlu, H. S. (2010). Yerel bellek olarak kütüphane, in "Kent Hafıza Merkezleri. *Kent İhtisas Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu*, 26-27.

Kılıç Özarslantürk, A. (2023, June 15). *Bellek Mekânlarının Afetlere Karşı Korunması*. ÇEKÜL Vakfı. <https://www.cekulvakfi.org.tr/makale/bellek-mekanlarinin-afetlere-karsi-korunmasi?utm>

Schofield, J. (2022). Buildings in the City of London after the Great Fire of 1666. *Int J Histor Archaeol*, 26, 401–433. <https://doi.org/10.1007/s10761-021-00606-7>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu*.

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>

Yücel, G. (2022). Afetten Etkilenen Yapıların Müze Olarak Kullanımı. Academic Perspective Procedia, 5 (2), 27-36 . DOI: 10.33793/acperpro.05.02.961.

Z Dergisi. (2025). *Britanya Kütüphanesi*. Z Dergisi. https://www.zdergisi.istanbul/makale/britanya-kutuphanesi-547?utm_source

ТІМЧЕНКО Максим

здобувач вищої освіти, м. Київ

ЛИТВИНСЬКА Світлана

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

УКРАЇНСЬКА МОВА – ГОЛОС НЕЗЛАМНОГО НАРОДУ

Українська мова – це не всього-на-всього набір слів, це наша історія, наша культура, наша національна пам'ять. Вона народжувалася разом із першими літописами Київської Русі, дзвеніла у кобзарських думках, жила у творах видатних письменників і митців. Історія української мови — це історія народу, який, попри всі заборони, знущання та утиски, зумів зберегти своє слово.

Чи міг би існувати український народ без Шевченкового «Кобзаря»? Без пісень «Червона рута» чи «Ой у лузі червона калина»? Без «Слова о полку Ігоревім» чи «Енеїди» Котляревського? Це не просто тексти — це наша пам'ять, наша сутність, наша ментальність.

Протягом століть українську мову намагалися викоринити. Московська імперія, а згодом і тоталітарний Радянський Союз, докладали всіх зусиль, щоб змусити українців відмовитися від своєї мови. Ми добре проінформовані про Валувський циркуляр 1863 року, який забороняв друк книжок українською мовою, називаючи її «неіснуючою». Також пам'ятаємо Емський указ 1876 року, що фактично повністю виключив українську з публічного життя. Наразі розкрито й засуджено репресії проти українського

народу, коли радянська влада знищувала національну інтелігенцію, що відстоювала право вивчати й спілкуватися рідною мовою, трьома голодоморами, війнами й депортаціями вбила мільйони українців.

Попри всі заборони, катування, вбивства, депортації українці відстояли право говорити рідною мовою, українська вистояла, бо вона жила в домівках селян, робітників, інтелігентів, у народних піснях і переказах, у тихому шепоті казок, у серцях тих, хто не хотів коритися чужинській імперській владі.

Історія знає чимало прикладів, коли народ, що втрачав свою мову, зникав, розчинявся серед інших націй. Так сталося з багатьма малими народами Європи та світу загалом. Але Україна не повторила їхньої долі.

Сьогодні боротьба за рідну мову триває. Ворог прийшов на нашу землю зі зброєю й із бажанням знищити нашу культуру, нашу пам'ять, нашу національну ідентичність. Ми бачимо, як на тимчасово окупованих територіях зникають україномовні школи, як викорінюють українські книжки, як змушують людей розмовляти мовою окупанта. Але українці не здаються. Навпаки, чим сильніший тиск — тим більше людей опирається й повертається до своєї рідної мови.

Ще десять років тому у великих східних і південних містах України, у столиці зокрема, було звично чути російську мову. Сьогодні все більше людей переходять на українську, бо усвідомлюють: мова — це не просто засіб комунікації, це зброя. Це кордон, який не дозволяє ворогові нас поневолити. Це наш голос, що звучить у світі, нагадуючи про незламний народ, який бореться за свою свободу. Тому перехід на українську — це не просто тренд чи мода. Це внутрішній вибір кожного, хто усвідомив, наскільки важливо бути носієм своєї культури, своєї історії, свого коріння. Ми бачимо, як українська мова розвивається навіть у жорстокий воєнний час: публікують більше книжок, знімаються україномовні фільми, навіть естрадна пісня, яка раніше була переважно російськомовною, сьогодні звучить українською.

Українська мова — це те, що відрізняє нас від ворога. Це наш прапор, який ми носимо в собі, це наш дух, наша гордість. Чим більше ми говоритимемо українською, тим міцнішою буде наша

держава. Адже країна починається зі слова, і поки звучить українська мова — доти живе Україна.

Тож не соромтеся, не відмовляйтеся від української! Говоріть, пишіть, співайте рідною мовою, бо кожне українське слово – це ще один крок до нашої перемоги!

ФІЛІПЧУК Марія

канд. філол. наук, доцент, м. Чернівці

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В УКРАЇНІ

У час активної глобалізації, розвитку новітніх технологій, міжкультурного обміну важливими є дослідження мовної картини світу, яка зазнає значних змін, відображаючи спосіб сприйняття та інтерпретації дійсності через мовні засоби. Теоретичні аспекти вивчення мовної картини світу спостерігаємо у наукових розвідках багатьох науковців, які розглядають мовну картину світу з етнолінгвістичного аспекту, теоретичного, поетичного, лексико-семантичного тощо. Зокрема це наукові праці С. Єрмоленко, Н. Сологуб, Л. Ставицької, В. Жайворонка, О. Тараненка, Л. Лисиченко, О. Селіванової, І. Фаріон, Л. Шевченко, В. Ужченко та ін.

Мовна картина світу постає не лише засобом, що виражає знання про предметний світ, а й виразником духовного світу, культурних надбань етносу. За О. Селівановою, «мовна картина світу – представлення предметів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищ мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості» [Селіванова: 441].

Сучасна мовна картина світу в Україні вирізняється активним проникненням лексем англійської мови. Як зазначає О. Стишов, «кожна епоха диктує власну моду, у тому числі і на вживання певних лексем. Епоха кінця XX – початку XXI століття ознаменувалася модою на активне використання повсякденному і офіційному мовленні англійських слів і словосполучень» [Стишов:

43]. Тобто причина цього явища полягає в активній глобалізації, у використанні англіцизмів як засобу комунікації, що сприяє появі запозичень, інтернаціоналізмів, призводить до уніфікації мовного простору. На сьогодні для більшості мовців загальновідомими стали лексеми-англіцизми, які активно використовуємо не лише у професійній сфері, але й у народному мовленні. Наприклад, *окей, дрес-код, шоу, файл, смартфон, сорі, френд, бай, дрон, кліп, офіс* тощо. До зміни мовної картини світу, до появи нових лексичних одиниць спонукають також сучасні новітні технології, які активно входять у наше життя. Наприклад, *інтернет, соціальні мережі, штучний інтелект, браузер, фріланс, андейт* тощо.

Проте широке використання англіцизмів у мовній картині світу має певну небезпеку, оскільки може призвести до занепаду лексики української мови, до втрати ідентичності. Яскравим прикладом боротьби проти засилля англіцизмів є діяльність Ірини Фаріон, яка закликає до свідомого використання лексики рідної мови, наголошує на важливості збереження української мовної самобутності, закликає уникати надмірного вживання іншомовних слів, якщо у мові є відповідники [Фаріон: 122-250]. Для прикладу, *уподобайка* замість *лайк*, *зображення* замість *постер*, *керівник* замість *менеджер*, *збірка* замість *бестселер*, *провідник* замість *лідер* тощо.

Попри глобалізаційні процеси, появу новітніх технологій на зміну сучасної мовної картини світу впливають події, які відбуваються сьогодні в Україні, маємо на увазі російсько-українську війну. Народне світобачення, світовідчуття, образність, порівняння, емоційність впливають на появу нових лексем у мові. Наприклад, загальновідомі на сьогодні слова *відкобзонити, повномасштабка, бандеромобіль, бавовна, пташка, приліт, джавелін, паляниця* тощо. Власне можемо говорити про національні особливості сучасної мовної картини світу, яка виступає інструментом консолідації нації, його самоідентифікації та засобом виявлення національної ідентичності.

Підсумовуючи, зауважимо, що сучасна мовна картина світу є динамічною та зазнає значного глобалізаційного впливу, новітніх технологій, міжкультурних комунікацій. Сучасна мовна картина світу української мови збагачується новими лексемами, які

сприяють мовній ідентичності та потребують подальших досліджень.

Література

1. Англіцизми і протиангліцизми: 100 історій слів у соціоконтексті: монографія (зі словником) / Ірина Фаріон, Галина Помилуйко-Недашківська, Анна Бордовська. – Львів: Видавництво «Свічало», 2023. 716с.

2. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2011. 844с.

3. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія. К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.

ФАЗИЛОВ Арслан
аспірант, м. Київ

РОЗКЛАДКА НА КЛАВІАТУРУ ДЛЯ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ, ЯК ЗАСІБ КОДИФІКАЦІЇ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ

Загальна проблема кримськотатарської мови є соціополітичною, адже мова часто зазнавала тиску і розвивалась в умовах соціополітичного гніту. Так само, як і українську мову, кримськотатарську намагались знищити Російська Імперія, СРСР і сучасна РФ. В ході історії було знищено багато носіїв мови, постраждала кримськотатарська мова і література, а також, була нав'язана кирилична абетка. Сьогодні проблема переходу на нову абетку як ніколи актуальна для кримськотатарської мови. Вона полягає у відсутності загальноприйнятої абетки. Вчені ще працюють над кінцевим, уніфікованим варіантом абетки сучасної кримськотатарської мови.

22 вересня 2021 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову, яка затверджує алфавіт кримськотатарської мови на основі латинської графіки.

Абетка, що прописана у тексті постанови: А а, В в, С с, Ç ç, D d, E e, F f, G g, Ğ ğ, H h, İ i, I i, J j, K k, L l, M m, N n, Ñ ñ, O o, Ö ö, P

p, Q q, R r, S s, Ş ş, T t, U u, Ü ü, V v, Y y, Z z. [URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2021-%D0%BF#Text> (Редакція від 09.07.2022)]

Де факто, це формальне рішення, яке ратифікує латинську абетку як основну абетку кримськотатарської мови, бо робота над нею ще не завершена, а більшість кримських татар продовжує користуватись кириличною абеткою. Проте, з юридичної точки зору це дуже важлива постанова, яка сприяє кодифікації кримськотатарської мови.

В сучасності, перша спроба ввести в обіг абетку на основі латинської графіки була 26 червня 1991 року, на II Курултаї кримськотатарського народу, (національне зібрання, вищий представницький повноважний орган кримських татар). Незважаючи на це, зручних для використання розкладок на основі латинської графіки на клавіатури для ПК та мобільних телефонів не було. Недоліки розкладок, які були створені та викладені у вільний доступ полягали в недостатці необхідних літер кримськотатарської мови або необхідності докладання зайвих зусиль для додавання діакритичних знаків. Це, в свою чергу, робить подібні розкладки незручними та не практичними.

У 2023 році ГО Ave Team розробила практичну розкладку на клавіатуру для ПК на основі латинської графіки. [URL: <https://keyboard.aveteam.org>]

Ідея організації полягала у створенні кримськотатарської розкладки, що поєднує у собі стандартну англійську QWERTY та розширену українську розкладки й не передбачає використання комбінацій клавіш для друку кримськотатарських латинських символів, які не входять у рамки звичайної клавіатури QWERTY. Це дозволить спростити використання розкладки і популяризувати латинську абетку серед кримських татар та зробить більш зручним використання абетки для фахівців мови, перекладачів та контент-мейкерів. Також, цей підхід дозволяє реалізувати нанесення на клавіші шляхом гравіювання, друкування чи наклеювання символів трьох розкладок – української, кримськотатарської та англійської, що спростить користування клавіатурою людям, які не мають навичок сліпого друку.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЦАРИНІ ВІДНОСИН МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМИ КУЛЬТУРАМИ

Професійна комунікація у міжкультурному контексті як засіб взаємодії між фахівцями різних країн сьогодні перебуває під пильним наглядом багатьох науковців, адже важливість мовної компетентності та розуміння культурних кодів відіграють і відіграватимуть провідну роль для розвитку міжкультурної компетенції у майбутньому. Тож значення професійної комунікації в аспекті міжкультурної взаємодії у сучасному глобалізованому світі є вагомим, так як процес всесвітньої глобалізації сприяє розумінню комунікації між різними культурними системами як істотного елемента картини сучасного світу [Галицька: 23].

Це визначає актуальність ролі професійної комунікації для міжнародного співробітництва, бізнесу, науки та дипломатії. Тож як результат маємо приклади успішних міжнародних проєктів завдяки саме ефективному спілкуванню.

Основними аспектами професійної комунікації у міжкультурному контексті є лінгвістичні та соціокультурні особливості комунікації в різних країнах. Чільне місце посідають вербальні та невербальні засоби професійного спілкування. Поряд з цим долаються бар'єри та труднощі міжкультурної комунікації (мовні, культурні, етичні) саме завдяки використанню міжкультурних тренінгів і дипломатичних стратегій, що впливає на позитивне значення вдалої та якісної професійної комунікації у міжнародних відносинах.

Важливість міжкультурної комунікації виявляється у передачі креативних ідей на глобальному рівні. Цей аспект був особливо актуальним у період пандемії і зараз, під час повномасштабного вторгнення в Україні, коли відбувається переосмислення цінностей, і неабиякої значущості набула здатність до міжнародного спілкування [Хаврилюк: 160].

Відзначаючи роль професійної комунікації у зміцненні міжкультурних відносин, то основними є наступні компоненти:

1. ефективні стратегії міжкультурного спілкування;
2. значення толерантності та культурної чутливості у професійних контактах;
3. приклади успішного застосування професійної комунікації у міжнародних відносинах;
4. етикет, традиції та соціальні норми.

Варто відзначити і практичне значення професійної комунікації у структурі міжкультурної, а саме: в діловому спілкуванні (переговори, ведення міжнародного бізнесу); академічній комунікації (наукові конференції, співпраця між закладами вищої освіти тощо); дипломатії та міжнародних організаціях як прикладах ефективного міжкультурного діалогу. Тому погоджуємося з думкою про те, що «міжкультурна взаємодія в умовах сучасних інтеграційних та глобалізаційних процесів відіграє важливу роль у реалізації ефективного ділового спілкування» [Синявська: 233].

Отже, професійна комунікація є ключовим фактором успішної взаємодії між національними культурами, тому необхідність розвитку навичок міжкультурної комунікації для ефективного професійного та особистісного зростання відіграють ключову роль, а також окреслюють перспективи подальших досліджень та удосконалення комунікативних стратегій у міжкультурному середовищі.

Література

Галицька М. І. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 2. С. 45–50.

Синявська О. Є. Міжкультурна комунікативна компетентність в процесі професійної освіти. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2022. Вип. 2. С. 231–233.

Хаврилюк Т. В., Заверуха Ю. В., Кушевська Н. В. Дослідження міжкультурної комунікації і її роль у сучасному світі. Матеріали конференції. 2023. С. 123–130.

ЧЕРНУХА В'ячеслав
здобувач вищої освіти, м. Київ
ЛИТВИНСЬКА Світлана
канд. філол. наук, доцент, м. Київ

УКРАЇНСЬКА МОВА – СИМВОЛ СТІЙКОСТІ, БОРОТЬБИ Й НЕЗЛАМНОСТІ НАРОДУ

Мова – це не просто засіб спілкування, а основа національної ідентичності. Вона формує культуру, світогляд і визначає національну єдність народу. В Україні мовне питання завжди було складним через свої історичні передумови і набуло особливої актуальності з початком повномасштабного російського вторгнення у 2022 році. Сьогодні, коли Україна бореться за свою незалежність, питання збереження української мови є не лише культурним аспектом, а й стратегічним чинником існування держави.

Відомо, що українська мова пережила численні утиски. Ще за часів російської імперії її намагалися знищити: Валуєвський циркуляр 1863 року та Емський указ 1876 року забороняли друк і використання української мови в освіті, книгодрукуванні та навіть у публічному житті.

Радянський період також позначився русифікацією, коли українську мову витісняли з державних установ, науки й культури, виробництва й економіки. Глузували з тих, хто говорив українською. Патріотів звинувачували у націонализмі й переслідували, ув'язнювали. Україномовне навчання дітей у школах теж вважалося неперспективним.

Попри всі заборони українці зберегли свою національну мову. Письменники, вчителі, діячі культури, науковці навіть під загрозою репресій продовжували її популяризувати.

Повернення державної незалежності в 1991 році дало надію на повне відродження української мови, проте радянська спадщина ще залишилася, і значна частина населення продовжувала спілкуватися російською.

Повномасштабна війна змусила багатьох українців переглянути своє ставлення до мови. Люди, які раніше

використовували російську в побуті, почали робити спроби розмовляти українською, що виявилось символом протесту та їхньої самоідентифікації. Першими ще в 2014 році почали вивчати українську мову кримські татари, які змушені були переселитися з окупованого півострова.

Вибір мови не повинен бути примусовим – кожен має право спілкуватися в побуті так, як йому зручно. Тимпач, що в нашій державі проживають представники різних національних меншин і корінних народів України. Однак вільно володіти державною мовою зобов'язаний кожен. Крім того, державну мову треба поважати і вивчати. Корисним є досвід країн Західної Європи, які прихистили українських біженців під час гострої фази війни. Іноземці не тільки надали біженцям їжу й житло, а й можливість вивчати їхні мови – польську, німецьку, англійську тощо. Хто з переселенців хоче отримувати хорошу заробітну плату, той повинен вивчити мову й звичаї тієї країни, у якій він проживає. І цей факт не викликає дискусій, протестів, обурення тощо.

Важливо усвідомити, що мова – це також маркер національної приналежності та спосіб дистанціюватися від агресора. Прикладом є вільний вибір мешканців східних областей України, які після звільнення з окупації та полону свідомо перейшли на українську, бо зрозуміли: мова – це не просто слова, а частина культурної ідентичності. Це спосіб підтримки своєї державі у боротьбі за незалежність.

Отже, українська мова є важливим чинником збереження національної єдності. Сьогодні, коли Україна відстоює своє право на існування, українська мова стає не просто засобом спілкування, а символом стійкості, боротьби та незламності народу.

ЗВЕРТАННЯ ЯК ВЕРБАЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Найактивнішою формою людської діяльності у глобалізаційному світі є комунікація (спілкування), сутність якої залишається незмінною, попри постійні зміни в суспільстві. Щоправда, зі збільшенням глобалізаційних змін, розширенням міжнародних контактів змінився характер спілкування: вивчити іноземну мову і вільно нею спілкуватися нині замало, потрібно знати етнічні і культурні особливості іноземців, порушення яких зумовлює непорозуміння, інколи культурний шок. Уникнення непорозумінь на культурному ґрунті у спілкуванні досліджує міжкультурна комунікація.

Міжкультурна комунікація - «це наука, яка вивчає особливості вербального і невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот» [Манакін: 9].

Серед важливих аспектів міжкультурної комунікації виокремлюють лінгвістичний, що вивчає мовні відмінності, які впливають на спілкування між представниками різних культур, зокрема семантичні особливості, парадигму мовних формул стереотипних, стандартних спілкувальних ситуацій.

Проблема вибору звертання до представників іншої культури є доволі делікатною, бо від правильної форми його залежить подальший успіх або неуспіх спілкування.

Дослідники з проблем міжкультурної комунікації виокремлюють такі звертання залежно від способу їхнього вираження: займенникові (ти/ Ви), іменникові (пані/пане/панове, колеги,добродії) та звертання, що містять клішовані сполучення (пане міністре, пане консуле, пане голово).

В українській мові важливою є форма звертання на «Ви». Пошанне Ви вживаємо в офіційних ситуаціях: на зборах, конференціях, зібраннях, - у зверненні до незнайомих і

малознайомих, старших за віком та вищих за соціальним становищем для вираження поваги, підкреслення ввічливого ставлення. Але жителям Індії, Нігерії, Ганни складно сприймати українське звертання на Ви, тому треба пояснювати, що це звертання до шанованої, старшої людини (respect).

Доволі прозорою є система займенникових форм в італійській мові: tu (ти), Voi (Ви) і Lei (Ви), але італійці, за власними спостереженнями українського мовознавця Володимира Пономаренка, дуже швидко, звичайно, з дозволу співрозмовника переходять на ти і навіть до керівників найвищого рангу інколи звертаються на ти. Для висловлення поваги, близькості стосунків у чеській мові теж послуговуються звертанням «ty» та «Vy».

Як стверджує Ярослав Радевич - Винницький: «Англіїці позбулися займенника ти ще XVI-XVIII ст. і тепер звертаються та Ви навіть до собак, а тональність спілкування, яка у нас визначається вживанням займенників ти або, відповідно, Ви, в англійській мовленнєвій поведінці пов'язується з використанням імені (first-name) або титулу і прізвища (title + last-name) співрозмовника [Радевич-Винницький: 75]. Угорці послуговуються дієсловом *tetsir* - «подобатися» + інфінітив - це їхній найввічливіший засіб звертання. Японці здебільшого уникають особливих займенників.

Щодо іменникових звертань, то найпоширенішими є пане/пані/панове. Цими звертаннями послуговуються, крім української, в білоруській, польській, чеській, словацькій, молдовській мовах. [Фаріон: 216].

В українській мові під час офіційного спілкування слова пан/пані сполучають з номенклатурними назвами-прикладками: Пане міністре! Пане професоре! Слово пан не можна поєднувати з іменем високопосадовця, зокрема міністра чи президента. До найвищих урядових осіб рекомендують звертатися так: Ваше Високодостоїнсте Пане Президенте!, Високодостоїнний Пане После! До слів з коренем пан найчастіше вживають прикметник шановний, вельмишановний: Шановна пані! Вельмишановні пані та панове!

У інших мовах теж функціонують різні кліше, якими послуговуються у спілкувальних ситуаціях. Члени британського

парламенту вживають формули: «honorable gentleman/ lady». До королеви звертаються Your Majesty (Ваша величність), а до членів королівської родини - your Royal Highness (Ваша королівська високість), а інколи просто Sir, якщо це чоловік; вираз Your Highness (Ваша високість) стосується племінників, племінниць, кузенів монаршої особи. Звертання Your Grace (Ваша світлість) є офіційним до герцога і герцогині, а також архієпископа англійської церкви.

В англійському суспільстві є звертання до незнайомих, малознайомих і шанованих осіб, зокрема Mister (скорочено Mr.) - офіційне звертання до чоловіка; Miss (Ms) - до незаміжніх жінок, Mistress (Mrs) - до заміжніх, але в письмовій формі в обох ситуаціях вживають Ms, яке не вказує на сімейний стан.

Значно складнішою системою послуговуються східні мови, зокрема японська. У ній до п'ятдесяти мовних формул та суфіксів увічливості, які використовують, звертаючись до людей за статусом та віком. Так суфікс san - «пан», «пані» використовують на позначення осіб обох статей, а також його приєднують до звертань за родом занять: хоня-сан (продавець книжок).

Старші за віком або статусом чоловіки, звертаючись до молодших послуговуються суфіксом kun. Вчителі також використовують цей суфікс у звертанні до учнів-хлопців. У звертаннях до вчителів, лікарів, політиків, представників інших професій у японському суспільстві використовують суфікс sensei. До членів парламенту Японії голова парламенту звертається за допомоги суфікса кун. Суфікс Tuan (тян), tuan є зменшувальним варіантами суфікса san і має значення дорогий, дорога.

Отже, потрібно вивчати вербальні маркери культурної інформації задля досягнення комунікативного успіху у спілкуванні з представниками різних культур і запобігання комунікативному конфлікту. Як стверджує американський лінгвіст Едвард Холл: “Культура сама по собі є комунікація, а комунікація – культурою”.

Література

1. Монакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2012, 288с.

2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 291с.
3. Фаріон І. Д. Мовна норма : знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013,
4. Hofstede, Geert. Cultures and organizations: software of the mind / Curt Hofstede- London : McGraw-Hill Book Company (UK) Limited, 19 Hofstede, G. & Peterson, M.F. National values and organizational practi-ces. In N. M. Ashkanasy, C. P. M. Wilderom & M. F. Peterson (Eds), Handbook of organizational culture and climate; London: Sage, 2000. -401 – 591

ШКАРБАН Тамара

канд. філол. наук, доцент, м. Рівне

ДЕМІНУТИВНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНІЙ ЖІНОЧІЙ ПРОЗІ

Емоційно-оцінна лексика була предметом дослідження багатьох вітчизняних мовознавців. Перші кроки у її вивченні зробили вже О. П. Павловський, О. О. Потебня. Пізніше теорію демінутивних одиниць збагатили І. І. Ковалик, М. В. Кравченко, Г. М. Сагач, Н. Ф. Клименко. Проблеми демінутивності присвячені монографії Г. В. Семеренко, І. В. Денисовець. Різні аспекти функціонування зменшувально-пестливої лексики дослідили С. О. Каленюк, Л. М. Марчук, А. К. Нестеренко, Н. В. Руда, О. О. Ситенко.

Однак і на сьогодні залишаються проблемними деякі питання, пов'язані з такими утвореннями. По-перше, дискусійною є кваліфікація демінутивних суфіксів (йдеться про словотворче або формотворче маркування морфем). По-друге, по-різному визначають категорійний статус прикметників суб'єктивної оцінки якості – одні дослідники такі одиниці маркують категорією безвідносної міри якості, інші заперечують здатність прикметників суб'єктивної оцінки якості передавати кількісну характеристику.

Лексеми із демінутивним значенням здебільшого характерні для фольклору, розмовно-побутового мовлення. На частоту

використання таких одиниць у художньому стилі впливає як жанрова характеристика твору, так і авторський стиль. Частота використання, семантика, контекст демінутивних лексем доповнюють характеристику ідіостилу автора. Особливо актуальними є дослідження, присвячені сучасним митцям, адже тенденції, характерні для сучасного мовлення (лаконізм, стислість тощо) можуть обмежувати використання демінутивної лексики.

У текстах творів Тані Малярчук, яка представляє сучасну жіночу прозу, активно функціонують демінутивні іменники з такими суфіксами: *-ик (-чик)* (*Його прадід, Ленин прапрадід, мав гектари поля і навіть, здається, якийсь заводик, чи то цукровий, чи то молочний* [Малярчук: 66]; *Люди не мали куди в цих костюмчиках виходити* [Малярчук: 53]); *-к(а) (-очк(а))* (*Працювати десь, народити дитинку, ну, ви розумієте, жити по-інакшому* [Малярчук: 65]; *– Купуйте шапочку, ваша голова стане більшою, ніхто не здогадається, що вона порожня* [Малярчук: 54]); *-ечк(о)*: *Сан-Франциско – невелике українське містечко більше на захід, ніж на схід* [Малярчук: 7]); *-ц(е), -ц(я)*: *Саме так, із такими синіми очима, не дуже високим, швидше низьким, коротко стриженим, з невеликим черевцем, у літніх шортах і гумових шльопанцях для плавання, вона уявляла собі справжнього маніяка* [Малярчук: 60]; *Ленина старенька бабуся називала здоров'ям стан, коли щодня болить в іншому місці* [Малярчук: 83]) та ін. Такі суфікси здебільшого приєднуються до іменників на позначення конкретних предметів або істот і вказують на здрібнілість із відтінком пестливості, ніжності, прихильності. Однак, як бачимо з наведених прикладів, у прозі Тані Малярчук демінутиви-іменники можуть мати іронічне нашарування в семантиці або вживатися з відносно нейтральним відтінком. Погоджуємося з дослідницею І. В. Денисовець, яка вбачає важливу роль і твірних основ, що є «носіями об'єктивно-логічного значення» [Денисовець: 41].

Для творів Тані Малярчук характерні прикметники, займенники зі значенням суб'єктивної оцінки якості, які теж становлять демінутивний фрагмент лексики. Центральну позицію серед них займають лексеми з суфіксом *-еньк*: *Лені розповідала про нього її старенька бабуся* [Малярчук:]; ... *перший його рядок звучав так: «Оленко маленька, чому ти раденька?»*. Рідше трапляються

зменшено-пестливі утворення із суфіксом *-ісіньк-*: *Аж там, по той бік квартирки та самісінька кімната...* [Малярчук: 23]. У творах письменниці ми зафіксували й оказіональні прикметникові деривати з демінутивною семантикою: *Крім неї, там було ще повно дітей різного віку, мацюпуська мама-колобок і батько – каліка без руки* [Малярчук: 32]. Такі одиниці мають у тексті яскраве виражальне навантаження.

Напіврегулярно, за нашими даними, в аналізованих текстах функціонують похідні від прикметників демінутивні прислівники: *Люди понуро відводили погляд і швиденько проходили повз, згадуючи при цьому, ймовірно, все тих же дітей, яких треба кормити* [Малярчук: 158].

Отже, прозові тексти Тані Малярчук насичені іменниками, прикметниками, займенниками, прислівниками з демінутивним значенням. Такі одиниці здебільшого виконують типову для них функцію – вносять семантику здрібнілості, пестливості, позитивної оцінки, однак в аналізованих текстах можуть набирати іронічного забарвлення або виражати відносно нейтральну семантику. Дослідження демінутивних лексем у творчості Тані Малярчук доповнить, по-перше, характеристику її авторського стилю, по-другу, може виявити закономірності, властиві для письменниць сучасного періоду загалом.

Література

1. Денисовець Ірина. Словотвір і стилістика сучасної української дитячої прози. Полтава : Астроя, 2018. 272 с.
2. Малярчук Т. Біографія випадкового чуда : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2012. 240 с.

ШУЛЬЖУК Наталія

канд. філол. наук, доцент, м. Рівне

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Комунікативна взаємодія – важливий складник життєдіяльності члена суспільства та спосіб його соціалізації. Тому

ефективність спілкування – предмет дослідження традиційної лінгвістики та таких її порівняно нових галузей, сформованих внаслідок «гуманізації мовознавства» [Кочерган: 7], як комунікативна лінгвістика, прагмалінгвістика, психолінгвістика, еколінгвістика, соціолінгвістика та ін., що визначили підхід до вивчення мови як засобу комунікації і впливу. Це актуалізувало поняття «дискурсу», яке інтерпретують як «комунікативне явище, що вміщує у собі, крім традиційних лінгвістичних параметрів, властивих тексту, й соціальний контекст, який дає уявлення як про учасників комунікації та їхні характеристики, так і про процеси породження та сприйняття повідомлюваного» [Колток: 10].

Аналіз літератури з теми дослідження уможливило виокремлення таких аспектів вивчення дискурсу в різних галузях знань, як психолінгвістичний (породження, сприйняття та інтерпретація мовлення), лінгвостилістичний (функційні параметри спілкування), структурно-лінгвістичний (змістова й формальна зв'язність), лінгвокультурний (національна специфіка мовленнєвої поведінки), когнітивно-семантичний (моделі репрезентації спілкування у свідомості), соціолінгвістичний (широкий соціокультурний контекст спілкування) та ін. Щодо останнього, то у поле дослідницької уваги потрапляють два основні типи дискурсу – персональний (реалізація мовця як особистості) та інституційний (реалізація мовця як представника певного соціального інституту), який передбачає спілкування в заданих рамках статусно-рольових взаємин. Вивчення його різновидів уможливило встановлення релевантних ознак соціокультурних ситуацій спілкування, типів комунікативних особистостей і способів організації тексту/дискурсу, відкриваючи перед мовознавцями нові перспективи вивчення людини в мові.

Мета наукової розвідки – визначити соціолінгвістичні наслідки персоніфікації особистості як об'єктивного цивілізаційного процесу, який зумовлює потребу формування комунікативної грамотності членів соціуму для відновлення екологічного балансу у сфері суспільної комунікації.

Характер комунікативної взаємодії визначає комунікативно-прагматичний контекст, у якому вона відбувається. Його утворюють адресат і адресант, їх соціальні, комунікативні,

психологічні ролі, мотив, мета, час, місце спілкування та ін. Крім того, важливим складником ефективного спілкування є розуміння його сучасних тенденцій у відповідному суспільстві.

Зміни у спілкуванні очевидними стали в другій половині XX століття, коли удосконалення побуту, збільшення обсягу предметного світу і знань про нього, розширення контактів призвели до «персоніфікації особистості» (Й. Стернін) – зростання індивідуальної її неповторності в усіх виявах (особистісному, професійному, культурному, морально-етичному та ін.).

З-поміж наслідків цього процесу виокремимо такі найвиразніші, як-от: зростання рівня освіченості особистості, її мобільності (зміна роботи, місця проживання), духовних та ціннісних потреб, загострене відчуття справедливості та власної гідності. Водночас зростання взаємної вимогливості до членів професійного колективу (у межах мікрогруп за інтересами), сім'ї, у колі якої особистість перебуває критично мало часу (дистанція між поколіннями), посутньо вплинуло на характер спілкування.

Розширення сфери спілкування через посередництво комунікативного каналу XXI ст. (соціальні мережі) не лише посилює пізнавальні й комунікативні можливості особистості, а й помітно скорочує її безпосередню довготривалу комунікативну взаємодію, яка б уможлилювала «прочитання» один одного та встановлення емоційного контакту. Знеособлене спілкування та накопичення інформації в умовах глобалізованого світу помітно пригнічує ініціативність мовної особистості та посилює її емоції (нерідко негативні), що з великою імовірністю призводять до конфліктної комунікативної взаємодії як у міжособистісній, так і у професійній царині.

Персоніфікація особистості – об'єктивний і неминучий наслідок цивілізації, магістральна тенденція її розвитку, яка ускладнює процес спілкування, посилюючи небезпеку комунікативних конфліктів між членами суспільної спільноти. Це активізує необхідність формування комунікативної грамотності останніх, оскільки уможливорює їх адекватні мовленнєві вчинки та конструктивне (екологічне) спілкування з урахуванням параметрів мовленнєвої ситуації. Уважаємо, що цей вид грамотності визначає успішність не лише конкретного мовця, а й перспективний

розвиток соціуму загалом. Очевидною стає потреба усвідомлення мовцем гнучкості мовного знака і його широкої смислової валентності, що наповнюють його у мовленні різним змістом, внаслідок чого обсяг змісту знаків як одиниць мови і як одиниць мовлення не завжди збігаються. Це і стає зазвичай причиною їх неоднозначної інтерпретації, виникнення «інших смислів» у висловлюванні, які призводять до непорозуміння, небажаних емоційних ефектів, напруження в комунікації, що унеможливають вербалізацію розбіжностей у коректній формі і нерідко провокують мовленнєве насилля.

Отже, антропоцентрична свідомість сприяла утвердженню екоцентричного підходу до наукових досліджень у багатьох наукових парадигмах. У лінгвістичних дослідженнях цей підхід актуалізувався у зв'язку із потребою відновлення екологічного балансу у сфері суспільної комунікації та формування комунікативної грамотності мовця, який уникає приниження честі й гідності адресата, виявляє здатність контролювати власні емоції та коректно реагувати на емоційні висловлювання співрозмовника, здійснюючи ефективний мовленнєвий вплив на нього з метою досягнення комунікативної мети.

Література

Колток Л. Б. Педагогічний дискурс як засіб інтенсифікації навчально-виховного процесу в сучасній вищій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Київ, 2009. 20 с.

Кочерган М.П. Стан і перспективи сучасного мовознавства. *Вісник Київського лінгвістичного університету*. 2003. № 1. С. 5–18.